

moč in nemoč arhitekture
the power and weakness of architecture

Dan arhitektov

Architects' Day

2021

Častni pokrovitelj dogodka Dan arhitektov 2021 je predsednik Republike Slovenije Borut Pahor.

The honorary sponsor of Architects' Day 2021 is the President of the Republic of Slovenia Borut Pahor.

Kazalo

Index

004	Lenka Kavčič Predgovor Foreword	058	Vrtec Kamnitnik Kamnitnik Kindergarten Mojca Gregorski Miha Kajzelj Matic Lašić Andreja Zapušek Černe Damjan Černe	084	Patinasti svinčnik Patina Pencil Award
010	Tomaž Krištof Arhitektura v času sesedanja družbenega tkiva Architecture at the time of the disintegration of the social fabric	063	Hiša za preprosto bivanje A House for Simple Dwelling Tomaž Ebenšpanger Meta Kutin	086	Stavba Gospodarske zbornice Slovenije Chamber of Commerce and Industry Building
014	Aleš Vrhovec Trije dogodki v enem, nove realnosti in naloge za prihodnost A triple event, new realities and tasks for the future	066	Ureditev starega mestnega jedra – Kastre v Ajdovščini Renovation of the historic centre – castra in Ajdovščina Robert Potokar Ajdin Bajrović Matej Fornazarič Javier Carrera Arias Mina Gutović	088	Poročilo komisije Committee Report
020	Častni član Honorary member	070	OPN Ankaran LOCUS d. o. o. Municipal Spatial Plan in Ankaran LOCUS d. o. o. Maja Šinigoj Nuša Britovšek Manca Jug Metka Jug Leon Kobetič Nina Lipušček Uroš Košir Nina Uršič Gašper Skalar	094	Patinasta komisija The Patina Pencil Award
022	Uroš Lobnik Boris Podrecca Bogdan Reichenberg dr. Metka Sitar Janko J. Zadravec	074	Poročilo komisije Committee Report	100	Moč in nemoč arhitekture The Power and Weakness of Architecture
030	Diploma ZAPS ZAPS diploma	076	Zlata komisija The Golden Committee	102	dr. Petra Čeferin Za kaj že gre pri gradnji okolja za človeka?! What Does Building for People Really Mean?!
032	Peter Žargi	080	Zlata komisija za področje prostorskega načrtovanja The Golden Committee for Spatial Planning	108	Miha Dešman Proaktivna arhitekturna politika – kaj, kako, zakaj? Proactive architectural policy – what, how, and why?
038	Platinasti svinčnik The Platinum Pencil Award			114	Andrej Hrausky Človek se boji časa – čas se boji piramid Man fears time, but time fears the pyramids
040	akademik Stanislav Jožef Kristl			120	dr. Miloš Kosec Goreča hiša slovenske arhitekture The Burning House of Slovenian Architecture
046	Mihail Dešman			126	Razstava Slovenska arhitektura in prostor Exhibition Slovenian Architecture and Spatial Planning
052	Platinasta komisija The Platinum Committee				
056	Zlati svinčnik The Golden Pencil Award				

Predgovor

Foreword

Lenka Kavčič

Dan arhitektov 2021, ki se letos ob zaključku velike mednarodne konference Gradimo Evropo – Rehabili-tacija enodružinske hiše, od predmestja do podeželja dogaja v Mariboru, kot vedno doslej nagrajuje izst-pajoče projekte in zaslužne posameznike, ki s svojim odgovornim, angažiranim in strokovnim delovanjem prispevajo k dvigu prostorske kulture v Sloveniji.

Razstava Slovenska arhitektura in prostor 2021, ki jo odpiramo prav na Dan arhitektov v prenovljenem Sodnem stolpu in je predstavljena tudi v pričujočem katalogu, ponuja pregled arhitekturne, prostorsko načrtovalske in krajinsko arhitekturne produkcije zadnjega leta. Preseneča dejstvo, da je razstavljenih del manj kot prejšnja leta, čeprav vsi kazalniki kažejo na porast gradbene dejavnosti.

A čas zadnjega leta je tudi poln paradoksov. Para-doksalno je rokohitrsko spreminjanje gradbene za-konodaje, ki je temeljito prevetriv了解了前文的逻辑，此处应为“pred”而非“zadnjega”，原文有误。, pred manj kot petimi leti. Paradoksalen je poskus ukinjanja

Architects' Day 2021, which is taking place this year in Maribor at the conclusion of a major interna-tional conference Building Europe - Rehabilita-tion of a single-family home, from the suburbs to the coun-tryside, as always rewards outstanding projects and deserving individuals, who help raise spatial culture awareness in Slovenia through their responsible, professional and socially engaged activities.

The exhibition Slovenian Architecture and Spatial Planning 2021, opened on Architects' Day in the ren-o-vated Court Tower and presented in this catalogue, offers an overview of the architectural production, spatial planning solutions and landscape archi-tecture designs of the last year. Surprisingly, there are fewer exhibited works than in previous years, although all indicators point to an increase in con-struction activity.

But the past year has been full of paradoxes. It is a paradox that construction legislation, which under-

birokratskih ovir in s tem instituta arhitekturnega načrta, paradoksalen in vsiljen je spor med gradbeniki in arhitekti. Vrste polemik in javnih razprav, ki so se odvijale letos, kažejo na željo po uveljavitvi partikularnih interesov, ki niso v korist niti stroki niti širši družbeni skupnosti, temveč v bistvu razdvajajo.

Pojem »BAUKULTUR« – po slovensko »kultura gradnje« – ki so ga ministri za kulturo držav Evropske unije, predstavniki Unesca, Sveti Evrope in Evropske komisije zapisali v Davoški deklaraciji, poudarja kulturno dimenzijo gradnje in njenega načrtovanja. Nasprotje Baukultur se kaže v zmanjšanju kakovosti grajenega okolja in odprte krajine, pomanjkanju oblikovalskih vrednot in izgubi regionalnih identitet.

V Ustavi Republike Slovenije je zapisano, da država v skladu z ustavnimi določili skrbi za zdravo življenjsko okolje, varuje naravno in kulturno dediščino, ustvarja možnosti, da si državljanji lahko pridobijo primerno stanovanje, varuje zemljišča, skrbi za gospodarski, kulturni in socialni napredek prebivalstva.

Prostor je ključni dejavnik razvoja družbe. Hkrati pa je končna in omejena dobrina. Prav zato je potreba po zakonskih temeljih, kdo, kako in kdaj lahko vanj posega, izjemnega pomena. Neusklajeni, stihiski in parcialni posegi v prostor lahko v njem pustijo dolgotrajne negativne posledice.

Prav na področju strateškega načrtovanja in upravljanja s prostorom je umanjkal širši družbeni in strokovni konsenz. Moramo se vprašati: kakšen prostor in stavbe hočemo? Smo sposobni prostor oblikovati tako, da ga ohranimo in kulturno nadgradimo, da ga razvijemo v trajnostno prihodnost, obvarujemo naravna bogastva, da zagotovimo zdravo bivalno okolje tudi naslednjim generacijam, da spoštujemo znanja različnih strok?

Menim, da moramo strokovnjaki stopiti skupaj, ker je vse odvisno od sodelovanja in povezovanja strok, ker so dobri rezultati lahko le posledica ustvarjalnega sodelovanja med njimi, tako v prostoru, v arhitekturi, v krajini kot tudi v zakonskih rešitvah.

V sodelovanju je tudi neprecenljiva moč arhitekture. Arhitektura ni nikoli rezultat enega samega posameznika, kajti vedno nastane le v sodelovanju in konsenzu širše skupine strokovnjakov in skupnosti. Arhitektura hkrati gradi tudi več kot zgolj fizični prostor družbe. In moč arhitekture je prav v njeni sposob-

went a thorough overhaul less than five years ago, is being hastily changed again. Another paradox is the attempt to abolish bureaucratic obstacles and thus the institute of architectural competition; the dispute between construction engineers and architects is paradoxical and artificially imposed. The controversies and public debates that have taken place in the past year indicate a desire to assert particular interests that are not to the benefit of either the profession or the wider community, but are essentially divisive.

The term "BAUKULTUR" or "building culture", adopted by the ministers of culture of the European Union member states, representatives of UNESCO, the Council of Europe and the European Commission in the Davos Declaration, emphasizes the cultural dimension of construction and its planning. The opposite of Baukultur is reflected in the reduction of the quality of the built environment and open landscape, in the lack of design values and the loss of regional identities.

The Constitution of the Republic of Slovenia declares that the state, in accordance with constitutional provisions, provides a healthy living environment, protects natural and cultural heritage, creates opportunities for citizens to acquire adequate housing, protects land, and fosters the economic, cultural and social progress of the population.

Space is a key factor in the development of society. At the same time, it is a finite and limited good. That is why legal foundations – who can intervene in it, how and when – are extremely important. Uncoordinated, spontaneous and partial interventions in the space can result in long-lasting negative consequences.

It was in the field of strategic planning and spatial management that a broader social and professional consensus was lacking. We have to ask ourselves: what kind of space and buildings do we want? Are we able to shape space by preserving it and upgrading it culturally, to develop it for a sustainable future, to preserve natural resources, to provide a healthy living environment for future generations, to respect the proficiency of different professions?

I believe that we professionals need to come together, because everything depends on the cooperation and integration of professions. Good results can only be brought about by creative cooperation between them – in space, architecture, landscape and in legislative solutions.

nosti, da nam prenaša zelo jasna sporočila o svetu, v katerem živimo, in o nas samih, o skupnosti. Javni in skupni prostor v arhitekturi izobraževalnih, kulturnih, rekreacijskih stavb, turističnih in poslovnih objektov, stanovanj in parkov predstavlja nevidno tkivo, ki družbo povezuje, gradi in tako ohranja vrednote, ki vsem nam omogočajo vključenost, enakopravnost in svobodo. Takšna arhitektura pa ni sama po sebi umevna, zarjo se je potrebno boriti. Arhitektura je glagol, če parafraziram pesnika Borisa A. Novaka. Čeprav arhitektura trdno stoji in kljubuje času še dolgo po tem, ko je bila zgrajena, pa se moramo za nje in strokovno uveljavitev in mesto v družbi boriti vsak dan znova. Sicer bo postala opomin na čas cenostenosti in zadovoljevanja hipnih interesov posameznikov.

Iskreno čestitamo vsem nagrajencem in prejemnikom priznanj, ki s svojim delom ohranjajo profesionalno zavezanost in uresničujejo poslanstvo poklica! Ob tem vabimo k zanimivemu branju, ogledu projektov in razmisleku o skupnem prostoru in številnih možnostih sodelovanja.

There is also an invaluable power of architecture that lies in collaboration. Architecture is never the result of a single individual, it is always created only in the cooperation and consensus of a wider group of experts and the community. At the same time, architecture builds more than just the physical space of society. And the power of architecture lies precisely in its ability to convey to us very clear messages about the world we live in, and about ourselves, about the community. Public and common space in the architecture of educational, cultural, recreational buildings, tourist and business facilities, apartments and parks represents an invisible tissue that connects society, builds and preserves values that allow inclusion, equality and freedom. Such architecture, however, cannot be taken for granted, it must be fought for. To paraphrase the poet Boris A. Novak: "Architecture is a verb." Although architecture stands firm and defies time long after it was built, we have to fight for its professional establishment and place in society every day. Otherwise, it will simply become a reminder of the time when cheapness and the immediate individual interests prevailed.

Our sincere congratulations to the recipients of the awards, who continuously maintain their professional commitment and fulfil their mission. We hope that the catalogue will make for interesting reading while you review the projects and reflect on our common space and the many possibilities for cooperation.

Dan arhitektov
Architects' Day

2021

Arhitektura v času sesedanja družbenega tkiva

Architecture at the time of the disintegration of the social fabric

Tomaž Krištof

11

Leto 2021 si bomo morda veliko bolj kot po epidemiji, ki je s svojim četrtim valom z nami vendarle že drugo leto, zapomnili po rušenju družbenega tkiva, ki ga je epidemija delno razkrila, delno pospešila, v marsičem pa tudi zgolj omogočila – tistim, ki jim dosedanj ustroj družbe ni ustrezal. Ali je to za nadaljnji razvoj Slovenije najuno in koristno ali pa je nepotrebno in škodljivo, naj ostane stvar osebne presoje in političnih preferenc vsakega posameznika. Nedvomno pa lahko ugotovimo, da je hkrati z rušenjem družbenega tkiva padlo tudi zaupanje v demokracijo in nadzorne inštitucije pravne države, zaupanje v znanost in stroko, zaupanje v kulturo in še posebej v kulturo izgovorjene ali zapisane besede.

Iluzorno bi bilo pričakovati, da bo arhitektura to obdobje preživela nedotaknjena. Arhitekt je strokovnjak na svojem področju; je tudi predstavnik kulturnega sektorja in naj bi bil intelektual. Arhitekt ni zgolj inženir gradbeno-tehnične stroke, v kurikulumu fakultet za arhitekturo pri nas in po svetu so tudi vsebine, kot so filozofija, psihologija in kulturna zgodovina, v jedru arhitektovega ustvarjanja pa je skupno dobro. Vse to

We may remember the year 2021 not only by the pandemic, which has been with us for two years and four waves, but by the destruction of the social fabric. The pandemic has partly revealed and partly accelerated it, but in several respects it only enabled the actions of those who were not happy with the current structure of society. Whether this is necessary and useful for the further development of Slovenia, or whether it is unnecessary and harmful, should remain a matter of personal judgment and political preferences of each individual. Undoubtedly, however, we can conclude that simultaneously with the destruction of the social fabric, there has been a decline in trust in democracy, in the institutions of the rule of law, in science and experts, in culture and especially in the culture of spoken and written word.

It would be delusional to expect architecture to survive this period intact. An architect is an expert in his or her field, a representative of the cultural sector and is supposed to be an intellectual. An architect is not only a civil engineer; the curriculum of the faculties of architecture in Slovenia and around the world includes subjects such as philosophy, psychology and cultural history.

so danes za posameznika nezaželene, za stroko v celoti pa, kot vidimo v novem gradbenem zakonu, nevarne vsebine.

Turbokapitalizem, ki mu tudi pri nas v zadnjem obdobju na stežaj odpiramo vrata, morda najlepše opisuje ameriški izraz »Drill, baby, drill!«, ki se običajno se prevaja v »Vrtaj, punči, vrtaj!«. V izvirniku se izraz nanaša na črpanje naftne, v prenesenem pomenu pa na katera koli naravna in okoljska bogastva, ki jih je moč nepovratno izkorisčati; v primeru Slovenije sta to čista voda in relativno neokrnjena narava. Izraz se nadaljuje v neizrečeni »ustvarjaj dobiček in se ne sprašuj, kakšne posledice za okolje in družbo nosi tvoje početje«. Arhitektura pa je stroka, katere osnovna metoda je prav preizprševanje, osnovni cilj pa skupni javni interes. Za arhitekta, kot je v odličnem članku na začetku tega leta povedala Urša Vrhunc, je prostor dobrina in ne surovina. Takšna stroka pa neizbežno zmanjšuje dobiček in predstavlja pesek v kolesu turbokapitala, osnovanega na filozofiji »Drill, baby, drill!«.

Zato se ne gre čuditi, da je prav letos, v času velikih družbenih sprememb, luč sveta ugledal nov protiarhitekturni gradbeni zakon. Če bo sprejet, bo mogoče gradbena dovoljenja za vrtce, šole, domove za ostarele, bolnišnice, javne in stanovanjske stavbe pridobiti popolnoma brez sodelovanja arhitekta. Stavbe, ki jih gradimo za sto ali več sto let, se bo snovalo in umeščalo v prostor brez sodelovanja stroke, ki je specializirana ravno za snovanje stavb in njihovo umeščanje v prostor. Da se večine arhitekturnega načrtovanja ne bi slučajno izkazale kot prednost pri naročnikovem izboru projektanta, zakon za vsak primer ukinja tudi obveznost javnih arhitekturnih natečajev za večje javne investicije. Drill, baby, drill!

Spološno nezaupanje v znanost in stroko pri tem pride neskončno prav. Žalostno velikemu številu tistih, ki ne verjamejo v koristnost cepljenja, ki zanikajo podnebne spremembe, ki priložnostnim zdravilcem zaupajo bolj zdravnikom specialistom, ki niso, kot ravnatelj neke osnovne šole, prepričani niti o tem, da virusi lahko povzročajo bolezni, so se letos pridružili tisti, ki ne verjamejo, da je arhitektura kakšna stroka, in ki ne verjamejo, da sta za snovanje in umeščanje stavb potrební veščina in znanje, ki ga ne more imeti nekdo, ki se nekajletnega študija arhitekture sicer ni lotil, je pa zato arhitekta v trenutku prebliska odkril globoko v sebi.

Kaj lahko arhitekti v tem obdobju storimo? Ko se oblast v imenu celotne družbe odpoveduje arhitekturi, je bistvenega pomena, da se arhitekturi ne odpovemo tudi arhitekti sami. Ključno je, da ohranimo načela poklicne etike, ki nam morajo služiti kot zanesljivo sidrišče v

The common good is at the core of an architect's work. These qualities seem to be undesirable for the individual, and even considered dangerous for the profession as a whole, as can be seen in the new construction law. Turbocapitalism, to which we have recently opened our doors, is perhaps best illustrated by the American phrase "Drill, baby, drill!". In the original, the term refers to the extraction of oil and, figuratively speaking, to any natural or environmental resources that can be irreversibly exploited; in the case of Slovenia, these are clean water and our relatively unspoiled nature. The phrase continues with the unspoken words: "Make a profit and don't worry about the consequences for the environment and society." Architecture is a profession whose basic method is questioning, and the basic goal is the common public interest. As Urša Vrhunc wrote in an excellent article at the beginning of this year, space for an architect is goods and not a raw material. Our profession inevitably reduces profits and throws sand in the gears of turbocapital, which is based on the philosophy of "Drill, baby, drill!".

It is no wonder, then, that precisely this year, at a time of great social change, a new anti-architectural construction law has seen the light of day. If adopted, building permits for kindergartens, schools, nursing homes, hospitals, public and residential buildings will be obtained without participation of an architect. Buildings planned to last a hundred years or even for centuries will be designed without the participation of a profession that specializes in the design of buildings and their placement in space. In order not to accidentally prove that architectural skills are an advantage, the law also abolishes the obligation of public architectural competitions for major public investments. Drill, baby, drill!

The general distrust of science and the profession comes in handy. The sadly large number of those who do not believe in the benefits of vaccination, who deny climate change, who trust healers more than specialist doctors, and who, like that headmaster of a Slovenian primary school, are not even convinced that viruses can cause disease - these have been joined recently by those who do not believe that architecture is a profession, and who do not believe that designing buildings requires skills and knowledge that cannot be mastered by someone who has suddenly discovered a penchant for architecture instead of studying the subject for several years.

What can architects do during this period? When the government gives up architecture on behalf of the whole society, it is essential that we do not give up on architecture ourselves. It is crucial that we maintain the principles of professional ethics that must serve as a

cunamiju, ki se pravkar dviguje nad nas. Tudi za ceno popolne odrinjenosti na obrobje ne smemo nehati slediti osnovnim postulatom naše stroke, kot so prizadavanje za kvalitetno grajeno bivalno okolje, načrtovanje trajnostnih gradenj, zagovarjanje javnega interesa pri umeščanju objektov v prostor. Še naprej moramo stremeti k ustvarjanju lepih, funkcionalnih in racionalnih prostorov, arhitektur, mestnih in kulturnih krajin ter, morda še v večji meri kot doslej, k nudenju zanesljivih in profesionalnih uslug naročnikom arhitekture.

Nobena skrajnost ne traja dolgo in vsaka izzove nasproti reakcijo. Nov zakon, tudi če bo sprejet, se bo slej kot prej sesedel sam vase. O tem smo lahko prepričani tudi zaradi splošne ravni ozaveščenosti prebivalstva, ki je s plebiscitarno zavrnitvijo zakona o vodah politiki dalo vedeti, da sta ranj prostor in narava najvišji vrednoti, celo višji od ideološke pripadnosti. Kot je v zvezi z javnimi arhitekturnimi natečaji kljubovalno zapisal arhitekt Jure Sadar: tudi če bi trenutna politika s tem neumnim predlogom uspela in nam odtujila pravico natečaja, ga bomo pridobili in uzakonili nazaj – njim v posmeh in opomin!

Novi gradbeni zakon je prišel iz istih pisarn kot zavrnjena novela Zakona o vodah, poganjajo ga isti kapitalski interesi in isti odnos do okolja in prostora. Da se Ministrstvo za okolje in prostor v skoraj istem zamahu, kot se je žeelo odpovedati vodi in obvodnim prostorom, želi odpovedati tudi arhitekturni stroki, moramo arhitekti vzeti kot izjemno čast in pohvalo, pa tudi kot pomembno spodbudo za naprej. Nekaj očitno že moramo delati prav, da smo jim tako moteči. Če smo kadarkoli, ali pa kadarkoli še bomo, potrebovali dokaz o svojem delovanju v javno korist, smo ga sedaj neizpodbitno dobili. Zaključimo lahko z nasmehom na obrazu: najlepša hvala in seveda, vztrajali bomo na točno isti poti, po kateri hodimo že sedaj.

reliable anchor in the tsunami that is rising above us right now. Even at the cost of complete marginalization, we must not stop following the basic postulates of our profession, such as striving for a quality built living environment, planning sustainable construction, advocating the public interest in spatial planning. We must continue to strive to create beautiful, functional and rational spaces, buildings, urban and cultural landscapes and, perhaps more than ever before, to provide reliable and professional services to clients.

No extreme situation lasts long and each provokes the opposite reaction. The new law, even if passed, will sooner or later collapse on itself. We can rely on that due to the level of awareness of the general public, which, with the overwhelming rejection of the Water Act, made it known to politicians that space and nature are regarded as the highest values, even higher than ideological affiliation. As the architect Jure Sadar defiantly wrote about public architectural competitions: even if the current politics succeeds with this stupid proposal and deprives us of the right to compete, we will win it back and reintroduce it with a new law – to ridicule and admonish them!

The new construction law came from the same offices as the rejected amendment to the Water Act, driven by the same capital interests and the same attitude towards the environment and space. The Ministry of the Environment and Spatial Planning wanted to give up water and riparian space and almost in the same instant renounce architectural profession. Architects should take this as an exceptional honour and praise, as well as an important incentive for the future. We must be doing something right to be such a nuisance to them. If at any time, now or in the future, we need proof of our action in the public interest, we have now unquestionably obtained it. We can conclude with a smile on our face: thank you very much and, of course, we will insist on exactly the same path we are taking now.

Trije dogodki v enem, nove realnosti in naloge za prihodnost

A triple event, new realities and tasks for the future

Aleš Vrhovec

15

Če je lanskoletni Dan arhitektov prikazal bogato bero mednarodne dejavnosti slovenske arhitekturne stroke in jo samozavestno postavil v globalni okvir, je letošnji zaznamovan z obratom. Na mednarodnem dogodku se namreč predstavlja in problematizira izrazito lokalna tema. Dan arhitektov 2021 je »pripojen« k tridnevni mednarodni konferenci na temo arhitekturnih politik z naslovom Gradimo Evropo, ki v slovenskem delu nosi podnaslov Rehab(il)itacija enodružinske hiše, od predmestja do podeželja. Na kratko, Rehab(il)itacija. V enem dogodku bodo torej združeni trije – avstrijski del, ki je namenjen arhitekturnim politikam in novim evropskim pobudam (Baukultur, Novi Evropski Bauhaus) kot zaključno srečanje OMC skupine pri Evropski komisiji, slovenski, ki se osredotoča na parcialni in specifično naš problem prenove fonda tipičnih hiš slovenskega podeželja, in kot zaključek Dan arhitektov, gala večer s podelitevjo stanovskih nagrad.

Zakaj tema Rehab(il)itacija? Ker tovrstne hiše, tradicionalno pod radarjem zanimanja arhitektov, pomenijo najbolj množičen arhitekturni pojav našega prostora in bivalno okolje polovice prebivalstva. Obenem pa

While last year's Architects' Day presented a rich selection of international activities of the Slovenian architectural profession and confidently placed it in a global context, this year's celebration is marked by a turn. A distinctly local theme is presented and put under scrutiny at an international event. Architects' Day 2021 is "attached" to a three-day international conference on architectural policies entitled Building Europe, and its Slovenian part is subtitled Rehab(il)itation of a single-family home, from the suburbs to the countryside. In short, Rehab(il)itation. Therefore, three events will be combined into one – the Austrian part, which is dedicated to architectural policies and new European initiatives (Baukultur, New European Bauhaus) as the final meeting of the OMC group at the European Commission; the Slovenian part, which focuses on a typically Slovenian problem of renovating the stereotypical houses of the Slovenian countryside; and as a conclusion, a gala evening with the awarding of professional prizes.

Why the topic of Rehab(il)itation? Because such houses, traditionally under the architects' radar of interest, represent the most massive architectural phenomenon in Slo-

ta, imenujmo jo tretja urbanistična entiteta, nekakšna non-urbia, ne-mesto in ne-vas, ki jo razpršena gradnja tvori, ustvarja prevladujočo vizualno identiteto poseljenega prostora Slovenije. Zapleten naslov konference, rezultat večmesečnih dvostranskih usklajevanj, skuša zaobjeti tako vseevropsko razsežnost trenutnega prostorskega optimizma EU-odločevalcev kot tudi patologijo naše situacije. Zato medicinski termin v naslovu, ki implicira že tudi nujnost »zdravljenja«, ki si ga takšne hiše zaslužijo. Saj ob tem, da pomenijo izjemno velik problem, predstavljajo tudi eno največjih razvojnih priložnosti Slovenije, ki bo morala postajati bolj trajnostna, digitalizirana, vključujoča, mikrocentrična, nizkoogljična, samooskrbna – in lepa. Ter naseljena na nov način.

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije konferenco Gradimo Evropo – Rehab(il)itacija organizira v sodelovanju s kolegi iz Avstrije, avstrijskim Ministrstvom za kulturo ter Arhitekturno fundacijo Avstrije. Ker smo v času predsedovanja Slovenije Svetu Evrope, je to privedlo do dogovora o skupnem dogodku dveh držav in dveh mest, Gradca in Maribora, ki ju povezuje enotna regija, Štajerska, in položaj »večno drugega« v državi. To pa je lahko izjemna spodbuda v Evropi, pozorni do procesov v navidez perifernih območijih.

Korona, podnebna kriza in Plečnik

Zadnje leto močno zaznamujejo krize vseh vrst. Prva je nedvomno epidemija covid-19. V vsakdan je zarezala zelo močno in v kratkem obdobju lockdowna v hysterizirano družbo vpeljala novosti, na katere se prej ni dalo niti pomisliti. Ponovno se je pojavil prosti čas, kristalno modro nebo brez letal, opustele ulice brez ljudi in prometa, izplačeval se je univerzalni temeljni dohodek, če pomislimo le na boljše plati – in zanemarimo sočasno izginjanje osebnih stikov, ekonomsko stisko ne-javno-sektorske kulture in neotesanost političnega razreda. Življenje se je vsaj nekoliko ustavilo in obrnilo navznoter. In v ospredje postavilo pomen kvalitetnega bivalnega okolja. Kakovostna arhitektura je, poleg zdravstvene stroke seveda, pomenila eno ključnih primerjalnih prednosti v boju z boleznjijo. Na osebni ravni so ljudje spoznali pomen balkonov, teras in vrtov, dobre osvetljenosti, fleksibilnih tlorisov, lepih sob in dobrega pohištva. Kot družba pa nismo mogli spregledati usodnosti slabo zasnovanih, dotrajanih domov za stare in arhitekture bolnišnic, ki se je zataknila tam nekje leta 1970. Dobra arhitektura dokazljivo zdravi, slaba dobesedno ubija. Trg stanovanj je (tudi) kot posledica epidemije ponorel, ljudje so lekcijo odlično razumeli – država pa žal ni vzpostavila niti najosnovnejše enačbe odvisnosti med kakovostjo grajenega in zdravjem prebivalstva, kaj šele da bi arhitekturno stroko povabila v katero od vladnih svetovalnih skupin za boj proti virusu.

venia and the living environment of half the population. At the same time, this so-called third urban entity, a kind of non-urbia, not a city nor a village, formed by dispersed construction, creates the predominant visual identity of the inhabited area of Slovenia. The complex title of the conference, the result of several months of bilateral coordination, seeks to capture both the pan-European dimension of the current spatial optimism of EU decision-makers and the pathology of our situation. This is the origin of the medical term in the title, which already implies the necessity of "treatment" that such houses deserve. In addition to being an extremely extensive problem, they also represent one of the greatest development opportunities in Slovenia, which will have to become more sustainable, digitalized, inclusive, microcentric, low-carbon, self-sufficient – and beautiful, as well as inhabited in a new way.

The Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia is organizing the conference Building Europe - Rehab(il)itation in cooperation with colleagues from Austria, the Austrian Ministry of Culture and the Austrian Architectural Foundation. Because of the current Slovenian presidency of the Council of Europe, an agreement was reached on a joint event of two countries and two cities, Graz and Maribor, which are connected by a single region, Styria, and the position of "the eternal second" in the country. This, in turn, can be a tremendous stimulus in Europe which pays a lot of attention to processes in seemingly peripheral areas.

The coronavirus pandemic, climate crisis and Plečnik
The past year has been heavily marked by crises of all kinds. The first is undoubtedly the Covid-19 pandemic, which has fiercely cut into our everyday life and in a short period of lockdown introduced novelties into the hysterized society that had never been thought of before. Leisure reappeared, crystal blue skies without planes, deserted streets without people or traffic, universal basic income was paid, to mention just the good things. On the other hand, we were faced with the disappearance of personal contacts, the economic hardship of non-public sector culture and the rudeness of the political class. At least for a while, our lives stopped and turned inward. We finally put the importance of a quality living environment at the forefront. Quality architecture, in addition to the medical profession of course, represented one of the key comparative advantages in the fight against the disease. On a personal level, people realized the importance of balconies, terraces and gardens, good lighting, flexible floor plans, attractive rooms and good furniture. As a society, however, we cannot overlook the poorly designed, dilapidated nursing homes and hospitals built according to plans that got stuck around the year 1970. It can be proven that good architecture heals, while bad literally kills. The housing market (also) went crazy as a result of the

Podobno silovito, pa z žal verjetno veliko daljnosežnejšimi posledicami, je v zadnjih mesecih »udarila« tudi podnebna kriza kot posledica klimatskih sprememb. Vse najbolj črne napovedi se uresničujejo hitreje od predvidevanj in tudi naša stroka je postavljena pred nove izzive. Na eni strani postaja pomembna hitra prilagoditev na pojav, ki pomenijo novo realnost, npr. poplave, tornadi, toča in pregrevanje, po drugi strani pa ima gradbeni sektor kot porabnik 40 odstotkov vse energije in povročitelj 36 odstotkov izpustov CO₂ širšo odgovornost pri prizadevanjih za zmanjšanje teh deležev. Arhitekti že sicer radi prakticiramo prevzemanje krivde in na mestu je vprašanje, ali so ti odstotki, ki zajemajo tako temeljno stvar, kot je bivanje, v resnici lahko bistveno manjši. A pri velikih številkah vsaka statistična točka šteje ogromno, zato velja poiskati »notranje rezerve« in se odzvati na mobilizacijske pozive evropskih inštitucij, ki postavljajo nove globalne standarde osveščenosti in dejani.

Čisto sveža in v celoti samo dobra za vse nas je uvrstitev Plečnikovega ljubljanskega opusa na Unescov seznam svetovne dediščine. Izjemna in vztrajna skupina strokovnjakov je s podnaslovom kandidature, namreč »urbano oblikovanje po meri človeka«, opozorila na pomen celovite, skozi daljše časovno obdobje realizirane urbanistične vizije, za katero je praviloma ena kreativna misel in roka, v kar nas prepričujeta tudi Ravnikarjeva Ljubljana in Mihevc Portorož. Že uvrstitev na seznam samo sedmih »svetovnih čudes« arhitektov je dogodek, primerljiv s kakšno Nobelovo nagrado, poleg tega pa je njen pomen tudi v ljubljanski posebnosti. Izpostavila je urbanistične poteze in ansamble, dograjevane potprežljivo skozi desetletja, ki izražajo – bolj kot gradnja posameznih arhitektur-spomenikov – esenco sodobno pojmovane Baukultur, visoko kakovostne arhitekture in grajenega okolja s humano noto, h kateri teži vsa Evropa. Pri nas to, vsaj v Ljubljani in vsaj za nazaj, lahko živimo vsak dan.

Evropa, Slovenija in razcvet arhitekture

Zveni obrabileno, a Evropska unija v zadnjih letih še močneje postavlja v ospredje pomen kulture kot enega ključnih gradnikov lastne identitete in prave primerjalne prednosti Evrope v globalni tekmi. Če nas kaj druži, je to kultura – in če je kaj značilno za Evropo, so to mesta, poligoni arhitekturnega ustvarjanja in prava kristalizacija kulture. Davoška deklaracija je lansirala pojem Baukultur (kultura gradnje), Evropska komisija je ustanovila Ekspertno skupino OMC "Kvalitetna arhitektura in grajeno okolje za vse", ki ima mandat, da načela davoške deklaracije in prizadevanje za kakovostno bivalno okolje s priporočili in kasneje sklepi Sveta Evrope (med našim predsedovanjem EU) prenese v politični jezik in zakonske zaveze vseh članic, ki bodo tako prvič obvezane govoriti "jezik arhitekturne politike". In potem še Ursu-

pandemic. People understood the lesson perfectly – but unfortunately the state did not establish even the most basic equation of dependence between building quality and the health of the population, let alone invite architectural professionals to participate in one of the government advisory groups.

Similarly, the climate crisis has also hit us in recent months as a result of climate change, but sadly, with much more far-reaching consequences. All the blackest predictions are coming true faster than expected and our profession is also facing new challenges. On the one hand, we need to adapt rapidly to phenomena of a new reality, such as floods, tornadoes, hail and overheating; on the other hand, the construction sector, which consumes 40 percent of all energy and causes 36 percent of CO₂ emissions, has a broader responsibility in efforts to reduce these shares. Architects tend to eagerly take the blame for anything, and the question is whether these percentages, related to such a fundamental issue as dwelling, can actually be significantly lowered. But in large numbers, each statistical point counts enormously, so it is important to find "inner reserves" and respond to mobilization calls from European institutions that set new global standards of awareness and action.

The inclusion of Jože Plečnik's works in Ljubljana in the UNESCO World Heritage List is a very recent development and one which is entirely good for all of us. With the subtitle of the candidacy, "Human Centred Urban Design", an exceptional and persistent group of experts drew attention to the importance of a comprehensive, long-term urban vision, which is usually the work of a single creative thought and hand, as is the case with Ravnikar's Ljubljana and Mihevc's Portorož. The inclusion in the list of only seven architectural "wonders of the world" is an event comparable to a Nobel Prize. Moreover, it confirms the special case of Ljubljana, as it highlights urban features and ensembles, patiently built up over the decades, which express – more than the construction of individual architectural monuments – the essence of modern Baukultur, high-quality architecture and built environment with a human note, to which all Europe aspires. At least in Ljubljana and at least in retrospect, we can live it every day.

Europe, Slovenia and the flourishing architecture

This seems like a worn-out statement, but in recent years the European Union has placed even more emphasis on the importance of culture as one of the key building blocks of its own identity and the real comparative advantage of Europe in the global race. If there is anything that unites us, it is culture – and if there is anything that characterizes Europe, it is cities, the playing areas of architectural creation and the true crystallization of culture. The Davos Declaration launched the concept of Baukul-

Ia von der Leyen – na velika vrata je vpeljala Novi evropski Bauhaus, sicer nejasen »work in progress«, a z odličnimi nameni. S ciljem Evrope, ki naj do leta 2050 postane prva podnebno neutralna celina, postavlja nov kulturni projekt z arhitekti v ospredju, ki naj bi "razvijal tako estetske kot funkcionalne standarde in združeval trajnost z dobim oblikovanjem". Arhitekti si o lepoti ne upamo več govoriti in dobro, da je to prišlo s samega vrha evropske politike.

Slovenija pa seveda povsem drugače od dobromislečega, demokratičnega in kultiviranega dela Unije. Proces je pravi »vade retro« in pred našimi očmi se izvršuje razgradnja sistema, ki je, skupaj s trenutno konjukturo, arhitekturi prinesel boljši položaj in rezultate v prostoru, ki kažejo pozitiven trend. Predvsem pa je prinesel sporočilo, da so natečaji pomembni za kvaliteto in transparentnost ter da gradnjo stavb morajo voditi arhitekti, saj je to dolgoročno v dobro vseh.

Istočasno, a očitno znotraj druge realnosti, slovenska arhitekturna stroka doživlja pravi razcvet. V svojih vrhuncih, seveda. Vedno bolj kompetentna je, vedno bolje odgovarja na postavljena vprašanja, mednarodno primerljiva in relevantna je. Včasih malo predvidljiva, a kvalitetna. Resnih naročil sicer skoraj ni, zaskrbljajoče več je tega, česar kot država nismo zgradili, kot tistega, kar smo. Manjka vse – od novih bolnišnic, domov za stare, domov za mlade, stanovanj in hiš, sodišč, šol in vrtcev, železniških postaj, raziskovalnih inštitutov, podjetniških inkubatorjev, topic pa vse do velikih hotelov. A tudi ko do vsega tega nekoč pride in tudi zanesljivo bo, boda arhitekti pripravljeni. In v nizkem štartu. Kar dokazujejo tudi izjemna dela, predstavljena v okviru zborničnega vsakoletnega pregleda in nagrad.

In kaj manjka?

Da idila (ki to žal ni) ne bo popolna, je na koncu vendarle treba omeniti nekaj tistega, s čimer se slovenska arhitektura in arhitekti ne ukvarjam.

Ne maramo urbanizma. To je slabo za nas (več je denarja, pa tudi kreativni ego se lahko bolj razbohoti) in usodno za prostor. Tam se že desetletja manifestirajo posledice popolne odsotnosti kompleksnejših vizij in neznanje že pri tako preprostih operacijah, kot je dispozicija programa. Je res vseeno, da so stanovanja na perifernih lokacijah in na primer fakultete v samem središču, ob reki, z najlepšimi pogledi? To je področje, ki smo ga dolžni ponovno zasesti.

Ne maramo družbenega angažmaja. Vsi zatopljeni v male bravure kakšnega prizidka pozabljamo, da se prav ta hip dogaja t. i. »climate emergency call«, da je stanovanjska kriza mladih v Sloveniji dobila nedopustne

tur (building culture), and the European Commission has set up the OMC Expert Group "High-Quality Architecture and Built Environment for Everyone". Its mandate – during the Slovenian presidency of the EU – is to translate the principles of the Declaration into political language and legal commitments of all members, who will be obliged to speak the "language of architectural policy" for the first time. And then there is Ursula von der Leyen, who ambitiously introduced the New European Bauhaus, otherwise vague "work in progress", but with great intentions. With Europe's goal of becoming the first climate-neutral continent by 2050, this new cultural project with architects as the driving force aims to "develop aesthetic as well as functional standards and combine sustainability with good design". Architects no longer dare to talk about beauty, and it is good that it came from the very top of European politics.

Slovenia, of course, is completely different from the well-intentioned, democratic and cultivated part of the Union. Before our very eyes, a real "vade retro" process with a decomposition of the system is taking place, just as this system, helped by the current conjuncture, has brought architecture a better position and results, which show a positive trend. More importantly, it brought home the message that competitions are important for quality and transparency, and that the construction of buildings must be led by architects, as this is in the long run for the benefit of all.

Simultaneously, but seemingly within a different reality, the Slovenian architectural profession is experiencing a real boom – or at least its peak examples are. It is increasingly competent, it brings adequate answers, it is internationally comparable and relevant. Sometimes a little predictable, but of high quality. On the other hand, there are almost no significant commissions. It is a worrying fact that public buildings which the state has failed to build are much more numerous than those it has built. Everything is missing – from new hospitals and old people's homes to dwellings for the young, apartments and houses, courts, schools and kindergartens, railway stations, research institutes, business incubators, spas and large hotels. But when the time comes to build all this – and it certainly will come – the architects will be ready and waiting. This is also proven by the exceptional works presented as part of the Chamber's annual review and awards.

What is missing?

To break the false illusion of an idyllic situation, however, we should conclude with something that Slovenian architecture and architects do not deal with.

We don't like urban planning. This is bad for us, as there is more money in it, and also our creative egos can flourish more, and it is fatal for the space. For decades, the con-

razsežnosti popolne brezihodnosti in da je epidemija spremenila prav vse – od dela, stanovanj in družabnih stikov do mobilnosti.

In ne nazadnje, ne maramo strokovnega angažmaja. Kot že povedano, ne maramo urbanizma. Ne maramo pa tudi investicij, dela na gradbišču, vodenja zadrug, pogovorov z naročniki, participativnih praks, medijskega nastopanja, pisanih kritik, razvoja nepremičnin, gradnje za trg, prostorske zakonodaje, finančnih omejitv in umazane realnosti na splošno. Kar ni prav zdravo stališče. Včasih se zdi, kot da bi vsi slovenski arhitekti radi projektirali idealno knjižnico za idealnega intelektualca Ecovega kalibra. Vse ostalo pa je samo čakanje. Kot bi vsi zdravniki želeli biti srčni kirurgi.

Vidim torej res veliko rezerv – in potencialnih zaposlitev za mlade kolegice in kolege.

Zbornica pa naj s svojo prizemljenostjo in nenazadnjem letošnjim kongresom vsaj malo preusmeri pogled, tudi izdatno pomočjo evropske perspektive.

sequences of ignorance and complete absence of more complex visions have been manifested in such simple operations as the distribution of categories. Is it really all the same to us if apartments are being built in peripheral locations while, for example, faculties stand in the very centre of our cities, on river banks, with the most beautiful views? This is a field of action we have a duty to reoccupy. We don't like social engagement. We are all immersed in the details of a small extension building, forgetting that this very moment the so-called "climate emergency call" is taking place, that the housing crisis of young people in Slovenia has reached hopeless, unacceptable proportions, and that the pandemic has changed everything – from work, housing and social contacts to mobility. And last but not least, we don't like professional engagement. As already mentioned, we do not like urban planning. But we also dislike investment, work on construction sites, running cooperatives, talking to clients, developing participatory practices, making media appearances, writing reviews, developing real estate, building for the market, dealing with spatial legislation, financial constraints and dirty realities in general. Which is not a very healthy attitude. Sometimes it seems as if all Slovenian architects would like to design an ideal library for an ideal intellectual of Umberto Eco's caliber. Everything else is just waiting. As if all doctors wanted to be heart surgeons.

So I see a lot of reserves – and potential jobs for our young colleagues.

The Chamber, with its down-to-earthness and, just as importantly, with this year's congress, should achieve at least a slight shift in this viewpoint, with the generous help of the European perspective.

2

Častni član ZAPS
Honorary member of ZAPS

2021

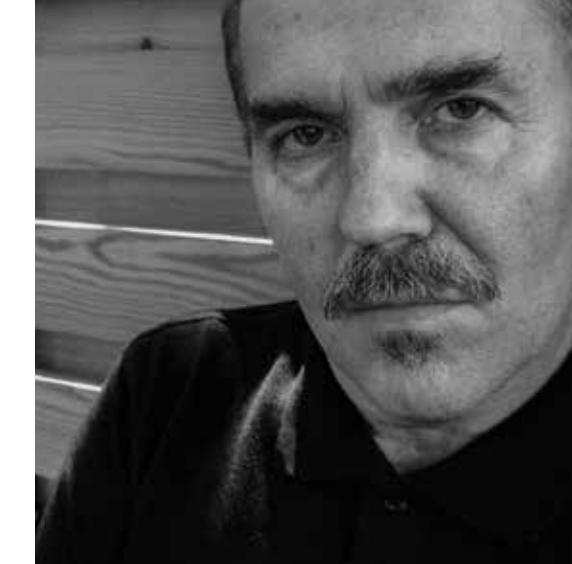
Priznanje Častni član podeli upravni odbor ZAPS za organizacijski in strokovni prispevek k razvoju in uveljavitvi ZAPS ter stroke.

The Honorary member award is conferred by the ZAPS management board for organizational and professional contributions to the development and promotion of both ZAPS and the profession.

Študij arhitekture v Mariboru je pomemben generator razvoja arhitekturne stroke v širšem regionalnem prostoru.

The school of architecture in Maribor is an important generator of the development of the architectural profession in the wider region.

Uroš Lobnik
Boris Podrecca
Bogdan Reichenberg
dr. Metka Sitar
Janko J. Zadravec

Študij arhitekture na Fakulteti za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo (FGPA) Univerze v Mariboru se izvaja pod okriljem Oddelka za arhitekturo. Zasnovan je v skladu z Bolonjsko deklaracijo in poteka v obliki dodiplomskega in poddiplomskega študija po konsekutivnih programih. Oba programa skupaj tvorita celovit študijski proces, ki omogoča visoko stopnjo mobilnosti študentov, akademskega in administrativnega osebja ter pridobitev licenc v okviru evropskih in mednarodnih standardov. Od leta 2007, ko se je študij arhitekture pričel izvajati, je v petih letnikih v študijski proces vključenih okrog 400 študentk in študentov, letno pa zaključi študij okrog 30 študentov in študentk.

Dvostopenjski študijski program arhitekture predstavlja ne le dopolnitev, temveč eno od dveh jader izobraževanja arhitekture v Sloveniji in je primerljiv z ostalimi bolonjskimi študijskimi programi v evropskem kulturnem prostoru. Po svoji naravi predstavlja dopolnitev in nov način študija arhitekture v Sloveniji v smeri vseživljivjskega učenja, saj je med obema študijskima programoma možno tudi obdobje daljšega usposabljanja v praksi.

Primarni namen vzpostavitev študija arhitekture v Mariboru je izobraževanje arhitektk in arhitektov, ki znajo povezati znanja s področja arhitekturnega projektiranja in urbanističnega načrtovanja z gradbeno inženirskimi, ekonomskimi in okoljskimi znanji ter z njihovim razumevanjem zasnovati in voditi celovite ali fazne procese načrtovanja trajnostne gradnje, prostora, sanacije, vzdrževanja objektov ...

Študij arhitekture v Mariboru je pomemben generator razvoja arhitekturne stroke v širšem regionalnem prostoru, zato sta v okviru študijskega programa izobraževalni proces in raziskovalno delo močno povezana z lokalnim okoljem. Z vidika vzpostavljanja in razvoja "regionalne šole" so v izobraževalne procese aktivno vključeni arhitekti in številni strokovnjaki iz lokalnega okolja in sosednjih držav. Fakulteta v svoji stavbi gosti strokovna društva in nudi prostor območnim sekcijam dveh zbornic, pod okriljem Oddelka za arhitekturo pa od leta 2012 neprekinjeno deluje tudi Hiša arhitekture Maribor, ki s svojim razstaviščem, seminarji in javnimi predavanji povezuje študijski proces s sorodnimi strokami ter ozavešča širšo javnost.

The study of architecture at the Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture (FGPA) of the University of Maribor takes place at the Department of Architecture. It is designed in accordance with the Bologna Declaration in the form of undergraduate and postgraduate studies in two consecutive programmes. Together, they form a comprehensive study process that allows for a high level of mobility of students, academic and administrative staff and the acquisition of licenses according to European and international standards. Since 2007, when the programme began, around 400 students have been involved in the five-year study process, and around 30 students have completed their studies annually.

The two-level study programme is not only a supplement, but one of the two cores of architecture training in Slovenia and is comparable to other Bologna study programmes in the European cultural space. By its nature, it complements a new way of studying architecture in Slovenia and encourages lifelong learning, as a period of longer practical training is also possible between the two study programmes.

The primary purpose of introducing the study of architecture in Maribor is to train architects, able to bring together knowledge in the fields of architectural design, urban planning, civil engineering, economy and environment, and to design and direct comprehensive or phased planning processes of sustainable construction, space design, building rehabilitation and facility maintenance.

The school of architecture in Maribor is an important generator of the development of the architectural profession in the wider region. Within the study programme, the training process and research work are strongly connected with the local community. In establishing and developing a "regional school", architects and various experts from the local community and neighbouring countries are actively involved in the educational process. The faculty building hosts professional associations and offers space to regional sections of two chambers. Under the auspices of the Department of Architecture, the Maribor House of Architecture has been operating continuously since 2012. Its exhibitions, seminars and public lectures serve as a bridge between the study process and related disciplines and raise awareness among the general public.

Častni član ZAPS

Honorary member of ZAPS

**Uroš Lobnik
Boris Podrecca
Bogdan Reichenberg
dr. Metka Sitar
Janko J. Zadravec**

Nagrado častni član ZAPS za leto 2021 prejmejo arhitekti:

Uroš Lobnik
Boris Podrecca
Bogdan Reichenberg
dr. Metka Sitar
Janko J. Zadravec
za ustanovitev in uspešen zagon Oddelka za arhitekturo na Fakulteti za gradbeništvo, prometno tehnologijo in arhitekturo v Mariboru.

O ustanovitvi šole za arhitekturo v Mariboru so že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja govorili najvidnejši mariborski arhitekti tistega obdobja, kot so Jaroslav Černigoj, Ivan Kocmut in Borut Pečenko. Njihove želje, pa tudi želje mnogih drugih arhitektov s tega območja, so se uresničile šele tri desetletja kasneje. Študijski program arhitekture se je na tedanjem Fakulteti za gradbeništvo Univerze v Mariboru pričel izvajati leta 2007, sprva kot univerzitetni študijski program 1. stopnje, v letu 2010 pa tudi kot univerzitetni študijski program 2. stopnje.

Osnovanje novega fakultetnega programa ni majhen zalogaj. Nagrajenci so bili vsak na svoj način vpeti v ustanavljanje nove šole in so bili ključni za uspeh pro-

The Honorary Member of ZAPS 2021 Award goes to the following architects:

Uroš Lobnik
Boris Podrecca
Bogdan Reichenberg
dr. Metka Sitar
Janko J. Zadravec
for founding and successfully launching the Department of Architecture of the Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture in Maribor.

In the 1970s, prominent Maribor architects, such as Jaroslav Černigoj, Ivan Kocmut and Borut Pečenko, discussed the establishment of a School of Architecture in their city. Their wishes, as well as the wishes of many other architects from the region, came true only three decades later. The study program of architecture at the then Faculty of Civil Engineering of the University of Maribor began to be implemented in 2007, initially as a first cycle degree, and in 2010 also as a second cycle university degree.

Establishing a new faculty program is no small feat. The winners of this year's award were involved in the establishment of the new school each in their

jeta tako v času pobude in organizacijskih priprav kot tudi v času zagona projekta in prvih let delovanja nove šole.

Motorja ustanavljanja šole za arhitekturo sta bila Uroš Lobnik in Metka Sitar, slednja je šoli zagotavljala tudi potrebno akademsko raven. Bogdan Reichenberg in Janko Zadravec sta s svojimi deli in aktivnim sodelovanjem pri projektu dokazovala, da Maribor ima lastno kvalitetno arhitekturno produkcijo in arhitekte, ki bodo brez težav lahko prenašali svoja znanja na mlajše generacije. Boris Podrecca je moralna in arhitekturna avtoriteta, ki je najprej s pobudo, potem pa tudi zagotovilom, da bo prvih nekaj let sodeloval pri študiju, šoli dodala mednaroden nivo in tudi vso potrebno resnost v očeh odločevalcev.

Še posebej pomembno pa je, da so vsi našteti kasneje tudi prevzeli svojo vlogo na fakulteti in tako poskrbeli, da je novi program tudi uspešno zaživel – v vsebinskem, kadrovskem in akademskem smislu. Danes je po številu vpisanih študentov – okrog 45 letno – Oddelek za arhitekturo že presegel druge oddelke fakultete, kar tudi priča o uspešnosti zastavljenega projekta. Šola je ustavila odhajanje arhitektov iz vzhodne Slovenije, ki so se prej šolali v Ljubljani ali Gradcu in se po zaključeni fakulteti redkeje vračali, privabi pa tudi nemajhno število študentov iz držav z območja nekdanje Jugoslavije.

Lastna šola za arhitekturo je neprecenljiva za vzhodni del Slovenije, ki je bil doslej arhitekturno precej zapostavljen. Predstavlja možnost vzpostavitev manjšega arhitekturnega (epi)centra, ne le skozi arhitekturno produkcijo, pač pa tudi skozi arhitekturno teorijo in arhitekturno kritiko. Teorija predstavlja osnovo za kvalitetno arhitekturno produkcijo, kritika pa osnovo za izobraževanje uporabnikov in naročnikov arhitekture – kar se v Mariboru kaže kot še posebej pomembno. Arhitekturno izobraževanje je tek na dolge proge: tudi ustanovitev ljubljanske šole za arhitekturo je resnične rezultate dala šele desetletja pozneje, s samoraslim kritičnim regionalizmom povojnih modernistov. Nadaljnji razvoj šole ne more biti odgovornost njenih ustanoviteljev, njeni prvi koraki pa so – in mariborska šola za arhitekturo je danes, ko je že dala prve generacije novih diplomantov, na zelo dobrati poti, da tudi dolgoročno upraviči svoj obstoj.

Šola za arhitekturo v Mariboru predstavlja velik potencial tudi za celotno Slovenijo. Trdili bi lahko, da je slovenska arhitektura šele v zadnjih dveh de-

own way and were key to the success of the project during the initial organizational preparations as well as during the launch of the project and the first years of operation of the new school.

The driving forces behind the establishment of the school were Uroš Lobnik and Metka Sitar, the latter also providing the necessary academic level. With their active participation in the project, Bogdan Reichenberg and Janko Zadravec proved that Maribor had its own quality architectural production and architects who would be able to transfer their knowledge to the younger generation. Boris Podrecca with his moral and architectural authority supported the initiative and pledged to collaborate with the school during the first few years, adding an international dimension and the necessary seriousness in the eyes of decision-makers.

Moreover, all of the above personalities later assumed their roles at the faculty and thus ensured that the new programme came to life successfully, in terms of content, staff and academia. As to the number of enrolled students – around 45 per year – the Department of Architecture has by now surpassed other departments of the faculty, which proves that the project has been successful. The new school has stopped the drain of students from eastern Slovenia who had previously studied architecture in Ljubljana or Graz and often did not return to their home region after graduating. It also attracted a large number of students from the countries of the former Yugoslavia.

The school of architecture is a vital resource for the eastern part of Slovenia, which has long been neglected in this regard. It offers a possibility of establishing a small architectural (epi)centre, not only through architectural production, but also through architectural theory and criticism. Theory is fundamental for quality architectural production, while criticism is the basis for the education of architecture users and clients. This seems to be especially important in Maribor. Architectural education is a long-distance race: even the establishment of the Ljubljana School of Architecture brought tangible results only decades later, with the self-made critical regionalism of post-war modernists. Further development of the school cannot be solely the responsibility of its founders, but its first steps were. Today, the Maribor School of Architecture has already produced its first generations of new graduates and is on a very good path to justify its existence in the long run.

setletjih polno zaživelva v izjemni pestrosti raznolikih arhitekturnih izrazov, potem ko je večji del druge polovice prejšnjega stoletja bilo odklonov od trenutno prevladujočih smeri občutno manj. A današnja raznolikost se napaja večinoma z (vsekakor koristnimi) mednarodnimi izmenjavami in postdiplomskim študijem naših arhitektov v tujini. Mariborska šola za arhitekturo predstavlja dobro osnovo za to, da bo raznolikost slovenske arhitekture v prihodnjih desetletjih imela tudi lasten notranji izvor.

Za to ima mariborska arhitekturna šola odlične pogoje tudi s svojo skoraj idealno umeščenostjo v trikotnik med Ljubljano (in naprej proti Mediteranu), Gradcem/Dunajem (in naprej proti Srednji Evropi) in Zagrebom (in naprej proti Balkanu). Za dolgoročen uspeh projekta mora mariborska šola znati črpati vplive iz vseh treh regij in ne zapostavljati nobene izmed njih, hkrati pa ne biti vpeta v slovensko arhitekturo kot konkurenca ali celo nasprotje ljubljanski šoli, pač pa kot njena dopolnitev. Slednje je seveda v veliki meri tudi naloga ljubljanske šole.

V današnjem času trenj med strokami, ki so ponovno vzplamela ob spremnjanju gradbene zakonodaje, pa je potrebno posebej poudariti tudi dejstvo, da je mariborska šola za arhitekturo bila ustanovljena in je zaživila pod okriljem gradbene fakultete. Brez gradbenikov in njihove podpore arhitekturne šole v Mariboru bržkone še nekaj časa ne bi imeli. Po ustanovitvi Oddelka za arhitekturo se je takratna Fakulteta za gradbeništvo leta 2015 preimenovala v današnjo Fakulteto za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo. O sprejetosti in enakopravnosti arhitektov na tej fakulteti pa priča tudi dejstvo, da je današnja dekanja fakultete prav arhitektka, dr. Vesna Žegarac Leskovar.

Nagrada častni član, namenjena ustanoviteljem šole za arhitekturo v Mariboru, pomeni priznanje celotni mariborski arhitekturi. Prizadevanja petih ljudi ne bi obrodila sadov, če tega projekta ne bi podpirala širša lokalna in tudi državna strokovna javnost, pa tudi lokalna in državna politika. Poleg nagrajencev je med zaslužnimi za ustanovitev nove šole za arhitekturo v Mariboru potrebno omeniti vsaj še tri imena: prof. dr. Ludvik Trauner, takratni dekan Fakultete za gradbeništvo v Mariboru, ki je bil vseskozi odločen podpornik ideje o novi arhitekturni šoli in ki je arhitekturo tudi sprejel pod okrilje fakultete, ki jo je vodil; dr. Boris Pleskovič, predsednik Svetovnega slovenskega kongresa, ki je vztrajno širil idejo nove šole in tudi

The school is an enormous potential for the whole of Slovenia. It could be argued that Slovenian architecture has only fully come to life in the last two decades with the extraordinary diversity of architectural expressions. For most of the second half of the twentieth century there were significantly fewer deviations from the prevailing directions. But today's diversity is fuelled mostly by international exchanges, which are certainly useful, and postgraduate studies of our architects abroad. The Maribor School of Architecture represents a good basis for the diversity of Slovenian architecture to have its own internal origin in the decades to come.

To achieve this, the school is almost ideally located in the triangle between Ljubljana (looking further towards the Mediterranean), Graz / Vienna (and Central Europe) and Zagreb (with access to the Balkans). For the long-term success of the project, the Maribor school must be able to draw influences from all three regions and not neglect any of them, and at the same time not see Slovenian architecture as a competition or even opposition to the Ljubljana school, but as its complement. The latter is, of course, equally required of the Ljubljana school.

Considering the frictions between various engineering professions, which flared up recently when building legislation was changed, we should emphasize the fact that the Maribor School of Architecture was established and came to life under the auspices of the Faculty of Civil Engineering. Without the support of civil engineers an architectural school in Maribor would have been founded much later. After the establishment of the Department of Architecture, the then Faculty of Civil Engineering was renamed in 2015 to Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture. The acceptance and equality of architects at this faculty is also evidenced by the fact that the current Dean of the faculty is an architect, Vesna Žegarac Leskovar, PhD.

The honorary member award, given to the founders of the School of Architecture in Maribor, is a recognition of the entire Maribor architecture. The efforts of five people would not have borne fruit if this project had not been supported by the local as well as national professional public and local and state political powers. In addition to the winners, at least three other names should be mentioned among those responsible for the establishment of the school: Professor Ludvik Trauner, Ph.D., the then Dean of the Faculty of

odprl marsikatera vrata na nivoju državne politike, in dr. Peter Gabrijelčič, takratni dekan Fakultete za arhitekturo v Ljubljani, ki je mariborski arhitekturni šoli dal končni blagoslov. Naj ta nagrada pomeni posebno zahvalo tudi tem trem.

Arhitektom Urošu Lobniku, Metki Sitar, Bogdanu Reichenbergu, Janku Zadravcu in Borisu Podrecci se Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije za njihov prispevek pri ustanovitvi in uspešnem zagonu šole za arhitekturo v Mariboru zahvaljuje s podelitvijo priznanja častni član ZAPS 2021. Mariborski arhitekturni šoli želimo še mnoga uspešna desetletja (in stoletja!) delovanja in mnoge odlične generacije, ki bodo načrtovale in gradile kvalitetno arhitekturo našega prostora.

Civil Engineering in Maribor, who strongly advocated the idea of the new school and took it under the wing of his Faculty; Boris Pleskovič, Ph. D., president of the Slovenian World Congress, who persistently spread the idea of a new school and opened doors of many politicians, and Peter Gabrijelčič, Ph.D., the then Dean of the Faculty of Architecture in Ljubljana, who gave the Maribor school his final blessing. May this award be a special thanks to these three as well.

The Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia expresses its gratitude to the architects Uroš Lobnik, Metka Sitar, Bogdan Reichenberg, Janko Zadravec and Boris Podrecca for their contribution to the establishment and the successful launch of the School of Architecture in Maribor by conferring on them the honorary member award 2021. We wish the school all the success in the decades (and centuries!) to come, and many excellent generations who will plan and build quality architecture of our country.

foto: Virginia Vrecl

3

Diploma ZAPS ZAPS diploma

2021

Diploma ZAPS je priznanje za posamezen pomemben organizacijski prispevek pri razvoju in uveljavitvi ZAPS ter stroke

The ZAPS diploma is a recognition for an individual's important organizational contribution to the development and affirmation of the Chamber and the architectural profession.

**Vso svojo strokovno pot udejanja
in širi kulturo risanja detajla v
arhitekturi in ga razvija kot estetski
in izrazni element.**

**Throughout his professional
path, he has spread the culture
of drawing details in architecture,
also developing them as an
aesthetic and expressive element.**

Peter Žargi

Diploma ZAPS

ZAPS diploma

Peter Žargi

Utemeljitev

Arhitekt Peter Žargi je diplomiral na FAGG v Ljubljani leta 1977. Po diplomi se je zaposlil na Zavodu za raziskavo materialov in konstrukcij (ZRMK), kjer je na Inštitutu za gradbeno fiziko in konstrukcije sedemnajst let nabiral izkušnje in specifična znanja s področja aplikativne gradbene fizike, gradbenih konstrukcij, zasnove stavbnih ovojev, vgradnje hidroizolacijskih sistemov na strehah in proti terenu ter topotne zaščite zgradb. V tem obdobju je sodeloval pri raziskovalnih projektih, izdeloval strokovna in izvedenska mnenja, načrtoval prenove in sanacije ter projektiral zahtevne tehnične detajlne rešitve na številnih objektih po vsej Sloveniji in nekdanji širši domovini. Sodeloval je s številnimi arhitekti, projektivnimi hišami in gradbenimi podjetji ter vodil mnoge projekte s področja, ki mu je posvetil vso kariero.

Leta 1993 je stopil na lastno poslovno pot najprej kot samozaposlen, od leta 2000 pa kot ustanovitelj podjetja Polytechnic d. o. o., kjer se ukvarja s svetovanjem, projektiranjem tehničnih detajlov zgradb, zlasti stavbnih ovojev v smislu zaščite pred vremenskimi vplivi, gradbeno fiziko, energetsko učinkovitostjo stavb in načrtovanjem zahtevnih zaključnih del pri gradnji objektov.

Justification

Architect Peter Žargi graduated from the Faculty of Architecture, Civil and Geodetic Engineering in Ljubljana in 1977. He went on to work at the Institute for Research in Materials and Structures (ZRMK), where he gained experience and specific knowledge in applied building physics at the Institute of Building Physics and Structures. He dealt with building constructions, design of building envelopes, installation of waterproofing systems on roofs and against the ground, and thermal protection of buildings. During this period, he participated in research projects, prepared expert opinions, planned renovations, and designed detailed technical solutions at numerous facilities throughout Slovenia and the former Yugoslavia. He collaborated with many architects, architectural bureaus and construction companies and led many projects in the field to which he has dedicated his entire career.

In 1993, he started his own business, first as a self-employed engineer, and since 2000 as the founder of Polytechnic d. o. o., where he deals with consulting, design of technical details of buildings, especially building envelopes offering weather pro-

Vso svojo strokovno pot udejanja in širi kulturo risanja detajla v arhitekturi, ne samo v smislu optimalnih tehničnih rešitev glede na zastavljene tehnološke izzive, pač pa razvija detajl tudi kot estetski in izrazni element. Njegove risbe so jasne, čiste in poleg tehničnih rešitev prinašajo tudi skozi leta izčišen stil in lastno estetiko. Njegova strokovna in druga avtorska besedila odražajo pretanjen čut za jezik in nenehno prizadevanje za razvoj slovenske gradbeno-tehnične nomenklature.

Povezuje in razume arhitekturne principe in želje ter jih zna prevesti v tehnično in tehnološko napredne, sodobne rešitve pri detajlih, gradbenih elementih, sestavah in drugih tehnoloških izzivih. Vedno je kritičen do t. i. univerzalnih rešitev, a na tekočem s tehničkim napredkom na področju gradbene tehnologije.

Z njim sodelujemo praktično vsi arhitekti in biroji, ki tvorimo sodobno slovensko arhitekturno sceno, tako da je malo arhitektk in arhitektov starejše in srednje generacije, ki ga ne pozna. In malo je arhitekturnih del, tudi tistih nagrajenih, ki jih ni pomagal soustvarjati. Naštevanje preštevilnih projektov, pri kateri je sodeloval, bi zahtevalo veliko časa in prostora in zlahka bi lahko izpustili kaj pomembnega. Med drugimi se spomnimo na večdesetletno prenovo Ljubljanskega gradu, ki je prejela več Plečnikovih nagrad in medalj ter drugih, tudi mednarodnih priznanj, na Biološko fakulteto Univerze v Ljubljani, prejemnico nagrade Prešernovega sklada za leto 1995, na Fakulteto za matematiko, ki je leta 2007 prejela evropsko nagrado Mies van der Rohe za mlade arhitekte, Srednjo zdravstveno šolo na Poljanah, ki je dobila Plečnikovo nagrado za leto 1998 in bila finalist Evropske nagrade Mies van der Rohe, stanovanjsko poslovno stavbo Dunajski vogal, nominirano za nagrado Mies van de Rohe 2007 in Plečnikovo nagrado, na prenovo zgradbe SNG Opera in balet Ljubljana leta 2011, na Situlo v Ljubljani, ki je prejela Plečnikovo nagrado 2014, in tako naprej.

Za slovensko arhitekturno kulturo je neprecenljiva njegova vloga pri posredovanju tehnološkega znanja v povezavi s humanističnimi ideali in arhitekturnim razmišljanjem.

V vsej karieri se poglobljeno ukvarja s tehničkimi problemi arhitekture, predvsem z arhitekturnimi detajli. Njegovo delo pomeni izjemen prispevek k tehnični kulturi sodobne slovenske arhitekture. Nadaljuje in posodablja specifično kulturo detajla ljubljanske arhitekturne šole, ki se je vzpostavila s Plečnikom in

tection, building physics, energy efficiency of buildings and planning demanding finishing works.

Throughout his professional path, he has spread the culture of drawing details in architecture, not only in terms of optimal technical solutions in relation to technological challenges, but also developing detail as an aesthetic and expressive element. His drawings are clear and clean, showing a refined style and aesthetics in addition to technical solutions. His expert writings and other texts reflect a subtle sense of language and a constant effort to develop the Slovenian construction and technical vocabulary.

Žargi understands architectural principles and wishes and is able to translate them into technically and technologically advanced, modern solutions in details, building elements, assemblies and other technological challenges. He is always critical of the so-called universal solutions, but up to date with technological advances in construction technology.

Practically all architects and bureaus of the modern Slovenian architectural scene work with Peter Žargi, so there are not many architects of the older and middle generation who do not know him. And there are few architectural works, even among the award-winning ones, that he didn't help create. Listing all the projects he has been involved in would require a lot of time and space and we could easily miss some important ones. Among others, we should mention the decades-long renovation of Ljubljana Castle, which received several Plečnik awards and medals, as well as international recognitions; the Faculty of Biology of the University of Ljubljana, recipient of the Prešeren Fund Award in 1995; the Faculty of Mathematics, which in 2007 received the European Mies van der Rohe Award for Young Architects; the Poljane Secondary Medical School, which won the 1998 Plečnik Award and was a finalist in the Mies van der Rohe European Award; the residential and commercial building Dunajski vogal, nominated for the 2007 Mies van de Rohe Award and Plečnik's award; the renovation of the Ljubljana Opera and Ballet building in 2011; and Situla building in Ljubljana, which received the Plečnik Award in 2014.

Žargi's role in the transmission of technological knowledge in connection with humanistic ideals and architectural thinking is an invaluable contribution to Slovenian architectural culture. Throughout his career, he has been deeply involved in the technologi-

nadaljevanje našla v delu prof. Ravnikarja in njegovih učencev. V devetdesetih letih je bila ta tradicija začasno prekinjena, s pojavom novih arhitekturnih generacij pa se je zopet vzpostavila kontinuiteta. Peter Žargi je sodeloval pri ključnih projektih uveljavitve sodobne slovenske arhitekture. Prizadavanja, da bi na FA prevzel poučevanje generacij študentk in študentov, se iz različnih razlogov žal niso uresničila, je pa vzugajal številne arhitektke in arhitekte ter biroje pri njihovi rasti in uveljavljanju.

cal problems of architecture, especially architectural details. His work represents an exceptional contribution to the technical culture of contemporary Slovenian architecture. It continues and updates the specific culture of detail of the Ljubljana School of Architecture, which was established with Plečnik and found a continuation in the work of Professor Ravnikar and his students. In the 1990s, this tradition was temporarily interrupted, but with the emergence of new generations of architects, continuity was re-established. Peter Žargi has participated in key projects for the establishment of modern Slovenian architecture. Unfortunately, the attempts to engage him in the teaching at the Faculty of Architecture did not materialize for various reasons, but he educated many architects and bureaus in their growth and affirmation.

4

Platinasti svinčnik
Platinum Pencil Award

2021

Platinasti svinčnik se podeli članu ZAPS za avtorjev obsežni opus in vrhunske dosežke na področju arhitekture, krajinske arhitekture ali prostorskega načrtovanja. Priznanje podeli Platinasta komisija.

The Platinum Pencil is conferred on ZAPS members for their extensive body of work and outstanding achievements in architecture, landscape architecture or spatial planning. The award is conferred by the Platinum Committee.

**Stopiti korak naprej je pogledati
na problem z novega zornega kota.
S tem se nam odprejo neskončne
možnosti našega miselnega procesa.
Pogoj za miselni razvoj pa je
absolutna svoboda.**

To take a step forward is to look
at a problem from a new perspective.
This opens up endless possibilities
for our thought process. The condition
for mental development, however, is
absolute freedom.

akademik Stanislav Jožef Kristl

Že zgodaj v gimnaziji sem se odločil za študij arhitekture. Zavedal sem se, da se arhitektura z veliko črko A dogaja v centru odločanja in kaptala. Ker izhajam iz perifernega okolja, nisem mogel računati na vplivne strice, pač pa le nase. To je pomenilo, da moram postati čim opaznejši arhitekt. Moja generacija je zaradi vojne izgubila štiri leta. V glavnem so to bila leta mnogih življenjskih izkušenj. Ob prihodu na šolo je bila naša edina skrb študij, nadoknadi zamujeno. Takratni in današnji študij arhitekture sta neprimerljiva. Ni bilo učnega kadra ne študentov. V prvem letniku nas je bilo okrog 12. Profesorja sta bila prof. Vurnik kot predstojnik in prof. Plečnik.

Arhitekturni oddelek se je kmalu preselil na Graben. Prvi novi profesor je bil prof. Mihevc, čez čas mu je sledil prof. Ravnikar. Prednost ljubljanske šole so seminarji. Nastali so štirje. Takrat smo se lahko odločali, katerem želimo delati.

Odločilna je bila premišljena izbira seminarja. Seminar prof. Ravnikarja je bil živo vpet v življenjski ritem družbenega okolja, predvsem s sodelovanjem v natečajih: od urbanizma, arhitekture, grafičnega in industrijskega oblikovanja do spomeniškega načrtovanja. Diplomiral bi lahko po štirih letih in pol s temo Urbanistična prenova Ljutomerja, pa sem profesorju potožil, da še ne bi diplomiral. Saj ni potrebno, je bil njegov odgovor. Naslednji dan mi je prinesel konkretno naročilo. Po vrsti uspešnih natečajev in konkretnih nalogah sem diplomiral čez naslednja štiri leta in pol. Tretja štiri leta in pol sem bil še njegov asistent. Osebno sem se ves čas študija preziviljal z natečaji in raznimi naročili.

Ko še nisem poznal definicij priznanih arhitektov, kaj je arhitektura, sem si zadal tri iztočnice: za Lao-Ceja je bila to pot učenja, kako pozabiti; za Alvarja Aalta znanost in umetnost, doumeti jo v njeni utilitarni in duhovni vlogi, pri čemer je poetičnost ena nepogrešljivih prvin; za H. Readja je bila simbolni diskurz, kar je dopolnil Botta z mnenjem, da je mnogo več od simbolnih aplikacij. Temu oporeka Johnson s pripombo: bodimo odkriti, v igri je vedno estetika, vpliv intuicije. Za Muthesiusa je odraz prikritega notranjega bistva in tako naprej. Vsekakor zanimiva stališča, ki sem jih odkrival postopoma.

Osebno sem arhitekturo dojemal kot predmet raziskovanja, eksperimentiranja, kot pot v neznano, vključno s hotenjem stopiti korak naprej.

Stopiti korak naprej pa ni v perfekciji, kar je le vrtenje v praznem.

Stopiti korak naprej je npr. pogledati na problem z novega zornega kota, računajoč na mladostno spontanost. S tem se nam odprejo neskončne možnosti našega miselnega procesa, od interdisciplinarnega pristopa do vrtanja v neznano.

Pogoj za miselni razvoj pa je absolutna svoboda, ki je nisem žrtvoval za prejemanje štipendije z obvezno dvakratne dobe tlake v določenem podjetju, niti za zaposlitev po diplomi v državnem projektnem biroju s sekundanti. Kot član Društva arhitektov in Društva oblikovalcev sem kot »svobodni umetnik« ostal zvest natečajnik. In – ni mi bilo slabo.

I decided to study architecture as early as in high school. I was well aware that architecture with a capital A revolves around capital and decision-making centres. Coming from a small town environment, I couldn't count on influential uncles, but only on myself. Therefore, I had to become as outstanding an architect as possible. My generation had lost four years because of the war. These were years full of life experiences. Upon arrival at the School of architecture, our only concern was to study, to make up for lost time. Architecture training nowadays cannot be compared to those days. There were no teaching staff or students. There were about 12 of us in the first year. Our teachers were Professor Vurnik as head of department and Professor Plečnik.

Soon afterwards, the department moved to Graben. The first new teacher was Professor Mihevc, followed by Professor Ravnikar. The advantage of the Ljubljana school were its seminars. There were four, and we were able to choose between them.

The choice of the seminar was crucial. Professor Ravnikar's class was actively involved in its social environment, mainly by participating in competitions: from urban planning, architecture, graphic and industrial design to design of monuments. After four and a half years I was about to graduate with a paper called "Urban Renovation of Ljutomer", but I told my teacher that I would prefer to wait. No need to rush, was his answer. The next day he brought me a commission. After a series of successful competitions and assignments, I graduated after the following four and a half years, and I spent another four and a half years working as his assistant. I was able to support myself throughout the university by working on commissions and competitions.

As I was not yet familiar with renowned architects' positions on architecture, I set myself three starting points: for Lao-Tse, it was a path of learning how to forget; for Alvar Aalto, it was science and art, to be understood in its utilitarian and spiritual role, with poetics being one of the indispensable elements; for H. Read it was a symbolic discourse. Botta complemented this with the opinion that architecture is much more than its symbolic applications. Johnson disputes this with his remark: Let's be honest, it's always about aesthetics and the influence of intuition. For Muthesius, architecture is a reflection of a hidden inner essence, and so on. Definitely interesting points of view, which I discovered gradually.

Personally, I perceived architecture as an object of research, of experimentation, as a path into the unknown and a desire to take a step forward.

Taking a step forward, however, is not perfection, which is just idle spinning.

To take a step forward is to look at a problem from a new perspective, counting on youthful spontaneity. This opens up endless possibilities for our thought process, from an interdisciplinary approach to burrowing into the unknown.

The condition for mental development, however, is absolute freedom, which I did not sacrifice in exchange for a scholarship which would oblige me to work for a period of time in a certain company, nor for employment in a state architecture bureau. As a member of Architects' Association and Designers' Association, I remained a freelance artist, participating regularly in competitions. And it wasn't a bad life.

Platinasti svinčnik Platinum Pencil Award

akademik Stanislav Jožef Kristl

Utemeljitev

Stanko Kristl, arhitekt, humanist, raziskovalec, inovator, profesor, akademik in kritik je eden najvidnejših arhitektov slovenskega modernizma.

Na Oddelku za arhitekturo Tehnične fakultete Univerze v Ljubljani je diplomiral pri prof. Edvardu Ravnikarju leta 1954 in bil med letoma 1954 in 1959 njegov asistent. V naslednjih letih je bil vodja projektantske skupine za gradnjo Ljubljanske bolnišnice, pozneje Kliničnega centra, ter avtor številnih projektov in realizacij bolnišnic doma in tujini. Leta 1980 je bil imenovan za izrednega profesorja za področje družbenih in stanovanjskih zgradb, leta 1981 promoviran za doktorja arhitekturnih znanosti, leta 1982 pa je začel poučevati na Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani, kjer je predaval do leta 1993, od leta 1986 kot redni profesor. Od leta 1996 do 2007 je predaval na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani. Za izrednega člena SAZU je bil izvoljen 5. maja 2005, za rednega člena pa 5. maja 2011.

Razvijal je konsistentne arhitekturne zgodbe, od urbanizma do stavb z jasno izraženo konstrukcijo

Justification

Stanko Kristl, architect, humanist, researcher, innovator, professor, academic and critic, is one of the most prominent architects of Slovenian modernism.

He graduated from the Department of Architecture of the Technical Faculty of the University of Ljubljana in the 1954 class of Professor Edvard Ravnikar and was his assistant between 1954 and 1959. Later, he led project groups for the construction of Ljubljana hospital, later called the University Medical Centre, and designed several hospital-related projects in Slovenia and abroad. In 1980 he was appointed as associate professor of public and residential buildings, in 1981 he earned his PhD in architectural sciences, and in 1982 he began working at the Faculty of Architecture, Civil and Geodetic Engineering of the University of Ljubljana, where he taught until 1993, from 1986 as professor. From 1996 to 2007 he lectured at the Department of Landscape Architecture of the Biotechnical Faculty of the University of Ljubljana. He was elected an associate member of the Slovenian Academy of Arts and Sciences on May 5, 2005, and a full member on May 5, 2011.

vse do detajla in oblikovanja. V njegovih realizacijah prepoznavamo avtorsko inovativno in disciplinirano izpeljano arhitekturo, v katero je najodločneje vpletel vidik humanega v arhitekturi. Njegove kreacije so vse od časa nastanka pa do danes ostale enako vznemirljive in prepoznavne, saj podajajo avtorske odgovore na eno temeljnih vprašanj arhitekture: kaj je arhitektura v odnosu do človeka.

Kot radoveden in sistematičen arhitekt je eksperimentiral z materialom in razvijal nove prostorske in socialne vzorce. Proučeval je psihologijo in sociologijo ter v središče svojega kreativnega sveta postavil človeka. Nedvomno je časovni okvir potrdil njegovo osebno prepričanje, da arhitektura služi človeku in da zgoj sledenje dogmatskim načelom modernizma ni dovolj.

Humanizem v njegovih delih ga pomembno izpostavi v krogu eminentnih arhitektov, kot so bili Edo Ravnikar, Oton Jugovec, Savin Sever, Milan Mihelič, Ilija Arnautović, Marta in France Ivanšek, Janez Lajovic, Grega Košak in drugi, s katerimi je delil takratne arhitekturne miselne vzorce.

Kristlove misli govorijo o vodilnih lastnostih vsega njegovega ustvarjanja, o prepletu prostorske, tehnoške in socialne ravni, kar temelji na eksperimentu, inventivnosti in sistemskosti. Njegove zgradbe odlikuje ekonomičnost gradnje in vzdrževanja.

Zelo radikalno zasnovo vrtca Mladi rod v Ljubljani je predstavil leta 1973 z besedami: »Oblikovno so igralnice namenoma nepravokotnega tlorisa – so nekako trapezaste, s prostorskimi oblinami, ta naj v otroku zbuja tisto prvoštvo sveta, ki ga je začel zaznavati ob mehkobi svoje matere ...«

Ob inovativnem konceptu Osnovne šole Franca Prešerna v Kranju je leta 1969 zapisal misel: »Za arhitekta je problem zidave šolskega objekta ali sklopov objektov še kočljivejši, ker s svojo uresničitvijo neposredno vzbaja ali pa pači za dojemanje in prilaganje izredno dovetno mlado rast.«

Razvoj sistemске metodologije projektiranja Univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani orisajo njegove besede iz leta 1978: »Kot predpostavko arhitektonskega shranja bolnišnice smo sprejeli spoznanje, da posegamo v zelo kompleksno in eminentno humanistično problematiko, ki terja široko kulturno in interdisciplinarno obravnavo. Bolnišnica je prostor z

He developed consistent architectural stories, from urban planning to buildings with clearly expressed construction, all the way to detail and design. In his projects, we recognize the author's innovative and restrained architecture, in which he firmly incorporated the human point of view. His creations have remained equally exciting and recognizable from the time of their creation until today, as they provide the author's answers to one of the fundamental questions of architecture: what is architecture in relation to humankind.

As a curious and systematic architect, he experimented with materials and developed new spatial and social patterns. He studied psychology and sociology and placed man at the centre of his creative world. Undoubtedly, the time confirmed his personal belief that architecture serves humankind and that simply following the dogmatic principles of modernism is not enough.

Due to the humanism in his works he stands out in the circle of eminent architects, such as Edo Ravnikar, Oton Jugovec, Savin Sever, Milan Mihelič, Ilija Arnautović, Marta and France Ivanšek, Janez Lajovic, Grega Košak and others, with whom he shared the architectural thought patterns.

Kristl's thoughts speak of the leading qualities of his entire creation, of the intertwining of the spatial, technological and social levels, based on experiment, inventiveness and systematic approach. His buildings are distinguished by economical construction and maintenance.

He presented the very radical design of the Mladi rod kindergarten in Ljubljana in 1973 with the following words: "In terms of design, the playrooms are intentionally non-rectangular in plan – they are somewhat trapezoidal, with spatial curves. This should awaken in children the primordial qualities of the world, which they began to perceive in relation to their mothers' kindness."

Referring to the innovative concept of the Franc Prešeren Elementary School in Kranj, he wrote in 1969: »For an architect, the problem of building a school is made even more difficult through the fact that he or she directly educates or spoils the extremely sensitive young people.«

The development of the systemic methods while designing the University Clinical Center in Ljubljana is described in his words dating back to 1978: "As a precondition for the architectural design of the hospital,

lastnostjo vsakdanjosti, obenem pa tisto nenavadno mesto, kjer ljudje obračunavajo z najglobljimi osebnimi stiskami in se, tudi če k temu sicer niso nagnjeni, soočajo z najosnovnejšimi vprašanji lastne eksistence ... Vsa pozornost se osredotoča na človeka in tu iščemo kriterij vsega arhitektovega početja pri realisaciji bolnišnice.«

Snovanje stanovanjskega bloka v Ljubljani je leta 2015 razložil: »Ta blok je bil grajen, ko se je mesto še ustvarjalo. Računal sem, da mora vsaka gradnja imeti spoštljiv odnos do mesta ... ki ga danes nimamo več. Predlagal sem, da blok obložimo z navadno, nežganino opeko. Pa ni bilo denarja. Smo pa vsaj pridobili toplotno izolacijo. Ko sem delal zasnovo bloka, sem hotel ustvariti vtis dramatičnosti. Pritliče sem odpril in želel sem, da blok pripoveduje, kako sploh lahko stoji. Zato je zunaj vse zastekljeno, čisto prozorno. In tudi okna v stanovanjih so do tal, zaradi otrok.«

Dela Stanka Kristla so odmevala ob času njihovega nastanka in so enako zanimiva tudi danes, kot samo svoje arhitekturne kreacije, ki sodijo v vrh povojne eksperimentalne evropske arhitekture.

Kristlovo odličnost so posebej izpostavile nagrade: nagrada Prešernovega sklada (1964), Borbina nagrada za Slovenijo (1970), Prešernova nagrada (1970), Župančičeva nagrada (1976), Plečnikova nagrada (2006), Srebrni red za zasluge RS (2018), Župančičeva nagrada za živiljenjsko delo (2020), zasluzni profesor Univerze v Ljubljani (2020).

Njegovo delo je bilo večkrat razstavljano, omeniti velja zlasti monografsko razstavo v Muzeju arhitekture in oblikovanja leta 2018, Stanko Kristl arhitekt – Humanost in prostor. Na arhitektovo monografijo na temelju obsežnega in poglobljenega strokovnega dela avtorjev razstave še čakamo.

Arhitekture Stanka Kristla so prostorski in estetski fenomeni in so humane. Nagovarjajo nas, da delujemo kot arhitekti umetniki in da razmišljamo v dobrobit slehernika. Ponosni in hvaležni smo arhitektu Kristlu, da je tudi z 99 leti aktiven arhitekt in član naše zbornice.

we have accepted the fact that we are interfering in a very complex and eminent humanistic issue, which requires a broad cultural and interdisciplinary treatment. The hospital is a place with the characteristics of everyday life, but at the same time that unusual place where people deal with the deepest personal hardships and, even if they are not inclined to do so, face the most basic questions of their own existence... We focused our attention on the people, and this is where we searched for a criterion for all our actions in the design of the hospital. «

This is how he explained in 2015 his design of an apartment block in Ljubljana: "This block was built when the city was still being created. I believed that every building must have a respectful attitude towards the city, which we no longer have today. I suggested lining the block with plain, unfired brick. But there was no money. But at least we got thermal insulation. When I was working on the block design, I wanted to create an impression of drama. I opened the ground floor and I wanted the block to show how it was able to stand at all. Therefore, everything outside is glazed, completely transparent. And the windows in the apartments reach all the way down to the floor, because of children."

Stanko Kristl's works resonated at the time of their creation and are just as interesting today as original architectural achievements at the top of post-war experimental European architecture.

Kristl's excellence was recognized by several awards: the Prešeren Fund Award (1964), the Borba Award for Slovenia (1970), the Prešeren Award (1970), the Župančič Award (1976), the Plečnik Award (2006), the Silver Order of Merit of the Republic of Slovenia (2018), Župančič Lifetime Achievement Award (2020), Professor Emeritus of the University of Ljubljana (2020).

His work has been exhibited several times. We should mention the monographic exhibition at the Museum of Architecture and Design in 2018, called Stanko Kristl architect – Humanity and Space. We are still waiting for the architect's monograph based on the extensive and in-depth professional work of the authors of the exhibition.

Stanko Kristl's architecture represents a spatial and aesthetic phenomenon and is extremely humane. It encourages us to act as architects and artists and to think for the benefit of everyone. We are proud of Stanko Kristl and feel deeply grateful to him for being an active architect and a member of our chamber even at the age of 99.

**DANS arhitektura ima v središču
družbeno odgovornost, ogiba se
spektakularnosti in hitrim učinkom.
Zato je to arhitektura na dolgi rok.**

**Our bureau has social responsibility
at its heart, avoiding spectacular,
rapid effects. That's why it's
architecture in the long run.**

prof. Mihael Dešman

prof. Mihael DEŠMAN, univ. dipl. inž. arh.

Priznanje je priložnost, da upočasniš konje in pogledaš v vzvratno ogledalo. Kako in kdaj se je začela moja/naša arhitekturna tura? Spomnim se, kako sva z življenjsko in arhitekturno sopotnico Katarino sredi osmedesetih let poslušala Tafuri na podiplomcu v Benetkah, ko je govoril o Palladiju, Benetkah in renesansi. Njegova preciznost in strogost sta na naju pustili neizbrisen pečat. Dosledno je razčlenjeval in odpiral plasti arhitekturne zgodovine z neprestanim referiranjem na splošno in politično zgodovino, filozofijo, literaturo, pa tudi na Palladijev projektivni proces, njegove vire, ideale, ideje, idole, naročnike, tekmece in dileme. V Benetkah sva srečala Borisa Podrecco, ki naju je posvaril pred, kot je dejal, Tafurijevo zapeljivo močjo čiste zgodovine in teorije, ki te lahko iztrga arhitekturi. To se ni zgodilo in v času porajajočega se postmodernizma, pod vplivom ljubljanskih prijateljev in mentorjev, zlasti Janeza Koželja in ostalih abejevcev, sva pričela poklicno kariero s prvimi realizacijami. Sodelovanja so bila ključna strategija: z Vesno in Matejem Vozličem, Mirom Krajncem, mnogo kasneje z Vanjo Gregorc in Alešem Vrhovcem in drugimi.

Teorijo in kasneje zgodovino pa sem osvajal in razvijal tako skozi projekte kot pri pisanku, urejanju in poučevanju, pri Krtu, ab-ju, galeriji DESSA, DAL-u, ZAPS-u in drugod.

Ključno je bilo leto 2004, ko smo po zmagi na dveh natečajih ustanovili studio DANS arhitekti. Kot smo zapisali na spletni strani, DANS arhitekti gradimo prostore in kulturo, v katerih prebivamo, delamo, čutimo in se srečujemo. Raziskujemo odnos človeka do grajenega okolja, snujemo inovativne načine uporabe prostorov in se opiramo na izvorni fenomen gradnje, izkorisčamo priložnosti, ki jih odpira trajnostna gradnja, in možnosti prijetnega počutja v prostoru. Najsi gre za urbane prostore ali inženirske objekte, obsežne prostore z velikim pretokom ljudi ali intimne kotičke, znamo ustvarjati nianse, ki odsevajo in oblikujejo razpoloženja.

DANS arhitektura ima v središču družbeno odgovornost, ogiba se spektakularnosti in hitrim učinkom. Zato je to arhitektura na dolgi rok.

Skupaj s kolegicama Vlatko Ljubanović in Eva Fišer ter ženo Katarino Pirkmajer Dešman, do 2019 je bil z nami tudi Rok Bogataj, si prizadevamo za udejanjanje tega arhitekturnega creda. Od leta 2010 pa ga, skozi projektiranje, teorijo in zgodovino, najprej sam, potem pa skupaj z Vlatko, prenašam generacijam študentk in študentov ljubljanske Fakultete za arhitekturo. Hvala vam vsem!

prof. Mihael DEŠMAN, univ. dipl. inž. arh.

This recognition gives me an opportunity to slow down and look in the rearview mirror. How and when did my/our architectural journey start? I remember listening to Tafuri as a postgraduate student in Venice in the mid-1980s with my life companion and fellow architect Katarina. He spoke about Palladio, Venice, and the Renaissance. His precision and rigor left an indelible mark on us. He consistently dissected and opened layers of architectural history by constantly referring to general and political history, philosophy, literature, as well as to Palladio's process of designing projects, to his sources, ideals, ideas, idols, clients, rivals, and dilemmas. In Venice, we met Boris Podrecca, who warned us against – as he said – Tafuri's seductive power of pure history and theory, which can pull one away from architecture. This did not happen, though. In the time of emerging postmodernism, under the influence of my friends and mentors in Ljubljana, especially Janez Koželj and other AB editorial board members, we began our professional careers with our first realized projects. Collaborations were a key strategy: with Vesna and Matej Vozlič, Miro Krajnc, and much later with Vanja Gregorc, Aleš Vrhovec and others.

I conquered and developed theory and later history through projects as well as in writing, editing and teaching – at Krt publishing house, AB Magazine, DESSA gallery, DAL, ZAPS and elsewhere.

The key year was 2004, when we founded the DANS arhitekti studio after winning two competitions. As we wrote on our website, we create spaces and culture in which we live, work, feel and meet. We research human attitudes towards the built environment, design innovative ways of using spaces and rely on the original phenomenon of construction, take advantage of the opportunities offered by sustainable construction and the possibilities of a pleasant feeling in space. Whether it is urban spaces or engineering buildings, large spaces with a constant flow of people or intimate corners, we know how to create nuances that reflect and shape moods.

Our bureau has social responsibility at its heart, avoiding spectacular, rapid effects. That's why it's architecture in the long run.

Together with colleagues Vlatka Ljubanović and Eva Fišer and my wife Katarina Pirkmajer Dešman (Rok Bogataj was with us until 2019), we are working to realize this architectural credo. Since 2010, through design, theory and history, I have been passing it on to generations of students at the Faculty of Architecture in Ljubljana, first by myself and then together with Vlatka. My sincere gratitude to all of you.

Platinasti svinčnik Platinum Pencil Award

prof. Mihael Dešman

Miha Dešman je eden tistih sodobnih arhitektov, ki v svojih delih posebno pozornost posvečajo razvoju in jasni artikulaciji arhitekturne misli, ki ni usmerjena v analizo preteklosti, ampak je zasidrana v neizprosni vsakdan različnih polj arhitekturnega delovanja. Vselej kritična misel Mihe Dešmana je umeščena v prostor in čas, s poznavalskim pogledom na stanje stvari v arhitekturi in družbi pa odpira možnosti njunega mišljenja in razvoja za prihodnost.

Kot diplomant ljubljanske šole za arhitekturo (1981) je Miha Dešman podiplomski študij nadaljeval v Benetkah ter po vrnitvi v domovino pričel delovati kot samostojni arhitekt. S Katarino Pirkmajer Dešman (1983) ter za novi milenij, z nekaj mlajšimi kolegi, biro DANS arhitekti (2004), v katerem deluje še danes. Njegov opus obsega vrsto arhitekturnih projektov, besedil, predavanj, mentorstev, iniciativ, funkcij in angažmajev.

Izvedeni in neizvedeni projekti imajo vselej moto kontekstualnosti, ki s humanistično potezo teži k uglaševanju prostorov in kulture. Izvedena arhitekturna dela v njegovem opusu so bila prepoznana, nominirana in nagrajena tako v domačem kot mednarodnem strokovnem okolju. Izpostavimo naj dve

Miha Dešman is one of those contemporary architects who pay special attention to the development and clear articulation of architectural thought not focused on the analysis of the past, but anchored in the relentless everyday life of various fields of architectural activity. Dešman's critical thought is positioned in space and time. His knowledgeable view of the state of affairs in architecture and society opens up new possibilities of thoughtful future development.

After graduating from the School of Architecture in Ljubljana in 1981, Dešman continued his postgraduate studies in Venice. Upon his return to Slovenia, he began working as an independent architect. With Katarina Pirkmajer Dešman he founded the architectural bureau Dešman (1983) and later, at the start of the new millennium, with several younger colleagues he founded the bureau DANS arhitekti (2004), where he still works today. His works include a number of architectural projects, writings, lectures, mentorships, initiatives, positions and engagements.

The motto of his projects, both built and unrealised, is contextuality, which with a humanistic move tends to harmonize spaces and culture. His architectural works have been recognized, nominated and award-

nominaciji za nagrado Mies van der Rohe: za cerkev sv. Janeza Boska v Mariboru 2017 in skupinsko nominacijo za preuređitev nabrežij in mostov na Ljubljaniči 2015. Oba projekta sta prejela tudi druge međunarodne nagrade. Poleg nagrade Zlati svinčnik za hišo NMII 2013 je bila lesena kolesarska brv čez Savo u Bohinjski Bistrici nagrajena s strani strokovne žirije z Architizer A+ Award 2016 in je prejela prvo nacionalno nagradu za najboljo leseno gradnju za inženirski objekt. Osnovna šola v Št. Juriju in hiša Hospic v Ljubljani sta bili nominirani za Plečnikovo priznanje, otroški oddelek in CPR Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča v Ljubljani pa za priznanje Piranesi. Dešmanova dela so bila predstavljena na številnih samostojnih in skupinskih razstavah v Sloveniji in tujini.

Miha Dešman je že več desetletij prepoznaven luciden mislec in pisec o arhitekturi. Preden je prevzel vlogo glavnega in odgovornega urednika revije AB – arhitektov bilten (1995), je bil član uredništva ter tehnični in likovni urednik knjižne zbirke Krt, ki je leta 1988 prejela Plečnikovo nagrado za delo na področju teorije arhitekture. Revija AB pa je v času njegovega urednikovanja uspela realizirati cilj: »obdržati nivo kvalitete in povečati aktualnost«, kot je zapisal v prvi prenovljeni številki leta 1995. Vprašanje »Kako naprej«, ki ga je zastavil v tej prvi številki, je skozi čas do bilo vrsto odgovorov v obliku arhitekturnih projektov in zapisov. Pravzaprav si danes že težko predstavljamo revijo AB brez pronicljivega Dešmanovega uvodnika bodisi v tematsko številko ali takšno, ki tudi povsem lokalne teme umešča v globalni okvir. V uvodniku je v razmislek o stanju in prihodnosti mest skoraj četrto stoletja pozneje zapisal: »Odgovor ne more biti retrograden, ne da se vrniti po evolucijski spirali nazaj. Naivno bi bilo, ko bi verjeli, da je odgovor en sam in edino zveličaven. Menim pa, da se vsi pozitivni odgovori nahajajo v širokem spektru razsvetljenske misli in vere v humanizem in znanost.« Njegov opus pisane besede obsega preko 200 člankov, esejev, intervjujev, objavljenih v knjigah ter strokovnih in poljudnih medijih doma in v tujini. Prispevki so bili objavljeni v poljudnih in strokovnih publikacijah, od Dela in Mladine do revij AB, Piranesi, Dialogi, Hiše, Igra ustvarjalnosti, Fokus magazin ter Werk, Bauen + Wohnen, Baunetzwoche, Uncube, Oris, Controspazio, Eco Web Town, Architectural design itd. Tudi njegovi preglejni in kritični prispevki v monografijah so izšli pri priznanih domačih in tujih založbah, kot so *cf, Krtina, Birkhäuser, Springer, LetteraVentidue.

ed prizes both in Slovenia and abroad. Let us highlight two nominations for the Mies van der Rohe Award: for the church of St. John Bosco in Maribor in 2017 and a group nomination for the refurbishment of the Ljubljana riverside zones in 2015. Both projects also received other international awards. In addition to the Golden Pencil award for the house NMII 2013, the wooden bicycle footbridge over the Sava in Bohinjska Bistrica was awarded the Architizer A + Award 2016 by the expert jury and received the first national award for the best wooden construction for an engineering facility. Elementary school in Št. Jurij and the Hospice House in Ljubljana were nominated for the Plečnik Award, while the Children's Department of the University Rehabilitation Institute in Ljubljana was nominated for the Piranesi Award. Dešman's works have been presented in numerous solo and group exhibitions in Slovenia and abroad.

Miha Dešman has been a recognizable lucid thinker and writer on architecture for several decades. Before taking over the role of editor-in-chief of the AB magazine - Arhitektov bilten in 1995, he was a member of the editorial board and technical and art editor of the Krt book collection, which in 1988 received the Plečnik Award for achievements in architectural theory. During his editorial guidance, AB magazine managed to achieve the goal "to maintain the level of quality and increase relevance", as Dešman wrote in the first issue in 1995. The question "How to proceed", which he posed in this issue, gained a series of responses in the form of architectural projects and writings. In fact, today it is difficult to imagine AB magazine without Dešman's insightful editorial, either in a thematic issue or one that places completely local topics in a global context. In an editorial reflecting on the state and future of cities almost a quarter of a century later, he wrote: "The answer cannot be retrograde without going back down the evolutionary spiral. It would be naive to believe that the answer is one and only. However, I believe that all the positive answers are in a wide range of Enlightenment thought and faith in humanism and science." His work encompasses over 200 articles, essays, and interviews published in books and professional and popular media at home and abroad. He has written for publications, such as Delo, Mladina, AB, Piranesi, Dialogi, Hiše, Igra ustvarjalnosti, Fokus magazin, Werk, Bauen + Wohnen, Baunetzwoche, Uncube, Oris, Controspazio, Eco Web Town, Architectural design etc. His reviews and critical contributions in monographs have also been published by renowned

Plod zavzemanja za ustrezeno prepoznavnost in položaj arhitekture je tudi monografija *Arhitektura za ljudi: teze za arhitekturno politiko Slovenije*, ki je izšla v soavtorstvu z Ilko Čerpes in Vladom Krajcarem. Ta obsežni manifest je bil v prilagojeni skrajšani obliki brošure z naslovom *Arhitekturna politika Slovenije – Arhitektura za ljudi* objavljen 2017 in ga je kot strateški dokument države za bolj kakovostno arhitekturo sprejela vlada Republike Slovenije.

Miha Dešman je pogosto organizator, pobudnik in gost javnih dogodkov – razstav, okroglih miz, posvetov, diskusij, konferenc, član mednarodnih in domačih arhitekturnih žirij, izborov, komisij. Kot odličen poznavalec je sodeloval v več preglednih izborih, razstavah in publikacijah o sodobni slovenski arhitekturi, ki je tudi s tem pridobi(va)la ustrezeno ovrednotenje doma ter mednarodno prepoznavnost in potrditev. Je član Društva arhitektov Ljubljana, član galerije DESSA in član njenega sveta. Bil je predsednik DAL med letoma 2003 in 2006 ter je predsednik upravnega odbora Plečnikovega sklada od leta 2006.

Miha Dešman je dejaven tudi kot pedagog. Je redni profesor na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani, kjer od leta 2010 poučuje zgodovino in teorijo arhitekture ter projektiranje. Je mentor vrst diplomskih in magistrskih del. Njegov opus dopoljuje tudi nabor predavanj na tujih institucijah.

S svojim večplastnim delovanjem in opusom raznovrstnih dejavnosti in del je arhitekt Miha Dešman vtisnil pomemben in prepoznaven pečat v sodobni slovenski arhitekturi. Še posebnega pomena pri tem je njegovo altruistično in humanistično zavzemanje za uveljavljanje javnega interesa in pomena arhitekture kot dejavnosti, ki pomembno vpliva na kulturo in družbeni razvoj, saj so to pogosto spregledani, a izjemno pomembni vidiki razvoja arhitekture v prihodnosti.

domestic and foreign publishers, such as *cf, Krtina, Birkhäuser, Springer and LetteraVentidue.

His relentless fight for the appropriate recognition of architecture brought about the monograph *Architecture for People: Theses for the Architectural Policy of Slovenia*, which was co-authored with Ilka Čerpes and Vlado Krajcar. This extensive manifesto was adapted into a brochure entitled *Architectural Policy of Slovenia – Architecture for People*, published in 2017 and adopted by the Slovenian government as a strategic document aimed at improving architecture in the country.

Miha Dešman is a frequent organizer, initiator and guest of public events, such as exhibitions, round tables, consultations, discussions, and conferences. He is a member of international and domestic architectural juries and commissions. As an excellent connoisseur, he participated in several selections, exhibitions and publications on contemporary Slovenian architecture, which also gained an appropriate evaluation at home and international recognition and confirmation. He is a member of the Architects' Society of Ljubljana (DAL), a member of the DESSA gallery and a member of its council. He was the president of DAL between 2003 and 2006 and has been the chairman of the board of directors of the Plečnik Fund since 2006.

Dešman is also active as a teacher. He is a full professor at the Faculty of Architecture, University of Ljubljana, where he has been teaching the history and theory of architecture and design since 2010. He has mentored a number of graduate and master's theses, and has frequently lectured at foreign institutions.

With his multifaceted work and activities, the architect Miha Dešman left an important and recognizable stamp on contemporary Slovenian architecture. Of particular importance is his altruistic and humanistic commitment to the public interest and to raising the awareness of architecture as an activity that has a significant impact on culture and social development. These are often overlooked but extremely important aspects of future architectural development.

Platinasta komisija

The Platinum Committee

2021

Matej Vozlič

Architect Matej Vozlič was born in 1957 in Ljubljana, where he graduated in architecture from the University of Ljubljana in 1981. He completed his training abroad, including three years in Vienna. After passing the professional exam, he became a licensed architect and spatial planner.

He is a long-standing active member of the Architects' Association of Ljubljana, the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia and the DESSA Institute with an architectural gallery.

Pogosto sodeluje v arhitekturnih komisijah, kot na primer za izbiro najboljših arhitekturnih natečajnih projektov, za ocenjevanje kandidatov za magistrski naziv arhitekta in za podeljevanje arhitekturnih odličij. Občasno predava na strokovnih srečanjih arhitektov.

Njegova dela so pogosto razstavljena v Sloveniji in tujini in tudi objavljena v domačih in tujih strokovnih revijah. Najpogosteje so izpostavljeni projekti: mestne ureditve v centru Ljubljane – nabrežja Ljubljanice med Tromostovjem in Zoisovo cesto, Črnučev trg, Novi trg in Breg; zgradbe, kot so športna dvorana Svetje v Medvodah, policijska postaja Moste v Ljubljani, poslovna stavba Linde v Ljubljani, hiša ob Ižanki v Ljubljani, hiša na Krasu; interjeri, kot sta Opera bar na Cankarjevi cesti v Ljubljani in Center innovativnega podjetništva NLB v kompleksu TR2 v Ljubljani.

Kot avtor ali enakovreden avtor je zmagal na več natečajih in prejel nekaj arhitekturnih odličij: mednarodno Piranesjevo priznanje leta 1990, srebrni grb mesta Celje leta 1991, Plečnikovo medaljo leta 1994 in leta 2003, častno nagrado Domofin leta 2003, nagrado za interier leta 2006, nagrado Prešernovega sklada leta 2007, European prize for urban public space 2012, nagrado za interier leta 2016 in Plečnikovo nagrado leta 2018. Skupaj z arhitektko Vesno Vozlič Košir od leta 1988 vodi biro Atelje Vozlič.

53

dr. Peter Šenk

Dr. Peter Šenk is an associate professor at the Faculty of Civil Engineering, Transportation Engineering and Architecture at the University of Maribor. He graduated from the Faculty of Architecture of the University of Ljubljana in 1998 and after a few years' work at Sadar+Vuga architectural bureau enrolled in Berlage Institute, Postgraduate Laboratory of Architecture in Rotterdam (Master of Excellence in Architecture, 2003) in doctoral studies at the Faculty of Humanistic Studies of the University of Primorska with Polona Filipič. In 2011, he earned his doctor's degree in philosophy and theory of visual culture at the Faculty of Humanities of the University of Primorska. With the architect Polona Filipič he co-founded Studio Stratum architectural bureau in 2003. He is also a co-founder of the Institute for Spatial Policies (IPoP) and was involved in artistic and social activities of the First World Camp platform (FWC). Šenk is the author of various articles about architecture, urban planning and visual culture. He has participated in numerous workshops in Slovenia and abroad and has directed several of them. He is a regular contributor to exhibitions and a frequent lecturer. As well as publishing scientific articles, he co-edited »Mesto: rob/ City: Edge« (Založba Pivec, 2014), edited »Funkcija v arhitekturi: Sullivan-Meyer-Arheim-Adorno-Pallasmaa« (Založba ZRC, 2020), author of the book »Kapsula: tipologija druge arhitekture« (Založba ZRC, 2015) and »Capsules: Typology of Other Architecture« (Routledge, 2018), for which he received the Plečnik medal in 2019. He is the programme coordinator of the Maribor House of Architecture (HAM) and member of the editorial board of the collection »Theoretical Practice of Architecture« at Založba ZRC SAZU.

52

Ina Šuklje Erjavec

Ina Šuklje Erjavec, magistra krajinske arhitekture, je od leta 1998 kot višja razvojna sodelavka zaposlena na Urbanističnem inštitutu Republike Slovenije (www.uirs.si). Občasno deluje tudi kot projektantka v biroju In.Ka.Bi (www.inkabi.si). Ima status raziskovalke s šifro 10532 in je kot pooblaščena krajinska arhitektka in prostorska načrtovalka z licenco KA vpisana v imenik ZAPS pod številko 1068 KA. Kot načrtovalka in projektantka se ukvarja s krajinskim in urbanističnim načrtovanjem v različnih merilih, od izvedbenih in idejnih projektov do urbanističnih zasnov in strateških načrtov. Med drugimi je vodila idejne in izvedbene projekte za Severni mestni park v Ljubljani in pripravo zelenih sistemov za Ljubljano in Celje. Aktivno deluje na področju razvoja stroke v okviru ZAPS in DKAS. Bila je članica več domačih in mednarodnih žirij ter od leta 2011 do 2013 tudi predsednica MSKA ZAPS. Na več domačih in mednarodnih natečajih je za svoje rešitve prejela nagrade in priznanja. V teoretično-raziskovalnem delu se na Urbanističnem inštitutu ukvarja s tematiko načrtovanja mestne krajine ter s pripravo metodologij, usmeritev in podrobnejših pravil za načrtovanje in urejanje mestnih zelenih površin. Vključena je v različne mednarodne in domače aplikativno-raziskovalne projekte. Strokovno in razvojno deluje na področju vidikov učinkovitega vključevanja načrtovanja zelenih površin in drugih odprtih prostorov v urbanistično načrtovanje. Raziskovalno proučuje pomen in značilnosti posameznih tipov zelenih površin in odprtega prostora, opredeljevanje funkcij in tipologije, vprašanje njihove kakovosti ter usmerjanje njihovega razvoja in upravljanja. Poglobljeno se ukvarja tudi z načrtovanjem zelenih površin za krepitev javnega zdravja, spodbujanje telesne aktivnosti in kakovosti bivanja.

Ina Šuklje Erjavec, MSc in Landscape Architecture, has been working as a senior development associate at the Urban Planning Institute of the Republic of Slovenia (www.uirs.si) since 1998. She also occasionally works as a designer in the In.Ka.Bi bureau (www.inkabi.si). She has the status of a researcher and of a licensed landscape architect and spatial planner. Her ZAPS directory number is 1068 KA. As a planner and designer, she deals with landscape and urban planning on different scales, from implementation and conceptual projects to urban concepts and strategic plans. Among other projects, she led the conceptual and implementation projects for the Northern City Park in Ljubljana and the preparation of green systems for Ljubljana and Celje. Šuklje Erjavec is actively involved in the advancement of her profession within ZAPS and DKAS. She was a member of several domestic and international juries and from 2011 to 2013 also the president of MSKA ZAPS. She has received awards and recognitions in several domestic and international competitions. In her theoretical and research work at the Urban Planning Institute, she deals with urban landscape planning and the preparation of methodologies, guidelines and detailed rules for planning and arranging urban green areas. She is involved in various international and domestic applied research projects. She deals with effective integration of green and other open spaces into urban planning. Her research examines the importance and characteristics of individual types of green areas and open space, the definition of functions and typology, the issue of their quality and the direction of their development and management. She is also involved in the planning of green areas to strengthen public health, promote physical activity and quality of life.

Zlati svinčnik Golden Pencil Award

2021

Priznanje Zlati svinčnik je častno in se podeljuje za odlično realizacijo s področja arhitekture in krajinske arhitekture, vsako drugo leto pa tudi s področja prostorskega načrtovanja v zadnjih petih letih. Priznanje Zlati svinčnik za odlično realizacijo na področju arhitekture in krajinske arhitekture podeli mednarodna Zlata komisija, ki jo sestavljajo trije arhitekti in krajinski arhitekt. Komisija je pregledala prispeve predloge in obiskala projekte, ki jih je uvrstila v ožji izbor. Dobitnike priznanj je izbrala na podlagi kompleksnosti, inovativnosti in oblikovalske odličnosti ter glede na slog, zvrst ali velikost projekta.

The Golden Pencil awards are honorary and conferred for outstanding realisations in architecture and landscape architecture; every other year they are conferred also for achievements in spatial planning over the previous five-year period. The Golden Pencil Award for outstanding realisation in architecture and landscape architecture is conferred by the international Golden Committee, consisting of three architects and a landscape architect. The Committee reviewed the submitted proposals and visited the shortlisted projects. The criteria for the award consisted of complexity, innovation and excellence in design, regardless of the style, genre or size of the project.

Zlati svinčnik Golden Pencil Award

2021

Vrtec Kamnitnik Kamnitnik Kindergarten

—
Mojca Gregorski
Miha Kajzelj
Matic Lašić
Andreja Zapushek Černe
Damjan Černe

Vloga in pomen arhitekture za vzgojo in izobraževanje sta zaobjeta v opredelitvi prostora kot »tretjega učiteljaka«. V prvih letih življenja, ko smo najbolj dojemljivi, zvedavi in spontani, a hkrati najbolj ranljivi, nas prostori vrtca in kasneje tudi osnovne šole odločilno zaznamujejo. In ne le zato, ker nudijo prostorske pogoje za dejavnost vzgoje in izobraževanja, ki smo je takrat deležni, ali ker prostor obe dejavnosti tudi profilira. Temveč predvsem zato, ker tu prvič odločno stopimo iz zapredka doma v širni in manj gotovi svet. Ker tu pridobivamo prve veščine in znanja, a še bolj odločilno, ker se tu soočamo z izzivi sobivanja, medosebnih in družbenih odnosov. Zato naloga načrtovalca arhitekture za vzgojo in izobraževanje ni le ustvariti varno, zdravo, udobno in vsestransko uporabno zavetje po meri otroka in vzgojitelja. Je predvsem oblikovati prostor, ki mora biti dovolj kompleksen, da se v njem lahko polno razpre mikrokozmos otroštva.

Vrtec Kamnitnik je umeščen na območje nekdaj vojašnice v Škofji Loki, ki se počasi preobraža v središče družbenih dejavnosti in prostorov. Prostorski načrt je že predhodno določal urbanistično postavitev in gabarite objekta. Razmeroma velik in izrazito vzdolžen dvoetažni volumen je pomaknjen ob pobočje hriba Kamnitnik, od katerega ga v večjem delu loči cezura z dostopno potjo in servisnim dovozom. Obsežen program s šestnajstimi igralnicami z zunanjimi terasami, spremiševalnimi in tehničnimi prostori je pregledno in funkcionalno učinkovito organiziran v dva niza prostorov vzdolž osrednje komunikacijske hrbtnice. Preprosta organizacijska shema pa je prostorsko nadgrajena s premišljeno razmestitvijo zunanjih teras igralnic, večnamenskih prostorov, garderobnih zalivov ter svetlobnih jaškov in razsežnih zasteklitev. Te globoko v prostore vrtca vodijo naravno svetlobo različnih kvalitet in intenzitet ter odpirajo poglede in povezave v prečni, vzdolžni in vertikalni smeri. Kar bi glede na urbanistična izhodišča lahko postal zid v prostoru, je uspešno preoblikovan v ogrodje raznoterih povezav, tako navznoter med posameznimi prostori vrtca kot navzven do parkovnega igrišča, okoliških prostorov in topografije. Razsežen volumen je s tem premišljeno členjen v prostorske in ambientalne sklope različnih meril. Vsi elementi stavbe tako znotraj kot zunaj so skrbno, profesionalno in lepo oblikovani. Zadržanemu dvogovoru lesa z drugimi materiali lahko sledimo od konstrukcije prek fasadnega ovoja do stavbnega pohištva in opreme v notranjosti. Slednja ni samo funkcionalen, temveč ved-

no tudi premišljen prostorski oz. arhitekturni element. Na ključnih mestih ponuja otrokom in vzgojiteljem didaktične izzive ali zgolj priložnost za občasno vragolijo.

Vrtec Kamnitnik je zaleden primer, da le koncenit premislek o temeljnem poslanstvu konkretno arhitekturne naloge lahko ustvari arhitekturno rešitev, ki seže prek urbanističnih, tipoloških in programskih izhodišč.

The role and importance of architecture for upbringing and education is captured in the definition of space as a “third teacher”. In the first years of life, when we are the most receptive, curious and spontaneous, but at the same time the most vulnerable, the spaces of kindergarten and later primary school decisively mark us. And not only because they offer a space for education that we receive at that time, or because the space also influences both activities. But mainly because for the first time we are resolutely stepping out of the cocoon of home into a wider and less certain world. We acquire the first skills and knowledge, but even more importantly, we face the challenges of coexistence, interpersonal and social relations. Therefore, the task of an architecture planner for upbringing and education is not just to create a safe, healthy, comfortable and versatile shelter tailored to the child and educator. Above all, it is to create a space that must be complex enough to fully unfold the microcosm of childhood.

Kamnitnik Kindergarten is located in the area of the former barracks in Škofja Loka, which is slowly transforming into a social activities centre. The spatial plan had previously determined the layout and dimensions of the building. The relatively large and distinctly elongated two-storey volume is placed along the slope of the Kamnitnik hill, from which it is separated by an interspace with an access path and a service driveway. The extensive programme with sixteen playrooms with outdoor terraces and service rooms is transparently and functionally efficiently organized into two sets of rooms along the central communication backbone. The simple organizational scheme is spatially upgraded with a thoughtful arrangement of the outdoor terraces, multipurpose rooms, changing rooms, light shafts and extensive glazing. These lead natural light of different qualities and intensities deep into the kindergarten and open views and connections in the transverse, longitudinal and vertical directions. What could become a wall based on urban design basis has been successfully transformed into a framework of various connections, both internally between individual kindergarten rooms and externally to the park playground, surrounding spaces and topography. The extensive volume is thus thoughtfully divided into spatial and ambient sets of different sizes. All elements of the building both inside and outside are carefully, professionally and beautifully designed. The restrained dialogue of wood with other materials can be traced from the construc-

tion through the facade cladding to the joinery and interior equipment. The interior is not only functional, but well thought out spatial or architectural element. In key places, it offers children and educators didactic challenges or just an opportunity for occasional mischief.

Kamnitnik Kindergarten is an excellent example of how a thorough consideration of a specific architectural task can create an architectural solution that reaches beyond urban, typological and programmatic starting points.

Hiša za preprosto bivanje
A House for Simple
Dwelling

—
Tomaž Ebenšpanger
Meta Kutin

Do hiše se pripeljemo po lokalni cesti. Sem ne zaidemo, če nismo povabljeni. Degradiran prostor zaradi odsotnosti oblikovanja skupnega javnega prostora se zdi samoumen, saj tako pri nas je, in nič ne kaže na presenečenje, ki nas čaka v drugi vrsti za tipičnimi hišami in prizidki slovenske suburbije. Ko stopimo naprej, nas prevzame sodobno in sveže oblikovan ansambel v merilu in proporcij tradicionalne arhitekture.

Najjužnem delu parcele ob stari hiši so travnik s pogledom na Šmartno polje in Šmartno z zvonikom ter gričevjem v daljavi, dve mogočni drevesi, priljubljena osamela peč za pizzo in zelenjavni vrt. Arhitekta sta zasnova nova hišo z veliko občutljivostjo za umestitev v prostor in z obzirnostjo do obstoječega, naravnih danosti in spomina na neke pretekle čase. Prostorska kompozicija je sestavljena iz dveh volumnov, večjega, oblikovanega z zamikom dveh vzporednih lamel, in manjšega gospodarskega objekta. Premišljena postavitev volumnov v prostor skupaj z nastalimi medprostori tvori manjši kompleks notranjih in zunanjih prepletajočih se in natančno oblikovanih ambientov. Terasa na jugu ob mogočni jablani, dvorišče ob peči in kuhinji s pogledom na češnjo in zelenjavni vrt, severna terasa s klopoj, vpeta med volumnoma, vhodno dvorišče za dovoz do nadstreška in prehoda do vhoda v hišo.

Majhna po kvadraturi, a prostorna in udobna bivalna hiša vključuje ves okoliški prostor v funkcionalno shemo bivanja v pritlični hiši z neposredno navezavo na okolico in razširjenimi neskončnimi pogledi. Logično zastavljena lesena, ponekod vidna konstrukcija hiše, domiselna konstrukcija ostrešja s kritino iz vlaknocementnih sivih valovitk, v vidni beton preoblečena in ohranjena peč ter premišljeno in izvirno reševanje detailov kažejo na zrelost in zavzetost arhitektov. Objekta in čeznju povezljene velike strehe z napušči zaradi natančno oblikovanih proporcev učinkujejo pomirjujoče in znano. Zasnova hiše je z vseh vidikov pripeljana do skrajne preprostosti, a je hkrati izrazito kompleksna ter polno utelesa esenco bivanja. Na sodoben način udejanja modrost ljudskega stavbarstva in prvinska načela trajnosti.

Arhitekturno delo Mete Kutin in Tomaža Ebenšpangerja je majhna, preprosta hiša. Odlikujeta jo izjemna arhitekturna kakovost v njeni večplastnosti in kompleksnosti, ki predstavlja celovitost, od umestitve v prostor do reševanja detaila, odgovornega odnosa do že

od nekdaj znanih trajnostnih vidikov: upoštevaj orientacijo, ne posekaj drevesa, ampak izkoristi senco, vključi pogled na pokrajino ali na zvonik, ne pozidaj preveč in razmisli o vzdrževanju, kreativno reši detajle in ponudi inovativno prostorsko rešitev za prav ta program in prav to lokacijo.

Delo je nastalo, ker sta si naročnika želeta ustvariti novi dom za tretje življenjsko obdobje, pritličen in cenovno ugoden. Izseliti sta se želeta iz prevelike enodružinske večetažne hiše ob cesti, takšne, ki jih je slovenski prostor prepoln, hiše brez neposredne povezave z vrtom in dvoriščem, zahtevne za vzdrževanje, nesmiselne, zlasti ko otroci odidejo od doma. Zasnovati individualno hišo je ena najpogostejših in hkrati najlepših nalog. Zato nas nova pametna rešitev toliko bolj navduši in preseneti. Zlasti si zaslужi pozornost zaradi zelo ustreznega in inovativnega naslavjanja stanovanjske problematike v slovenski suburbiji, ki nas sili v razmislek o prihodnosti našega skupnega prostora. Hiša za preprosto bivanje bi lahko postala arhitekturna parigma o gradnji z razumnim vložkom in veliko arhitektурno kulturo, spoštovanjem do okolja in do skupnosti.

A local road leads to this house. Those not invited never come here by chance. Due to the absence of the creation of a common public space in our country we take this degraded environment for granted. But there is a surprise waiting in the second row of typical houses of a Slovenian suburb. As we step forward, we are taken in by a modern and freshly designed ensemble on the scale and proportions of traditional architecture.

In the southern part of the plot next to the old house there is a meadow with a view of Šmartno polje and Šmartno with a bell tower and hills in the distance, two mighty trees, a popular solitary pizza oven and a vegetable garden. The architects designed a new house with a great sensitivity to its placement in space and with consideration for the existing, natural features and the memory of the past. The spatial composition consists of two volumes, a larger one, formed by the displacement of two parallel lamellae, and a smaller outbuilding. The thoughtful placement of the volumes in the space together with the resulting interspaces forms a small complex of internal and external intertwining and precisely designed ambiances. There is a terrace to the south, next to the mighty apple tree, a courtyard by the stove and a kitchen overlooking the cherry and vegetable garden, north terrace with a bench, sandwiched between the volumes, an entrance yard with access to the canopy and a passage to the house entrance.

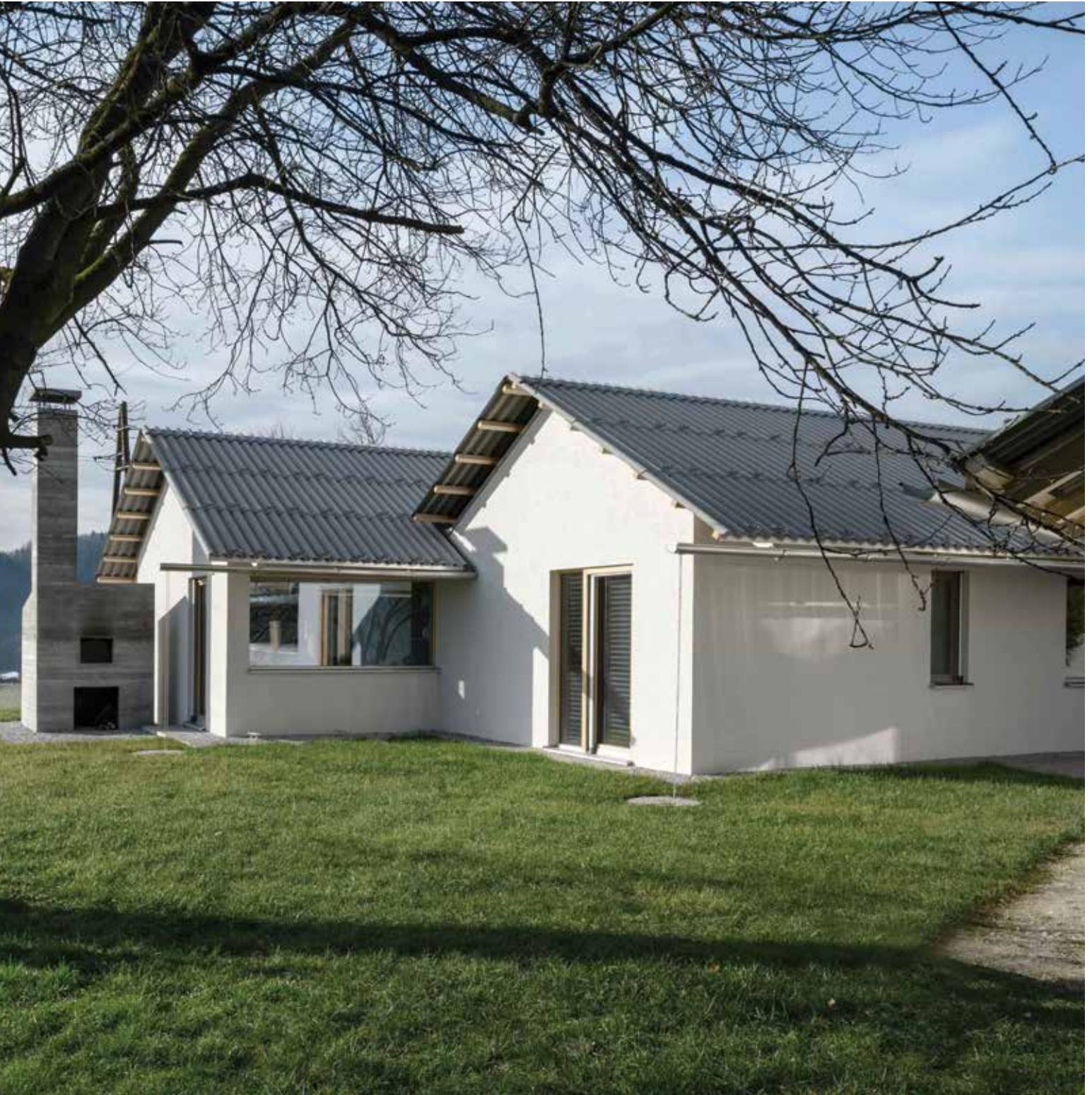
Small in size, but spacious and comfortable house includes all the surrounding space in a functional scheme of living in a ground floor house with a direct connection to the exterior and endless views. The logically placed wooden and partially visible construction of the house, the imaginative construction of the roof with roofing made of fiber-cement grey corrugations, the preserved kiln covered in visible concrete, and the thoughtful original details show the maturity and commitment of the architects. Due to the precisely formed proportions, the large roofs have a calming and familiar effect. The design of the house is brought to extreme simplicity from all aspects, but at the same time it is extremely complex and fully embodies the essence of living. It implements the wisdom of folk architecture and the primordial principles of sustainability in a modern way.

The architectural work of Meta Kutin and Tomaž Ebenšpanger is a small, simple house.

It is distinguished by its exceptional architectural quality in its versatility and complexity, which convinces with its integrity, from placement in space to solving details, responsible attitude to long-known sustainable aspects: follow orientation, do not cut down trees, but use shade, include landscape views or a bell tower, don't build up too much space and think about maintenance, creatively solve the details and offer an innovative spatial solution for this very programme and this very location.

The reason this house was created was the clients wanting a new home for their senior years, a ground floor and affordable house. They wanted to move out of an oversized single-family multi-storey house by the road, the kind that Slovenia is full of. These houses lack a direct connection to the garden and yard, are difficult to maintain and pointless, especially when children leave home.

Designing a family home is one of the most common and at the same time the most beautiful architectural tasks. That is why the new smart solution excites and surprises us all the more. It deserves special attention due to the very appropriate and innovative addressing of housing issues in the Slovenian suburb, which forces us to think about the future of our common space. A house for simple dwelling could become an architectural paradigm of construction with a reasonable input and a great architectural culture, respect for the environment and for the community.

Zlati svinčnik Golden Pencil Award

2021

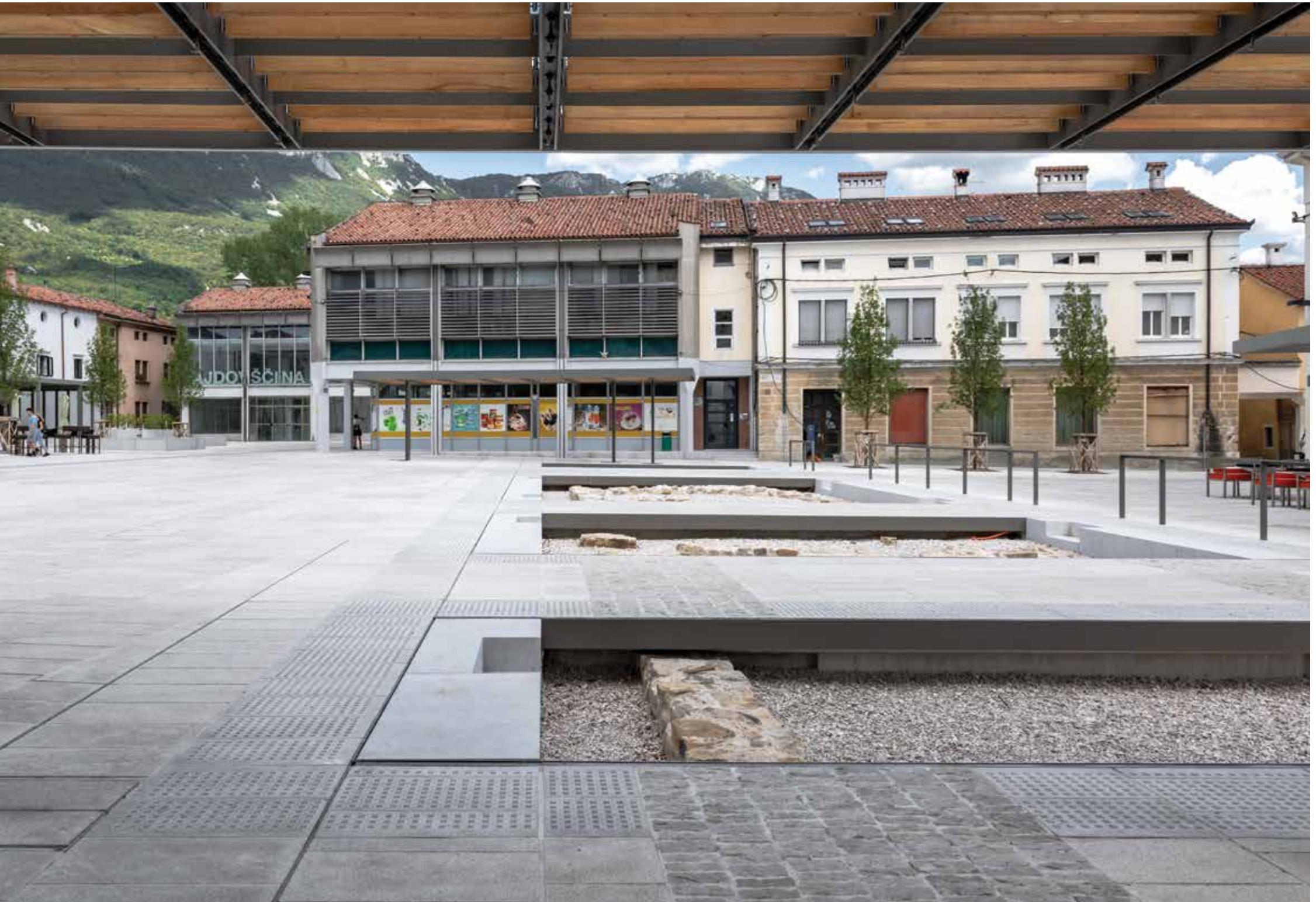
Ureditev starega mestnega jedra – Kastre v Ajdovščini Renovation of the historic centre – castra in Ajdovščina

—
Robert Potokar
Aldin Bajrović
Matej Fornazarič
Javier Carrera Arias
Mina Gutović

Ureditev starega mestnega jedra Ajdovščine je v zadnjih nekaj letih vsekakor ena vidnejših realizacij prenov odprtega prostora tudi v smislu izvedb na podlagi prvonagrajene rešitve javnega natečaja, kjer je naročniku in avtorjem uspelo dosledno prenesti v prostor osrednjo idejo predlagane rešitve. Nova zasnova kvalitetnega javnega odprtega prostora mesta se tako uspešno prepleta z antičnimi in drugimi zgodovinski sloji, ki danes upravičeno dajejo mestu zgodovinski, kulturni in lokalni kontekst ter svojevrsten karakter. Pri tem so z racionalnim pristopom poudarek sicer namenili Lavričevemu trgu, hkrati pa z izbiro in kombiniranjem materialov ter tehničnih rešitev vseeno uspeli prenoviti tudi okoliške mestne ulice tako, da nova ureditev predstavlja celovit pristop k prenovi ne samo osrednjega trga, temveč tudi širšega mestnega jedra.

Avtorji so v mestno središče dosledno prenesli koncept osrednjega trga kot odprte večfunkcionalne površine, ki ga na robovih definirajo fasade dominantnih stavb ter dopolnjujejo novi horizontalni zasajeni latniki in (vertikalne) drevesne poteze, ki gradijo pravokotno zasnova trga. Osrednje območje trga mestoma prekinjajo predstavljena polja, ki omogočajo dostop do nivoja arheoloških ostalin kastre. Polja so oblikovana tako, da uporabniku dajejo vtis, da je trg (tudi metaforično do odnosa do zgodovinskih slojev) položen preko ostalih, hkrati pa še vedno omogoča interakcijo oziroma stik s posameznimi elementi, pa čeprav gre samo za prostor za posedanje ali otroško igro. Posamezni lokalno značilni detajli črpajo navdih tako iz antične kot iz drugih zgodovinskih obdobij mesta, hkrati pa s pametno uporabo vodnih elementov vnesejo v prostor nekaj dodane vrednosti predvsem zaradi ugodnejših mikroklimatskih razmer in uporabniku prijaznega prostora.

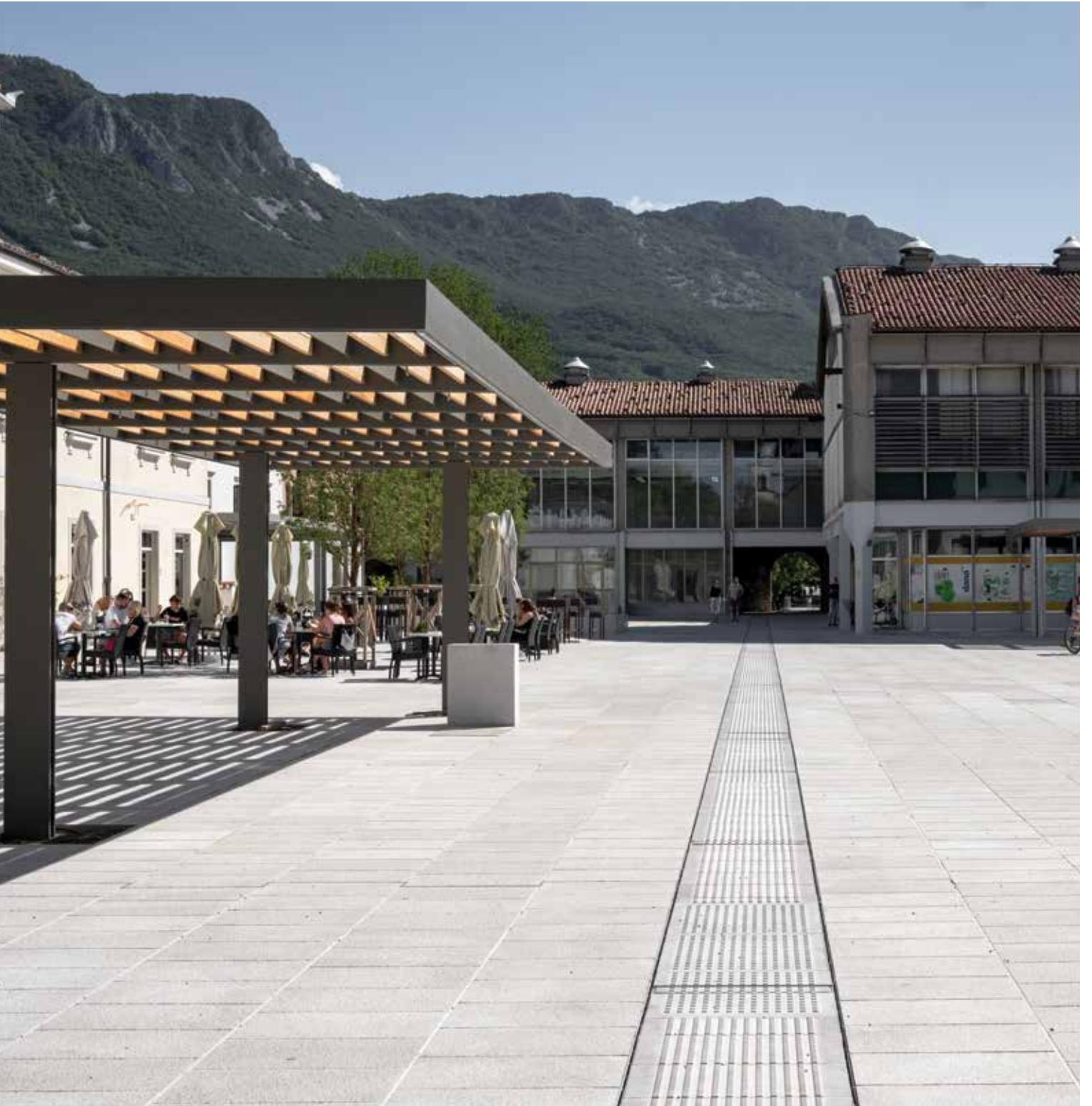
Čeprav je sama zasnova Lavričevega trga in mestnih ulic oblikovno zadržana, pa prav s tem predstavlja ključni korak in izhodišče, iz katerega se lahko prenova mesta nadaljuje z drugimi spremembami stavbnega fonda ter razvojem novih vsebin in programov. Predvsem pa je ključnega pomena doprinos celovito izvedene ureditve k večplastni revitalizaciji mesta.

The renovation of the old town of Ajdovščina is certainly one of the outstanding open space arrangements carried out in the recent years. It is based on the winning project of a public competition, and the client and the authors managed to consistently implement the central idea of the proposed solution. The new design of quality public open space is thus successfully intertwined with ancient and other historical strata, which provide the town with a historical, cultural and local context, as well as a distinctive character. With a rational approach, the emphasis was placed on Lavričev Square, but at the same time, by choosing and combining materials and technical solutions, the authors managed to renovate the surrounding streets so that the new arrangement represents a comprehensive approach to the renovation of not only the central square but also the wider town centre.

The authors consistently applied the concept of the central square as an open multifunctional area, defined at the edges by the facades of dominant buildings and complemented by new horizontal lattices and vertical trees that form the rectangular design of the square. The central area of the square is interrupted in places by presentation spaces, which allow access to the archeological remains of the castra. These spaces are designed to give the user the impression that the market is laid over the remains (also metaphorically in relation to historical layers), while still allowing interaction or contact with individual elements, even if it is just a seating area or children's playground. Individual local details draw inspiration from antiquity as well as from other historical periods, and at the same time bring added value to the space through the clever use of water elements, mainly due to favorable microclimatic conditions and user-friendly space.

Although the design of Lavričev Square and the town streets is very restrained, it represents a key step and a starting point from which the renovation of the town can continue with other changes in the building stock and the development of new content and programmes. This comprehensive arrangement is a key contribution to the multifaceted revitalization of the town.

Zlati svinčnik za področje prostorskega načrtovanja

The Golden Pencil Award for Spatial Planning

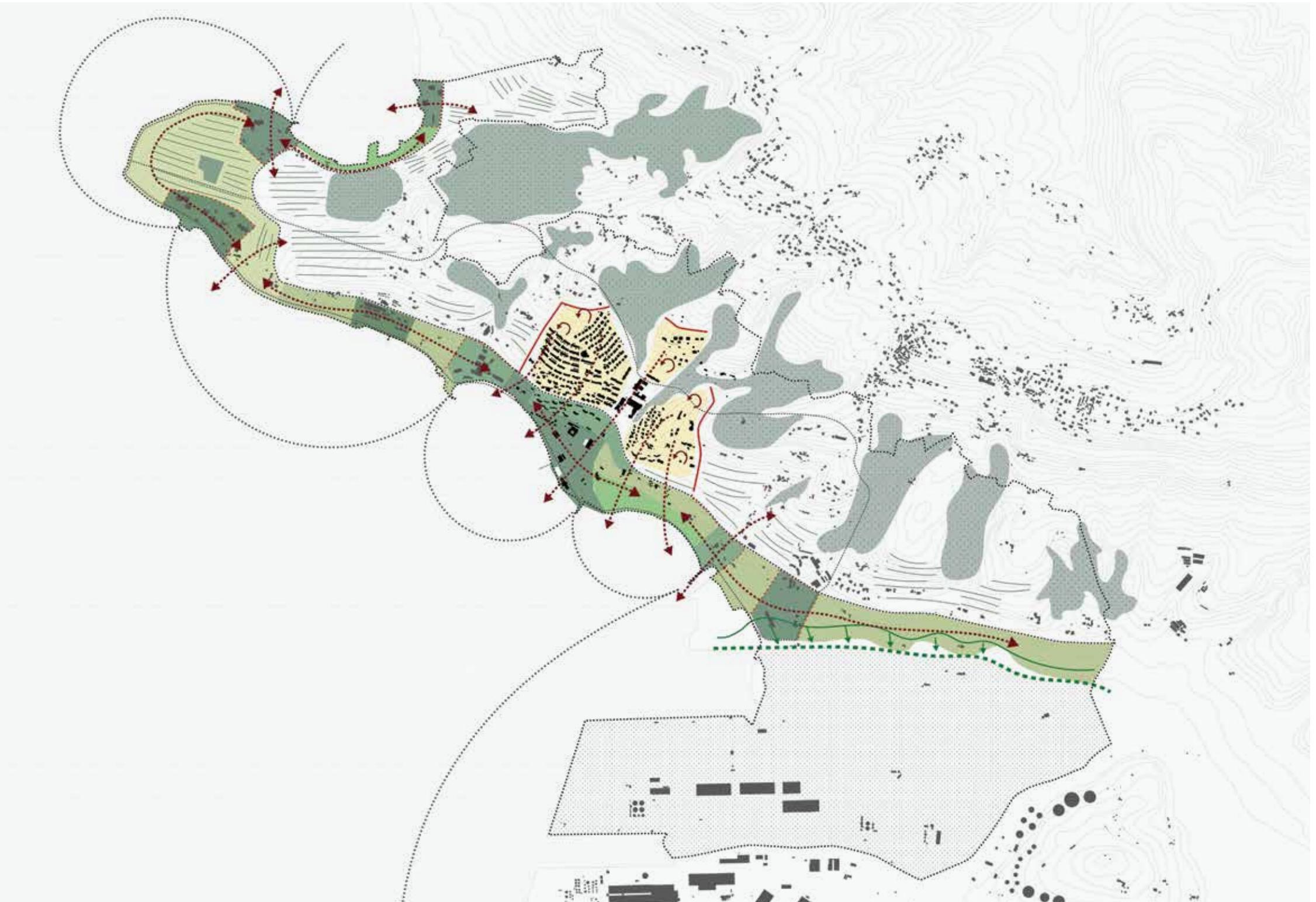
2021

OPN Ankaran
LOCUS d. o. o.
Municipal Spatial
Plan in Ankaran
LOCUS d. o. o.

—
Maja Šinigoj
Nuša Britovšek
Manca Jug
Metka Jug
Leon Kobetič
Nina Lipušček
Uroš Košir
Nina Uršič
Gašper Skalar

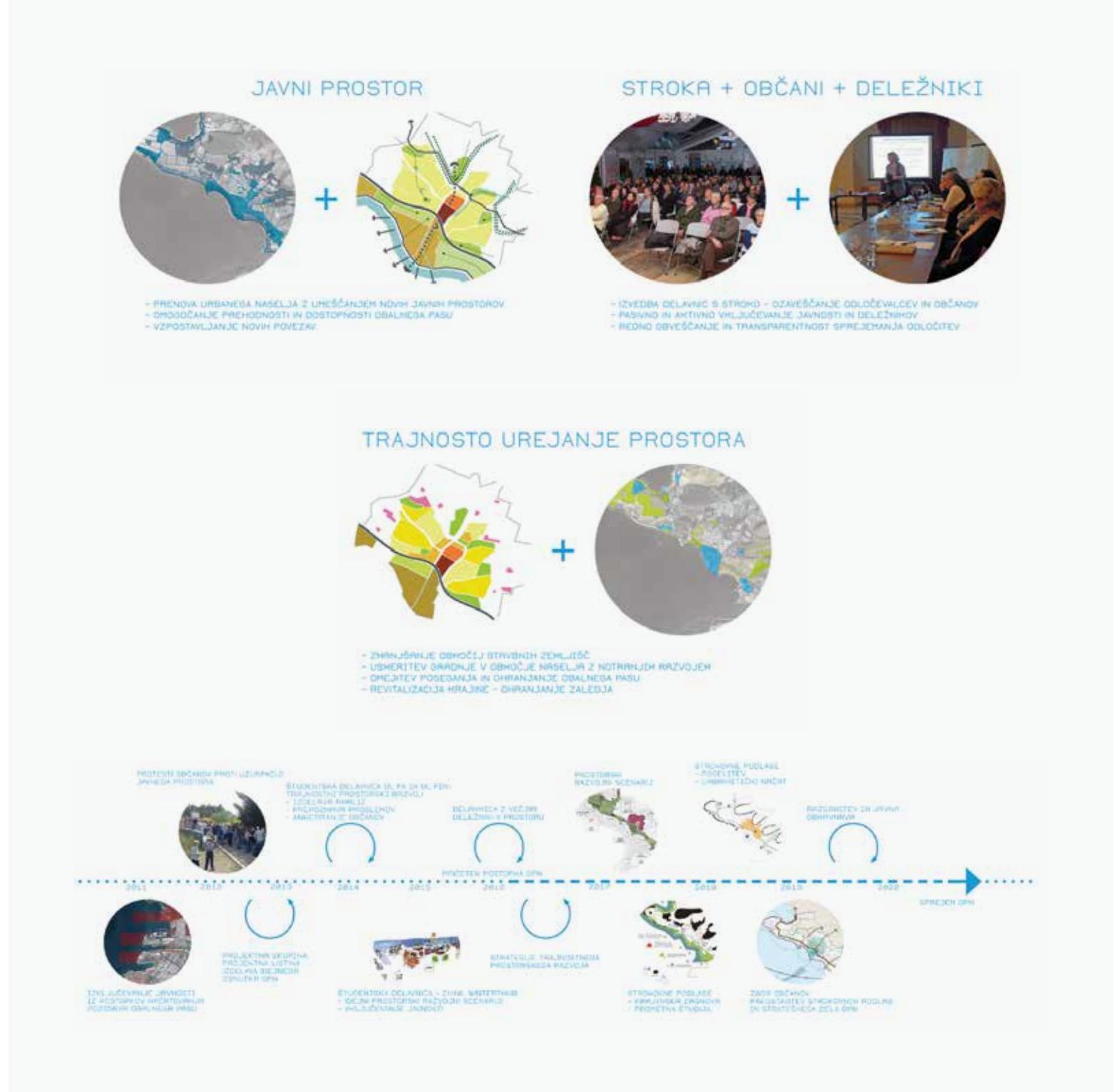
Izpeljava procesa priprave in izdelave občinskega prostorskega načrta Občine Ankaran kaže na vedno večjo kompleksnost in odgovornost prostorskega načrtovanja, ne samo v primeru Ankarana, temveč tudi splošno, tako na lokalni kot na višjih ravneh prostorskega načrtovanja. Kompleksnost projekta se odraža v vključevanju in sodelovanju številnih deležnikov, kot so strokovna in laična javnost, delovne skupine z različnih strokovnih področij, državni in lokalni nosilci urejanja prostora ter pobudniki občinskih in zasebnih razvojnih projektov, ki v prostoru izražajo svoje legitimne, a morda tudi nasprotujejoče si interese. Kakovost nagrajenega projekta se kaže v prostorskem aktu, ki na osnovi jasno zastavljene strategije Občine Ankaran zagotavlja kakovosten prostor sedanjim in naslednjim generacijam, skupne interese vseh deležnikov v prostoru postavi pred zasebne ter na osnovi odgovornega strokovnega dela prostorskog načrtovalca določa strategijo prostorskog razvoja, namensko rabo in prostorske izvedbene pogoje. Odločitve so v kompleksnem procesu priprave načrta podprtne s strokovnimi podlagami in transparentnimi postopki. Proses priprave in izdelave občinskega prostorskega načrta Občine Ankaran ne vsebuje le z zakonom predpisanih elementov, ampak tudi druge vsebine in postopke, ki sta jih Občina in izdelovalec prepoznała kot pomembne za ustreznejše ravnanje v prostoru in kot take za ukrepe, ki »odpirajo prostor za boljši jutriš.«

Komisija projektu podeljuje "Zlati svinčnik za področje prostorskega načrtovanja" zaradi pomembnega prispevka k sodobnemu metodološkemu pristopu znotraj procesa izdelave prostorskog načrta, prepoznavanju prostorskog načrtovanja kot pomembne dejavnosti v javnem interesu ter kakovostnih trajnostih prostorskih in programskih rešitev urejanja Občine Ankaran.

The procedure of preparation and elaboration of the municipal spatial plan of the Municipality of Ankaran clearly shows that the complexity of spatial planning is increasing, as is the responsibility it carries. This is true not only in the case of Ankaran, but also in general, both at the local level and at higher levels of spatial planning. The complexity of the project is reflected in the involvement of many stakeholders, such as the professional and lay public, working groups from various professional fields, national and local spatial planning authorities, as well as initiators of municipal and private development projects, which express their legitimate, but sometimes conflicting interests. The quality of the award-winning project is reflected in the spatial act, which on the basis of clearly set municipal strategies provides quality space to current and future generations and puts the common interests of all stakeholders before private ones. Responsible professional work of the spatial planner determines the strategy of spatial development, the intended land use and spatial implementation conditions. In this complex procedure, decisions are supported by expert bases and transparent methods. The process of preparation and elaboration of the municipal spatial plan of Ankaran contains not only the prescribed elements, but also other contents, which the municipality and the authors recognize as important for proper spatial management and for measures that "open space for a better tomorrow".

The jury has awarded the "Golden Pencil for Spatial Planning" to this project due to its important contribution to the modern methodological approach to spatial plans and to recognizing spatial planning as an important activity in the public interest regarding quality sustainable spatial solutions in Ankaran.

Tudi letošnje leto je minilo v znamenju pandemije, kar je vplivalo na to, da je gradbena dejavnost v porastu. Zanimivo – ljudje so v času izolacije zaprti v domačem okolju očitno razmišljali o svojem načinu bivanja. Hkrati so na trgu začeli ostajati veliki zneski gotovine, kar je pocenilo kredite za nakup nepremičnin in pregrelo stanovanjski trg. Ob odsotnosti strukturirane stanovanjske politike so nepremičnine postale predvsem predmet tržnega špekuliranja. Stanovanja postajajo povsem nedosegljiva za tiste družbenne skupine, ki jih najbolj potrebujejo. Mladi so z onemogočanjem dostenjnega reševanja stanovanjske problematike potisnjeni na socialni rob.

Če pogledamo naše delo in zbornične razstave, je videti, da so se v tem nenavadnem času in izrednih razmerah kolegi nekoliko manj izpostavili s svojimi deli. In to kljub nekoliko povečanem obsegu ustvarjalnega dela in občutku, da se gradi obilo dobre arhitekture. Dejstvo je, da je na zbornično razstavo prispelo nekoliko manj predlogov kot druga leta. Zato je imela žirija malce težo nalogo izbrati dela, vredna posebne pohvale. Ocenjevanja smo se lotili temeljito, pripravljen je bil izbor razstavljenih del, ki si jih je nato žirija skupaj ogledala in ocenila na kraju samem tako rekoč po vsej Sloveniji.

Pri pregledu razstavnih del so izstopali projekti na področju javnih stavb, tako javnih zgradb kakor tudi ureditev javnih prostorov. Se pravi, rešitve, do katerih je prišlo preko inštituta javnega natečaja. V njih je bilo videti tisto nekaj več, ukvarjanje s širšim prostorom, kakor tudi reševanje zahtevnejše programske vsebine in njenega umeščanja v prostor. Vendar ob tem vseeno ne smemo pozabiti manjših posegov, vrednih pohvale, tako stanovanjskih hiš kot tudi notranjih ureditev. Izstopa nekaj del, v katerih je razvidno avtorsko mojstrstvo, soglasno smo izbrali predloge, ki si zaslужijo arhitekturna priznanja.

Za konec bi še enkrat pozvali kolege k podpori naši zbornici v teh razburkanih časih. Gre za status našega poklica in model arhitekturnega natečaja, ki je ravno v zadnjih letih začel kazati rezultate, odmevne tudi v tujini. Gre za strokovno podlogo, ki prinaša kakovostno arhitekturo in grajeno okolje za celotno družbo. Uprimo se organizirani klienteli, ki s špekulativnimi nameni troši javna sredstva in se ne ozira na javno dobro.

Pohvale in iskrene čestitke nagrajencem, prav tako pa tudi ostalim razstavljavcem!

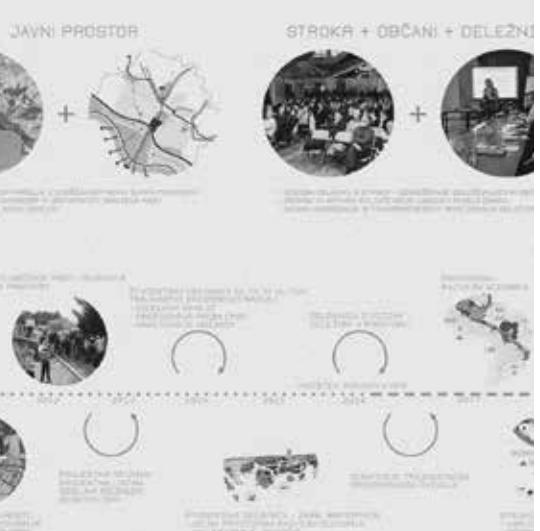
Another year has been marked by a pandemic, which led to an increase in construction activity. Interestingly, during the time of lockdown, people were thinking about their way of living while they were closed in their home environment. Simultaneously, large amounts of cash were left over on the market, which brought down the price of real estate loans and overheated the housing market. In the absence of a structured housing policy, real estate became the subject of market speculation. Housing is increasingly out of reach of those social groups who need it most. By preventing a proper solution to the housing problem, young people are being pushed to the margins of society.

Judging by the exhibitions organized by our Chamber, it seems that in these unusual times of emergency, our colleagues were less eager to expose their works, despite the slightly increased amount of creative work and the feeling that an abundance of good architecture is being built. In fact, fewer proposals were received at the chamber exhibition than in previous years. Therefore, the jury had a slightly more difficult task to select works worthy of special praise. We undertook the evaluation thoroughly, a selection of exhibited works was prepared, which the members of the jury then viewed together and evaluated on the spot almost all over Slovenia.

During the review of the exhibition works, public projects stood out, both public buildings and the arrangement of public spaces. Therefore, these solutions were reached through the institute of public competition. They were all of exceptional quality, dealing with a wider space and solving more complex program content, as well as its placement in space. However, we must not forget the minor interventions worthy of praise, both residential houses and interior design. A few works stood out, in which the authors' mastery was evident, and we unanimously chose proposals that deserve architectural recognition.

Finally, let us once again call on our colleagues to support our Chamber in these turbulent times. The status of our profession and the model of architectural competition are at stake. These competitions have recently begun to show results that have resonated abroad. They are a professional basis that brings quality into architecture and built environment for the whole society. Let us resist an organized clientele that spends public funds for speculative purposes and does not care about the public good!

Congratulations to the winners, as well as to the other contributors.

Marjan Zupanc

Marjan Zupanc je 1989 diplomiral na Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani pri prof. Milošu Bonči. Do leta 1995 je delal v Projektnem biroju Pionir, leta 1993 se je udeležil Wiener Architekturseminar pri mentorju Enricu Mirallesu. Od leta 1995 deluje kot samostojni arhitekt, najprej v okviru zavoda Dessa, sedaj pa v biroju Air projektiranje.

Je ustanovni član ZAPS in nekdanji član izvršnega odbora DAL. Ukvaja se z arhitekturnim projektiranjem, na več arhitekturnih natečajih je bil prejemnik prvih nagrad. Med glavnimi deli velja izpostaviti dozidavo in adaptacijo SNG Opera in balet v Ljubljani (v soavtorstvu z Jurijem Klobetom) in Velodrom Novo mesto, za katerega je prejel Plečnikovo medaljo, priznanje Piranesi in Zlati svinčnik Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije.

Svoje projekte je razstavljal v Rimu, na Dunaju, v Pragi in Gradcu, leta 2009 pa na samostojni razstavi v galeriji Dessa v Ljubljani. Njegova dela so objavili v revijah Architectural Design (London), A10 (Amsterdam), Architekturjournal Wettbewerbe (Dunaj), Oris (Zagreb), Arhitektturni bilten (Ljubljana) in Piranesi (Ljubljana).

Marjan Zupanc graduated in 1989 from the Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy in Ljubljana in Professor Miloš Bonča's class. Until 1995 he worked in the Pionir architectural bureau and in 1993 he attended the Wiener Architekturseminar pri mentorju Enricu Miralles. Since 1995 he has been working as a freelance architect, first within the Dessa Institute, and currently in the Air architectural bureau.

He is a founding member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia (ZAPS) and a former member of the Architects' Association of Ljubljana (DAL) Executive Board. He works in architectural design and has been the recipient of first prizes in several architectural competitions. Among his outstanding works are the extension and adaptation of the Opera and Ballet building in Ljubljana (co-authored with Jurij Kobe) and the Novo mesto Velodrome, for which he received the Plečnik Medal, the Piranesi Award and the Golden Pencil award of the Chamber of Architecture and Spatial Planning.

He has exhibited his projects in Rome, Vienna, Prague and Graz, and in 2009 at a solo exhibition at the Dessa Gallery in Ljubljana. His works have been published in the following magazines: Architectural Design (London), A10 (Amsterdam), Architekturjournal Wettbewerbe (Vienna), Oris (Zagreb), Arhitektturni bilten (Ljubljana) and Piranesi (Ljubljana).

Sergej Hiti

Sergej Hiti je krajinski arhitekt in prostorski načrtovalec. Po končanem študiju krajinske arhitekture na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani je od leta 2007 zaposlen v podjetju Ljubljanski urbanistični zavod (LUZ, d. d.), kjer vodi oddelek za krajinsko arhitekturo. Kot vodja projektov na področju krajinske arhitekture se ukvarja z načrtovanjem in projektiranjem odprtrega prostora ter deluje na področju prostorskega načrtovanja na občinski, regionalni in državni ravni. Je dobitnik priznanja Zlati svinčnik s področja prostorskega načrtovanja za projekt Studija lokacij P + R (LUZ, d. d. in IPOP s skupino Maja Farol). Blizu mu je tudi področje grafičnega in industrijskega oblikovanja.

Je član Društva krajinskih arhitektov Slovenije (DKAS), kjer je bil med letoma 2007 in 2009 tudi član upravnega odbora. Od leta 2015 je član skupščine ZAPS, od leta 2017 pa je bil aktiven kot predsednik matične sekcije krajinskih arhitektov (MSKA). Od oktobra 2018 je član upravnega odbora ZAPS.

Sergej Hiti is a landscape architect and spatial planner. After graduating in landscape architecture from the Biotechnical Faculty of the University of Ljubljana, he has been working at the Ljubljana Urban Institute (LUZ) since 2007. Currently, he is Head of landscape architecture department. He leads projects of planning and designing open space and is also active in spatial planning at the municipal, regional and national level. He is the recipient of the Golden Pencil award in spatial planning for the project Location Studies of P + R parking areas, developed by LUZ and IPOP with the Maja Farol group. He also works in the field of graphic and industrial design. Hiti is a member of the Slovenian Association of Landscape Architects and has served on its board between 2007 and 2009. Since 2015, he is a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia assembly and since 2017 he has been president of the landscape architects' section. He has been a member of the ZAPS board since October 2018.

Vlatka Ljubanović

Vlatka Ljubanović je diplomirala leta 1998 na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani in tri leta pozneje uspešno zaključila podiplomski študij arhitekture in urbane kulture na Universitat Politècnica de Catalunya v sodelovanju s Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Leta 2017 je prejela priznanje pomembnih umetniških del Univerze v Ljubljani na področju arhitekture, urbanizma in oblikovanja krajine. Med leti 1998 in 2017 je delovala kot samostojna arhitektka, v zadnjih petih letih tega obdobja tudi kot zunanja sodelavka Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani. Od leta 2017 je na tej fakulteti redno zaposlena in sodeluje pri predmetu Arhitekturno projektiranje. Šest let je bila članica izvršnega odbora Društva arhitektov Ljubljana, od leta 2010 je članica DESSA in od leta 2012 članica sveta arhitekturnega centra DESSA v Ljubljani. Članica ZAPS je že od leta 2004. Leta 2004 je soustanovila biro DANS arhitekti, v okviru katerega ustvarja svoje arhitekturno delo. Za slednje je prejela številna priznanja, med drugim tudi nominacijo za nagrado Mies van der Rohe leta 2017 in nagrado zlati svinčnik Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije leta 2013. Projekti skupine DANS arhitekti so bili predstavljeni na številnih samostojnih in skupinskih razstavah doma in v tujini ter v domačem in tujem strokovnem tisku. Vlatka Ljubanović je aktivna tudi na področjih vizualne in scenske umetnosti, kjer je sodelovala pri več projektih oblikovanja scenskega prostora, kostumografije in umetniških instalacij.

Vlatka Ljubanović graduated from the Faculty of Architecture of the University of Ljubljana in 1998. Three years later, she completed her postgraduate studies of architecture and urban culture at Universitat Politècnica de Catalunya in cooperation with Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. In 2017, she achieved the official recognition of her artistic works in the fields of architecture, urban planning and landscape architecture by the University of Ljubljana. Between 1998 and 2017 she worked as a freelance architect. During the last five years of this period she also collaborated with the Faculty of Architecture. Since 2017, she has been regularly employed by the Faculty as an assistant in the subject of Architectural Design. For six years she served as member of the executive board of the Ljubljana Association of Architects. She has been a member of DESSA since 2010 and a member of its board in Ljubljana since 2012. She has been a member of ZAPS since 2004. In 2004, Ljubanović co-founded the bureau DANS arhitekti, where she still works today. She has received numerous awards for her architectural works, including a nomination for the Mies van der Rohe Award in 2017 and the Golden Pencil Award of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia in 2013. Her bureau's projects have been presented at numerous solo and group exhibitions at home and abroad, and published in Slovenian and foreign professional magazines. Vlatka Ljubanović is also active in the fields of visual and performing arts; she has participated in several projects of stage design, costume design and art installations.

Mitja Zorc

Mitja Zorc je arhitekt. Leta 2000 je diplomiral na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani pri prof. dr. Milošu Bonča. Tam od 2001 do 2012 deluje kot asistent, od 2013 naprej pa kot docent za področje arhitekture poučuje predmete Materiali in oblike, Arhitekturno oblikovanje 2, Projektiranje 1–5 ter mentorira zaključna dela. Član Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije je od leta 2006. V mandatnem obdobju 2009–2010 je bil izvoljen v skupščino ZAPS kot predstavnik regije Ljubljana. V delo ZAPS je bil aktivno vključen kot član delovnega telesa za natečajno dejavnost in komisije za izobraževanje. Večkrat je bil vključen v natečajne komisije na javnih arhitekturnih natečajih, deloval pa je tudi kot član različnih drugih strokovnih komisij s področja arhitekture. Je tudi član Društva arhitektov Ljubljana, kjer je v obdobju 2014–2019 deloval kot član izvršnega odbora, od 2019 naprej pa kot član častnega razsodišča DAL. V obdobju od 2000 do 2005 je sodeloval v arhitekturnem biroju Bevk Perović arhitekti. Od 2005 naprej pa deluje kot samostojni arhitekt v več avtorskih skupinah. Je prejemnik več nagrad in priznanj na javnih arhitekturnih natečajih. Za stavbo Ekonomsko šolo Murska Sobota (avtorji: Rok Benda, Primož Hočevar in Mitja Zorc). In 2019, he was awarded a ZAPS special recognition for his design of Slovenian Istria Centre in Ankaran (authors: Mitja Zorc, Katja Ševerkar and Miklavž Tacol, landscape architecture by Dušan Stupar). Zorc also designed several exhibitions related to architecture and spatial culture. His research focuses on architecture dedicated to education, as well as on corridor-free school buildings designed by the Slovenian Modernist architect Emil Navinšek.

Architect Mitja Zorc graduated from the Faculty of Architecture in Ljubljana in Professor Miloš Bonča's class in 2000. He worked at the same faculty as a teaching assistant from 2001 to 2012, and as an assistant professor and mentor from 2013 onwards. He teaches subjects as Materials and Forms, Architectural Design and Planning. Zorc has been a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning since 2006. Between 2009 and 2010, he served as representative of the Ljubljana region in the Chamber's assembly, working on its committees on public tenders and education. He has participated in several tender juries. In the Ljubljana Architects' Association he served as board member from 2014 to 2019 and as member of the honorary court of arbitration from 2019 onwards. Between 2000 and 2005 he worked in the architectural bureau Bevk Perović arhitekti. Since 2005, he has been a freelance architect and has won several awards and public tender prizes. In 2008, he received the Plečnik Award for the Economics School in Murska Sobota (authors: Rok Benda, Primož Hočevar and Mitja Zorc). In 2019, he was awarded a ZAPS special recognition for his design of Slovenian Istria Centre in Ankaran (authors: Mitja Zorc, Katja Ševerkar and Miklavž Tacol, landscape architecture by Dušan Stupar). Zorc also designed several exhibitions related to architecture and spatial culture. His research focuses on architecture dedicated to education, as well as on corridor-free school buildings designed by the Slovenian Modernist architect Emil Navinšek.

Zlata komisija za področje prostorskega načrtovanja

The Golden Committe for Spatial Planning

2021

Judit Thaler

Mladost preživel na prekmurski ravnici, maturirala na gimnaziji v Murski Soboti. Študirala arhitekturo v Ljubljani v času postmoderne in arhitektov Bofilla, Botte, Holleina, Jamesa Stirlinga, Piana, Rogersa, Johnsona, Venturija, Portoghesija ... V 80. letih aktivna v demokratičnem gibanju ZSMS in v Svetu Fakultete za arhitekturo ob uvajanje prvih računalnikov v poučevanje. Diplomirala pri prof. Suhadolcu. Arhitekturne začetke izkusila v biroju arhitekta F. Erjavca pri projektiranju Ljubljanske borze, bančnih sefov, zdravstvenega doma in ambulant ter stanovanjskih objektov. Samostojno več let postavljala razstave za ZOTKS na različnih sejmih po Jugoslaviji. Ustvarjala scenografije za predstave v Šentjakobskem gledališču.

V letih 1996 do 2001 delovala kot uradnica na Uradu za prostorsko planiranje MOP. Kot največji uspeh tega obdobja šteje, da je po trideset let trajajočih prerekanjih in izdelanih študijah pripravila sklepne Vlade RS, s katerimi je ta potrdila trasi poljanske obvoznice Škofje Loke in južne obvoznice Bleda. Zadnjih dvajset let se v Urbi d. o. o. oblikovanje prostora ukvarja s prostorskim planiranjem. Tako je z urbanistom in arhitektom Sašo Dalla Vallejem izdelala prostorske plane in prostorske ureditvene pogoje za območja občin Škofja Loka, Bohinj, Bled in Kranjska Gora, po letu 2008 pa nove prostorske načrte za občine Trebnje, Mokronog - Trebelno, Šentupert, Mirna, Kranjska Gora, Ajdovščina ter spremembe mnogih drugih OPN.

Ukvarjala se je z urbanističnimi projekti v Kanalu ob Soči, Bohinju, Piranu in Radovljici ter z izvedbenimi načrti oblikovanja prostorov trgov, ulic, mostov, parkirišč ter športnorekreacijskih površin.

Judit Thaler bo še naprej svojo profesionalno energijo usmerjala v dvig kvalitete urbanističnega načrtovanja in prostorskega planiranja v Sloveniji.

80

81

mag. Polona Filipič

Polona Filipič diplomira na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani in magistrira na Berlage Institute na Nizozemskem. Je soustanoviteljica arhitekturnega biroja Studio Stratum, v okviru katerega prejme pomembne nacionalne in mednarodne strokovne nagrade, srebrno priznanje za inovacijo, mednarodno nagrado Gubbio, nominacijo za nagrado Europa Nostra, nagrado Iconic Award, nominacijo German Design Award ter nominacijo WAN Landscape Award.

Zaposlena na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani kot docentka za področje arhitekture in urbanizma. Vodi predmet Urbanistično oblikovanje ter lasten seminar projektiranja za arhitekturo in urbanizem. Je mentorica in somentorica več diplomskih in magistrskih del.

Je pooblaščena arhitekta in članica ZAPS, kjer deluje v skupini Ženske v arhitekturi, aktivno deluje tudi v izvršnem odboru Društva primorskih arhitektov, je članica strokovnega urbanističnega sveta Občine Bled, predsednica komisije za prostorski razvoj na Mestni občini Nova Gorica in slovenska predstavnica mednarodnega združenja WCSA. Leta 2018 je ambasadorka evropskega leta kulture dediščine in kulturno-umetnostne vzgoje. Je soustanoviteljica zavoda Center arhitekture Slovenije in kot članica strokovnega odbora programa Arhitektura in otroci leta 2013 prejme Plečnikovo medaljo za prispevek k bogatitvi arhitekturne kulture.

V okviru raziskovalne dejavnosti se ukvarja z vprašanjem revitalizacije urbanih in podeželskih naselij znotraj paradigm trajnostnega razvoja. Je avtorica več razstavljenih, objavljenih in nagradjenih arhitekturno-urbanističnih projektov in študij. Objavlja prispevke v poljudni in strokovni literaturi, sodeluje in vodi domače in mednarodne delavnice. Je tudi avtorica/soavtorica in kustosinja več razstav s področja arhitekture in prostorskega razvoja.

Polona Filipič graduated from the Faculty of Architecture in Ljubljana and received her master's degree from Berlage Institute in the Netherlands. She co-founded the Studio Stratum bureau, with which she earned important Slovenian and international professional awards: the silver medal for innovation, the International Gubbio Prize, Europa Nostra nomination, the Iconic Award, the German Design Award nomination and the WAN Landscape Award nomination. Filipič teaches architecture and spatial planning at the Faculty of Architecture of the University of Ljubljana, where she mentors graduate and undergraduate students.

She is a licensed architect and a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia, where she participates in the Women in Architecture group. She is a member of the executive board of the Association of Architects of the Primorska region and of the spatial planning council of the Municipality of Bled. She heads spatial planning committee of the Municipality of Nova Gorica and is the Slovenian representative in WCSA. In 2018, she served as the ambassador of the European year of cultural heritage. She co-founded Center arhitekture Slovenije and received the Plečnik medal in 2013 for its programme Architecture and children.

Polona Filipič's research work is focused on revitalising towns and villages according to sustainable development principles. She is the author of several published and award-winning projects and studies. She publishes articles and directs workshops in Slovenia and abroad and has authored, co-authored or curated several architectural and spatial planning exhibitions.

Primož Hočevor

Primož Hočevor, rojen 29. avgusta 1974 v Ljubljani, se je po končani Gimnaziji Šentvid leta 1993 vpisal na Fakulteto za arhitekturo v Ljubljani in študij leta 2000 zaključil pod mentorstvom prof. dr. Miloša Bonče.

Poleg izobraževanja in opravljanja študijskih obveznosti je redno sodeloval na domačih in mednarodnih delavnicah, v popotresni obnovi Posočja v Bovcu in Drežniških Ravneh junija 1998 ter pri projektih in natečajih prof. dr. Miloša Bonče in prof. Miloša Florjančiča.

Po izvolitvi v naziv asistent se je leta 2001 zaposlil na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani ter bil leta 2013 izvoljen v naziv docent na podlagi priznanja pomembnih umetniških del, ki mu ga je leta 2010 podelila Univerza v Ljubljani.

Na Fakulteti za arhitekturo deluje v okviru katedre za urbanizem, kjer poučuje dva predmeta ter s sodelavci vodi seminar Urbanistično oblikovanje. Je reden član diplomskih in magistrskih komisij, mentor zaključnih nalog in študentskih delavnic ter sodelavec pri raziskovalnih projektih.

Od leta 2005 je član Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije ter član natečajnih komisij.

Poleg pedagoške dejavnosti je leta 2001 ustanovil projektantsko podjetje Atelje Hočevr d. o. o., v okviru katerega izvaja projektantsko prakso in redno sodeluje na javnih in zasebnih natečajih. Atelje je prejel več nagrad in priznanj.

Leta 2008 je s soavtorjema Rokom Bendo in Mitjo Zorcem prejel Plečnikovo nagrado za uspešno zasnova in realizacijo Ekonomski šole v Murski Soboti ter za isto delo še nagrado Interier leta 2008, Zlati svinčnik ter nominacijo za Nagrado za sodobno arhitekturo – nagrada Mies van der Rohe 2009.

Primož Hočevor was born on August 29, 1974 in Ljubljana. After graduating from the Šentvid Grammar School he enrolled at the Faculty of Architecture in Ljubljana in 1993 and completed his studies in 2000 under the mentorship of Professor Miloš Bonča, PhD.

In addition to his studies, he regularly participated in domestic and international workshops, in the post-earthquake reconstruction of the Posočje region in Bovec and Drežniške Ravne in June 1998, and in projects and competitions led by Professors Miloš Bonča and Miloš Florjančič.

He started working at the Faculty of Architecture in Ljubljana in 2001 as a teaching assistant. In 2013, he was elected assistant professor on the basis of recognition of important works of art, which was awarded to him in 2010 by the University of Ljubljana.

He teaches two subjects at the Department of Urban Planning and co-directs the seminar Urban Design. Hočevor is a regular member of graduate and master's degree committees, a mentor of final theses and student workshops, and a collaborator in research projects.

Since 2005 he has been a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia and a member of competition juries.

In addition to his teaching work, he founded the architectural bureau Atelje Hočevr in 2001. With his projects, he regularly participates in public and private competitions. The studio has received several awards and recognitions.

With co-authors Rok Benda and Mitja Zorec, Hočevor received the Plečnik Award 2008 for design and realization of the School of Economics in Murska Sobota. The same work brought him the Interior Award 2008, the Golden Pencil Award and the nomination for the EU Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe Award 2009.

Karolina Jankovič

Karolina Jankovič je krajinska arhitektka. Diplomala je leta 1987 na Oddelku za krajinsko arhitekturo Biotehnične fakultete v Ljubljani. Po diplomi je bila najprej zaposlena na občini Ljubljana Vič - Rudnik kot svetovalka za urbanizem, v letu 1976 pa se je zaposlila na Ministrstvu za okolje in prostor, kjer je v okviru Urada za prostorsko planiranje sodelovala pri pripravi državnih prostorskih aktov s poudarkom na zasnovi krajine. Od leta 1997 je zaposlena na Ljubljanskem urbanističnem zavodu d. d., trenutno kot svetovalka uprave za krajinsko arhitekturo. Deluje v Društvu krajinskih arhitektov Slovenije, je članica Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije in članica Društva urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije. Sodeluje v žirijah javnih urbanističnih, arhitekturnih in krajinskih arhitekturnih natečajev. Njena glavna področja dela so prostorsko planiranje, urbanizem in krajinsko arhitekturno projektiranje. Med uspehi so sodelovanja v avtorskih skupinah, ki so prejele priznanje Zlati svinčnik ZAPS 2007, priznanje Maks Fabiani 2008, prvo nagrado na natečaju za ureditev javnih površin središča Kranja ter ureditev kanjona Kokre 2009, priznanje Zlati svinčnik ZAPS 2009 in priznanje Maks Fabiani 2013. Bila je konzultantka avtorskih skupin, ki sta prejeli tretjo nagrado na natečaju Center Barje leta 2019 in tretjo nagrado na natečaju za ureditev glavnega trga v Vipavi leta 2021.

Karolina Jankovič is a landscape architect. She graduated in 1987 from the Department of Landscape Architecture at the Biotechnical Faculty in Ljubljana. She was first employed in the municipality of Ljubljana Vič - Rudnik as a consultant for urban planning, and in 1976 she started working at the Ministry of the Environment and Spatial Planning, where she participated in the preparation of spatial planning acts with emphasis on landscape design. Since 1997 she has been employed at the Ljubljana Urban Institute, currently as a consultant to the Landscape Architecture Administration. She is an active member of the Slovenian Association of Landscape Architects, the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia and the Town and Spatial Planning Association of Slovenia. She participates in juries of urban planning, architectural and landscape architectural competitions. Jankovič's main areas of work are spatial planning and landscape architectural design. She has received several co-authorship awards, such as the ZAPS 2007 Golden Pencil award, the Maks Fabiani 2008 award, the first prize in the competition for the arrangement of public areas in the centre of Kranj and of the Kokra canyon in 2009, the ZAPS 2009 Golden Pencil award and the Maks Fabiani 2013 award. She acted as consultant to groups of authors which received the third prize in the Barje Centre competition in 2019 and the third prize in the competition for the arrangement of the main square in Vipava in 2021.

Patinasti svinčnik

Patina Pencil Award

2021

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije z letom 2021 poleg sedanjih zlatih in platinastih svinčnikov uvaja novo nagrado, patinasti svinčnik ZAPS.

Patinasti svinčnik je priznanje za odlično realizacijo starejšega datuma, katere kvalitetno načrtovanje in izvedba sta se potrdila z leti obstoja in uporabe.

Za patinasti svinčnik lahko kandidirajo arhitekturne ali krajinsko arhitekturne realizacije, ki praviloma niso mlajše od 10 let in ne starejše od 30 let. Realizacij ne kandidirajo avtorji sami kot v primeru zlatih svinčnikov, pač pa jih izbere strokovna žirija na podlagi predlogov, prispevih s strani strokovne javnosti ali organov ZAPS.

In addition to the Gold and Platinum Pencil awards, the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia is introducing a new award in 2021, the Patina Pencil. The Patina Pencil is a recognition for an older outstanding realization, whose quality planning and execution have stood the test of time and use.

Architectural or landscape architectural projects which have roughly between 10 and 30 years of existence can be nominated for a Patina Pencil. The projects are not put forward by the authors themselves, as in the case of Golden Pencils, but are selected by an expert jury from the proposals received from the professional public or the Chamber's bodies.

Arhitekturni učinek te stavbe je med drugim odraz zaupanja, ki ga je naročnik izkazal projektantom od samega začetka projektiranja do konca izvedbe.

The architectural effect of this building is, among other things, a reflection of the trust shown by the client to the designers from the very beginning to the end of the construction.

Stavba Gospodarske zbornice Slovenije
Chamber of Commerce and Industry Building

Stavba GZS 22 let pozneje

'Arhitektturni učinek te stavbe je med drugim odraz zaupanja, ki ga je naročnik izkazal projektantom od samega začetka projektiranja do konca izvedbe, in kontrole, ki smo jo projektanti uspeli obdržati skozi ves čas nastajanja stavbe. Je odraz učinkovitosti glavnega nadzornega inženirja in projektnih menedžerjev ter hkrati integralnega projektiranja in timskega dela znotraj projektantske skupine, ki edino lahko pripelje do končne funkcionalne, racionalne in inovativne rešitve. Kvaliteti stavbe na koncu doprinaša tudi nivo izvedbe gradbeniških in obrtniških izvajalcev, ki so v dolžini časovne periode, v kateri je stavba nastajala (1997–1999) imeli srečo mile zime 1997–98, da je bil projekt lahko končan leta 1999. Stavba je danes odraz uporabnikov stavbe, torej zaposlenih, obiskovalcev in gostov.'

(Povzeto iz publikacije Gospodarske zbornice Slovenije: Dom gospodarstva, 1999)

To smo napisali v monografiji, ki jo je institucija GZS izdala leto po vselitvi v novo stavbo. Ekonomski organizacija je prostorska strategija je bil način pri projektiranju in izvedbi stavbe. Želeli smo, da odseva svežino, odprtost, ambicioznost in inovativnost slovenske družbe na začetku novega tisočletja, da je 'megastore za biznis', da spodbuja interakcije med zaposlenimi, gosti in obiskovalci, da je prostorsko ogrodje, ki omogoča v njej tudi vsa neprojektirana in povsem nepričakovana dogajanja, kjer je uporabnik hkrati opazovalec in opazovan.

To je stavba, ki je vzpostavila biro SADAR+VUGA. Vse arhitekturno in tehnološko znanje, ki smo ga takrat imeli, se je odražalo v njenem projektiranju. V bistvu smo testirali konstrukcijsko zasnovno naloženih jeklenih škatel, dvojno fasado z avtomatiziranimi loputami za naravno prezračevanje, potisk na fasadi, različne barve v prostorih, guma na tleh, osvetlitev predvsem brez senc ... Ustavilo se je pri vonju, ki bi bil posebej razvit za to stavbo in bi bil infiltriran v prezračevalni sistem. Kljub vsemu se še danes lahko vonja tirkov les na edinah požarnih stopnicah, ki vodijo po celotni stavbi.

V 22 letih življenja stavbe so zaradi mikroklimatskih delovnih pogojev receptorja odstranili rumeni lebdeči trak receptorskoga pulta, teraso pred »Slovensko sobo« pa pokrili s panoramskim vrtom. Tam je danes namesto rastlinjaka le nekaj skromnih lončnic. Je bil prezahteven za vzdrževanje ali ni povsem prenesel transformacije GZS kot institucije, ki ne potrebuje več svoje knjižnice in galerije na tretjem nivoju?

Stavba je v uporabi in tako danes tudi učinkuje. Več stolov, plakatov, monitorjev v vertikalnem preddverju, lonci z rastlinami na koncu hodnikov in zaprte žaluzije na vratih pisarn pričajo o uporabnikih in uporabi. Še vedno pa dobiš skorajda vrtoglav občutek, ko z vrha šestega nivoja pogledaš dol, proti dnu preddverja in vidiš prihajajoče.

V veselje nam je, da je stavba dobila prvo arhitekturno nagrado tudi doma. Po 22 letih ni več iritacije in nelagodja ... je samo še patina.

Boštjan Vuga

Chamber of Commerce and Industry Building, 22 years later

»The architectural effect of this building is, among other things, a reflection of the trust shown by the client to the designers from the very beginning to the end of the construction, and of the control that the designers managed to maintain throughout the process. It is a reflection of the efficiency of the chief supervising engineer and project managers, and at the same time of integrated design and teamwork, which can only lead to a functional, rational and innovative solution. The quality of the building was also enhanced by the excellent contractors' work. A mild winter during the time of the construction (1997–1999) allowed the project to be completed in 1999. Today, the building is a reflection of its users – employees, visitors and guests.‘
(From: Chamber of Commerce and Industry of Slovenia, 1999)

We wrote this in a monograph published by the Chamber of Commerce and Industry a year after the institution moved into its new premises. Economic organization is a spatial strategy was our motto throughout its design and construction. We wanted it to reflect the freshness, openness, ambition and innovation of Slovenian society at the beginning of the new millennium, to be a "megastore for business", to encourage interactions between employees, guests and visitors, to be a spatial framework that enables even unplanned and completely unexpected events with the user acting both as observer and observed.

This is the building that set up the SADAR + VUGA architectural bureau. All the architectural and technological knowledge we had at the time was reflected in its design. We basically tested the construction design of loaded steel boxes, double facade with automated flaps for natural ventilation, the thrust on the facade, different colours in the rooms, rubber flooring, the shadowless lighting of the lobby ... We stopped short of the distinct smell, which would be specially developed for this building and would be infiltrated into the ventilation system. Nevertheless, even today, the smell of teak wood can be found on the only fire staircase that runs through the entire building.

In the 22 years of the building's life, the yellow floating strip of the reception desk was removed due to the microclimatic working conditions of the receptionist, and the terrace in front of the "Slovenian Room" was covered with a panoramic garden. There are only a few modest potted plants there today instead of a greenhouse. Was it too demanding to maintain or did it not fully withstand the transformation of the Chamber into an institution that no longer needs its own library and gallery at the third level?

Today, the building clearly gives the impression of being in use. There are additional chairs, posters and monitors in the vertical lobby, potted plants at the end of the corridors and closed blinds on the office doors – all these testify to the intense everyday use. But there is the same almost dizzy feeling when one looks down from the top of the sixth level towards the bottom of the lobby, and sees the people entering the building.

We are pleased that the building received its first architectural award in our home country. After 22 years there are no more bitter feelings or unease ... just the patina.

Boštjan Vuga

Patinasti svinčnik Patina Pencil Award

Architecture is not only intended for current use, but accompanies us for many years after its creation. However, the architect is always faced with a specific task given to him or her by the client, with the regulations and conditions of construction that apply at the time of creation. Also, architecture tends to be evaluated immediately after its completion. At that time, it is still fresh and often the architect hires a photographer to take pictures of the building before the users move in. This is even understandable, since the building still "belongs" to the architect and is as pristine as he or she had imagined. With the move-in, the appropriation process begins, users change the premises into their own and give them their own stamp. This applies to both home and work or business premises. In reality, of course, architecture is not meant for its author and his or her references. Its real purpose is use, and the real life of architecture begins only after it starts to serve its purpose, and it becomes alienated and independent from its author. As a rule, buildings survive their designers, clients and the period in which they were built. On this path to an uncertain future, some survive, others do not. Those who survive have a certain universality of their own, inspired by the architect. Each age recognizes its actuality. Even today, we ap-

ravno na našo dobo in naše težave. Shakespeare seveda ni mislil na nas in daljno prihodnost, do svojega dela je bil tako iskren, da so njegove vrednote še danes cenjene in prepoznavne. Podobno ostajajo tudi nekatera arhitekturna dela vedno aktualna, in vsaka doba v njih prepozna svoje vrednote ali pa jim priznamo vsaj pomembno vlogo v našem arhitekturnem razvoju. Značilen je primer paviljona Miesa van der Roheja v Barceloni, po katerem se imenuje celo današnja nagrada za arhitekturo Evropske unije. Postavljen je bil leta 1929 kot del predstavitve Nemčije na Svetovni razstavi in po manj kot letu dni so ga podrli. Med razstavo ni vzbudil posebne pozornosti arhitekturnih kritikov in revij. Leta 1950 je mednarodna arhitekturna revija naredila anketo med najplivnejšimi arhitekturnimi kritiki o najpomembnejši stavbi prve polovice 20. stoletja. Večina se je odločila za ta manj znani mali paviljon, ki takrat že dvajset let ni več obstajal. ZAPS bi želela opozoriti na takšne mejnike v naši arhitekturni zgodovini in še predvsem na trajnostno vrlino arhitekture. Zato je ustanovila nagrado Patinasti svinčnik.

preciate Shakespeare's dramas because we feel as if the author was thinking precisely about our era and our problems. Shakespeare, of course, did not think of us and the distant future, he was simply so sincere in his work that his values are still appreciated and recognizable today. Similarly, some architectural works remain relevant forever, and each era recognizes its values in them, or we acknowledge at least their important role in our architectural development. A typical example is the Mies van der Rohe pavilion in Barcelona; the European Union Architecture Award is named after its author. It was erected in 1929 as part of Germany's presentation at the World Exhibition and was demolished after less than a year. It did not attract special attention of architectural critics and magazines. In 1950, an international architectural magazine conducted a survey among the most influential architectural critics about the most important building of the first half of the 20th century. Most opted for this small, little known pavilion, which had not existed for twenty years at the time. ZAPS would like to draw attention to such milestones in our architectural history and, above all, to the sustainable virtue of architecture. That's why we founded the Patina Pencil Award.

Patinasti svinčnik The Patina Pencil Award

2021

Poročilo komisije Committee Report

92

Žirija je letos prvič podelila novo nagrado ZAPS – patinasti svinčnik. Enoglasno se je odločila za stavbo Gospodarske zbornice Slovenije v Ljubljani arhitekturnega biroja Sadar+Vuga. Stavba, dokončana leta 1999, je bila zgrajena na podlagi natečajne rešitve iz leta 1996, ko so prvo nagrado prejeli Jure Sadar, Špela Videčnik, Tomaž Vuga in Tadej Žaucer (Špela Videčnik pozneje pri projektu ni več sodelovala). Stavba je že ob otvoritvi vzbujala pozornost iz več razlogov. Po osamosvojitvi leta 1991 je Slovenija izgubila večino trga bivše države in s tem tudi dobršen del svoje ekonomske moči. To se je odražalo tudi v arhitekturi, ko so že manjši projekti predstavljali velik dosežek. Stavba GZS je v tem smislu označila gospodarsko okrevanje, saj je bila ena izmed prvih večjih javnih stavb, katere rešitev je bila pridobljena na natečaju. Še bolj je pogenečala mladost zmagovalnih arhitektov, saj je bil Jure Sadar takrat star 33 let, Boštjan Vuga pa 30 let. In če pomislimo, da je prve prostore zbornice urejal Jože Plečnik leta 1927, po drugi svetovni vojni pa so leta 1956 zgradili novo stavbo po načrtih Emila Medveščka in Otona Jugovca, je bil izziv za mladi biro zelo velik. Uspeli so ustvariti monumentalno stavbo z uporabo sodobne arhitekturne govorce. S tem, da so javni program obesili na fasado pisarniškega trakta, je stavba postala višja, pred njo pa se je sprostil prostor za trg, ki ga stavba tega pomena zaslubi. Avtorji so izkoristili razliko med etažno višino pisarn in javnih prostorov in iz vmesnih volumnov ustvarili vertikalne prostore, ki povezujejo nadstropja in nadomeščajo običajno vežo. To so bile sveže rešitve, ki so presegale tradicijo domače arhitekture šole. V dvajsetih letih rabe in po nekaj manjših prilagoditvah je stavba postala svojstven habitat razneterih institucij s področja gospodarstva. A monumentalni značaj vertikalnega skupnega prostora ter druge ključne značilnosti stavbe so še vedno navzoči in delujejoči. Vendar stavba ne predstavlja arhitekturnega mejnika samo zaradi svoje zasnove. Morda je še pomembnejša zaradi uveljavljenje mlajše generacije arhitektov. Ti so se izoblikovali že v novih razmerah in se delno šolali tudi v tujini. Od tam so prinesli bolj globalen pogled na arhitekturo, pa tudi na lastno promocijo. To ne velja le za biro Sadar+Vuga; tudi iz njihovih sodelavcev na projektu se je razvilo kar nekaj danes uveljavljenih birojev. Ti so prinesli v slovensko arhitekturo nove pristope, ki ne izhajajo le iz tradicije ljubljanske šole za arhitekturo.

For the first time this year, the jury awarded a new ZAPS prize – the Patina Pencil Award, and decided unanimously on the building of the Chamber of Commerce and Industry of Slovenia in Ljubljana, designed by the architectural bureau Sadar+Vuga. The building, completed in 1999, was the winning project in a competition in 1996, and its authors were Jure Sadar, Špela Videčnik, Tomaž Vuga and Tadej Žaucer (Špela Videčnik did not participate in the later stages of the project). The building already attracted attention at the time of its opening for several reasons. After gaining independence in 1991, Slovenia lost most of the market of the former state and thus also a good part of its economic power. This was also reflected in the architecture, so even smaller projects represented a great achievement. In this sense, the Chamber of Commerce and Industry marked an economic recovery, as it was one of the first major public buildings, the solution of which was obtained through a tender. Even more surprising was the young age of its authors, as Jure Sadar was 33 years old at the time and Boštjan Vuga was 30. Considering that the first premises of the chamber were designed by Jože Plečnik in 1927, and after the Second World War a new building was built in 1956 according to the plans of Emil Medvešček and Oton Jugovec, the challenge these young architects faced was enormous. They managed to create a monumental building using modern architectural language. By hanging the public programme on the facade of the office tract, the building became taller, and in front of it, the space for the square that the building of this importance deserves was freed up. The authors took advantage of the difference between the floor height of offices and public spaces and created vertical spaces from the intermediate volumes that connect the floors and replace the usual hallway. These were fresh solutions that went beyond the tradition of the Slovenian architectural school. In twenty years of use and after a few minor adjustments, the building has become a unique habitat for various economical institutions. But the monumental character of the vertical common space and other key features of the building are still present and functioning. However, the building does not represent an architectural milestone just because of its design. It is perhaps even more important because it helped establish a younger generation of architects. They were formed

93

Lahko bi rekli, da je projekt stavbe Gospodarske zbornice Slovenije prvi znanilec nove vloge slovenske arhitekture v okviru Evropske skupnosti. Uveljavila se je tudi na mednarodnem področju, njeni protagonisti gradijo, razstavljajo, poučujejo v tujini in so tam tudi nagrajeni.

in the new era and partly educated abroad. From there, they brought a more global view of architecture as well as of how to promote their work. This is not just true of Sadar+Vuga; quite a few currently established bureaus have also developed from their collaborators on the project. These brought new approaches to Slovenian architecture, which do not derive only from the tradition of the Ljubljana School of Architecture. We could claim that the project of the building of the Chamber of Commerce of Slovenia was the first harbinger of a new role of Slovenian architecture within the European Union. It has also established itself in the international arena, its protagonists build, exhibit, teach and receive prizes abroad.

Patinasta komisija The Patina Pencil Award

2021

94

Andrej Hrausky

Diplomiral je na Fakulteti za arhitekturo leta 1976 pri profesorju Edvardu Ravnikarju. Že 1975 se je pridružil uredništvu AB – arhitektovega biltena. Leta 1982 je bil soustanovitelj in direktor trajne delovne skupnosti samostojnih arhitektov DESSA, od leta 1989 do 2012 tudi galerije DESSA, od leta 1990 pa še projektnega podjetja Arhé d. o. o. Je arhitekturni kritik in kustos številnih razstav doma in v tujini. V tujini je imel tudi okoli 70 predavanj o slovenski arhitekturi, poleg tega je objavil preko 250 strokovnih člankov. Z Janezom Koželjem in Damjanom Prelovškom je soavtor treh knjig o arhitektu Jožetu Plečniku: »Plečnikova Ljubljana« (1996), »Plečnikova Slovenija« (1997) in »Plečnik v tujini« (1998). Leta 2002 je z Janezom Koželjem napisal »Arhitekturni vodnik po Ljubljani«. Cankarjeva založba je leta 2007 objavila monografijo »Jože Plečnik: Dunaj – Praga – Ljubljana« (Hrausky, Koželj, Prelovšek) in vodič »Jože Plečnik v Ljubljani in Sloveniji«. V letu 2010 je isti založnik izdal knjigo »Max Fabiani: Dunaj – Ljubljana – Trst« (Andrej Hrausky, Janez Koželj). »Galerija DESSA 25 let – zgodba neke vizije« (Andrej Hrausky, Majda Cajnko) je izšla leta 2014, leta 2016 knjiga »Simboli v Plečnikovi arhitekturi«, leta 2017 pa »Plečnikova arhitektura v Ljubljani«. Od leta 2002 do 2012 je bil član sveta evropske nagrade za arhitekturo Mies van der Rohe v Barceloni. Kot ekspert za Plečnika je bil imenovan v komisijo za vpis Plečnikove arhitekture na seznam UNESCO. Z Majdo Cajnko je leta 1981 prejel nagrado Zlata ptica, galerija DESSA, ki jo je vodil, pa Plečnikovo priznanje v letih 1990, 1994 in 1997. Leta 2005 je prejel diplomo ZAPS, leta 2009 je postal častni član ZAPS, leta 2011 pa je prejel platinasti svinčnik ZAPS. Leta 2014 sta z Majdo Cajnko prejela Plečnikovo medaljo za življenjsko delo.

95

Sergej Hiti

Sergej Hiti je krajinski arhitekt in prostorski načrtovalec. Po končanem študiju krajinske arhitekture na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani je od leta 2007 zaposlen v podjetju Ljubljanski urbanistični zavod (LUZ, d. d.), kjer vodi oddelek za krajinsko arhitekturo. Kot vodja projektov na področju krajinske arhitekture se ukvarja z načrtovanjem in projektiranjem odprtega prostora ter deluje na področju prostorskoga načrtovanja na občinski, regionalni in državni ravni. Je dobitnik priznanja Zlati svinčnik s področja prostorskega načrtovanja za projekt Študija lokacij P + R (LUZ, d. d. in IPOP s skupino Maja Farol). Blizu mu je tudi področje grafičnega in industrijskega oblikovanja. Je član Društva krajinskih arhitektov Slovenije (DKAS), kjer je bil med letoma 2007 in 2009 tudi član upravnega odbora. Od leta 2015 je član skupščine ZAPS, od leta 2017 pa je bil aktivnen kot predsednik matične sekcije krajinskih arhitektov (MSKA). Od oktobra 2018 je član upravnega odbora ZAPS.

Hiti is a member of the Slovenian Association of Landscape Architects and has served on its board between 2007 and 2009. Since 2015, he is a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia assembly and since 2017 he has been president of the landscape architects' section. He has been a member of the ZAPS board since October 2018.

Vlatka Ljubanović

Vlatka Ljubanović je diplomirala leta 1998 na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani in tri leta pozneje uspešno zaključila podiplomski študij arhitekture in urbane kulture na Universitat Politècnica de Catalunya v sodelovanju s Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Leta 2017 je prejela priznanje pomembnih umetniških del Univerze v Ljubljani na področju arhitekture, urbanizma in oblikovanja krajine. Med leti 1998 in 2017 je delovala kot samostojna arhitektka, v zadnjih petih letih tega obdobja tudi kot zunanja sodelavka Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani. Between 1998 and 2017 she worked as a freelance architect. During the last five years of this period she also collaborated with the Faculty of Architecture. Since 2017, she has been regularly employed by the Faculty as an assistant in the subject of Architectural Design. For six years she served as member of the executive board of the Ljubljana Association of Architects. She has been a member of DESSA since 2010 and a member of its board in Ljubljana since 2012. She has been a member of ZAPS since 2004.

In 2004, Ljubanović co-founded the bureau DANS arhitekti, where she still works today. She has received numerous awards for her architectural works, including a nomination for the Mies van der Rohe Award in 2017 and the Golden Pencil Award of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia in 2013. Her bureau's projects have been presented at numerous solo and group exhibitions at home and abroad, and published in Slovenian and foreign professional magazines. Vlatka Ljubanović is also active in the fields of visual and performing arts; she has participated in several projects of stage design, costume design and art installations.

Mitja Zorc

Mitja Zorc je arhitekt. Leta 2000 je diplomiral na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani pri prof. dr. Milošu Bonči. Tam od 2001 do 2012 deluje kot asistent, od 2013 naprej pa kot docent za področje arhitekture poučuje predmete Materiali in oblike, Arhitekturno oblikovanje 2, Projektiranje 1 – 5 ter mentorira zaključna dela. Član Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije je od leta 2006. V mandatnem obdobju 2009–2010 je bil izvoljen v skupščino ZAPS kot predstavnik regije Ljubljana. V delo ZAPS je bil aktivno vključen kot član delovnega telesa za natečajno dejavnost in komisije za izobraževanje. Večkrat je bil vključen v natečajne komisije na javnih arhitekturnih natečajih, deloval pa je tudi kot član različnih drugih strokovnih komisij s področja arhitekture. Je tudi član Društva arhitektov Ljubljana, kjer je v obdobju 2014–2019 deloval kot član izvršnega odbora, od 2019 naprej pa kot član častnega razsodisča DAL. V obdobju od 2000 do 2005 je sodeloval v arhitekturnem biroju Bevk Perović arhitekti. Od 2005 naprej pa deluje kot samostojni arhitekt v več avtorskih skupinah. Je prejemnik več nagrad in priznanj na javnih arhitekturnih natečajih. Za stavbo Ekonomsko šole Murska Sobota (avtorji: Rok Benda, Primož Hočevar, Mitja Zorc). In 2019, he was awarded a ZAPS special recognition for his design of Slovenian Istria Centre in Ankara (authors: Mitja Zorc, Katja Ševerkar and Miklavž Tacol, landscape architecture by Dušan Stupar). Zorc also designed several exhibitions related to architecture and spatial culture. His research focuses on architecture dedicated to education, as well as on corridor-free school buildings designed by the Slovenian Modernist architect Emil Navinšek.

Architect Mitja Zorc graduated from the Faculty of Architecture in Ljubljana in Professor Miloš Bonča's class in 2000. He worked at the same faculty as a teaching assistant from 2001 to 2012, and as an assistant professor and mentor from 2013 onwards. He teaches subjects as Materials and Forms, Architectural Design and Planning.

Zorc has been a member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning since 2006. Between 2009 and 2010, he served as representative of the Ljubljana region in the Chamber's assembly, working on its committees on public tenders and education. He has participated in several tender juries. In the Ljubljana Architects' Association he served as board member from 2014 to 2019 and as member of the honorary court of arbitration from 2019 onwards. Between 2000 and 2005 he worked in the architectural bureau Bevk Perović arhitekti. Since 2005, he has been a freelance architect and has won several awards and public tender prizes. In 2008, he received the Plečnik Award for the Economics School in Murska Sobota (authors: Rok Benda, Primož Hočevar and Mitja Zorc). In 2019, he was awarded a ZAPS special recognition for his design of Slovenian Istria Centre in Ankara (authors: Mitja Zorc, Katja Ševerkar and Miklavž Tacol, landscape architecture by Dušan Stupar). Zorc also designed several exhibitions related to architecture and spatial culture. His research focuses on architecture dedicated to education, as well as on corridor-free school buildings designed by the Slovenian Modernist architect Emil Navinšek.

Marjan Zupanc

Marjan Zupanc je 1989 diplomiral na Fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani pri prof. Milošu Bonči. Do leta 1995 je delal v Projektivnem biroju Pionir, leta 1993 se je udeležil Wiener Architekturseminar pri mentorju Enricu Mirallesu. Od leta 1995 deluje kot samostojni arhitekt, najprej v okviru zavoda Dessa, sedaj pa v biroju Air projektiranje. Je ustanovni član ZAPS in nekdanji član izvršnega odbora DAL. Ukvarya se z arhitekturnim projektiranjem, na več arhitekturnih natečajih je bil prejemnik prvih nagrad. Med glavnimi deli velja izpostaviti dozidavo in adaptacijo SNG Opera in balet v Ljubljani (v soavtorstvu z Jurijem Kobetom) in Velodrom Novo mesto, za katerega je prejel Plečnikovo medaljo, priznanje Piranesi in Zlati svinčnik Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije. Svoje projekte je razstavljal v Rimu, na Dunaju, v Pragi in Gradcu, leta 2009 pa na samostojni razstavi v galeriji Dessa v Ljubljani. Njegova dela so objavili v revijah Architectural Design (London), A10 (Amsterdam), Architekturjournal Wettbewerbe (Dunaj), Oris (Zagreb), Arhitekturni bilten (Ljubljana) in Piranesi (Ljubljana).

Marjan Zupanc graduated in 1989 from the Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy in Ljubljana in Professor Miloš Bonča's class. Until 1995 he worked in the Pionir architectural bureau and in 1993 he attended the Wiener Architekturseminar led by Enric Miralles. Since 1995 he has been working as a freelance architect, first within the Dessa Institute, and currently in the Air architectural bureau. He is a founding member of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of Slovenia (ZAPS) and a former member of the Architects' Association of Ljubljana (DAL) Executive Board. He works in architectural design and has been the recipient of first prizes in several architectural competitions. Among his outstanding works are the extension and adaptation of the Opera and Ballet building in Ljubljana (co-authored with Jurij Kobe) and the Novo mesto Velodrome, for which he received the Plečnik Medal, the Piranesi Award and the Golden Pencil award of the Chamber of Architecture and Spatial Planning. He has exhibited his projects in Rome, Vienna, Prague and Graz, and in 2009 at a solo exhibition at the Dessa Gallery in Ljubljana. His works have been published in the following magazines: Architectural Design (London), A10 (Amsterdam), Architekturjournal Wettbewerbe (Vienna), Oris (Zagreb), Arhitekturni bilten (Ljubljana) and Piranesi (Ljubljana).

7

Moč in nemoč arhitekture The Power and Weakness of Architecture

dr. Petra Čeferin:
Za kaj že gre pri gradnji okolja za človeka?

Mihail Dešman:
Proaktivna arhitekturna politika – kaj, kako, zakaj?

Andrej Hrausky:
Človek se boji časa – čas se boji piramid

dr. Miloš Kosec:
Goreča hiša slovenske arhitekture

Za kaj že gre pri gradnji okolja za človeka?*^{1*}

What Does Building for People Really Mean?*^{1*}

dr. Petra Čeferin

Poskusi instrumentalizacije kreativnega miselnega delovanja so nekakšna zgodovinska stalnica v razvoju človeštva. Na kratko jih lahko opišemo kot težnjo, da bi tudi dejavnosti, katerih jedro je v zadnji instanci kreativno mišljenje samo, premišljanje in reševanje odprtih problemov, ki si jih kreativno mišljenje po svoji notranji logiki zastavlja samo in na katere odgovarja v kritičnem soočanju z zahtevami in izvivi svojega časa, da bi torej tudi takšne kreativne miselne prakse zvedli na nekaj koristnega in uporabnega za svet tak, kakršen pač je. Skratka, da bi jih unovčili, jih vpregli v služenje vsakokratnemu režimu oblasti. To velja tako za različne zvrsti umetnosti kot za različne oblike znanstvenega raziskovanja – in velja tudi za arhitekturo. Arhitekturo se je skozi njeno zgodovino vedno znova poskušalo vpreči v služenje različnim oblastnim inštitucijam, od vladarjev in cerkve do države same ali države kot služabnice korporacij. Ti poskusi niso nič novega, a to še zdaleč ne pomeni, da niso nekaj skrajno problematičnega.

Attempts to instrumentalize creative mental activity are a historical constant in the course of human development. Even activities whose core ultimately consists in creative thinking, reasoning, and solving open questions that creative thinking by its own internal logic sets itself and to which it responds in critical confrontation with the requirements and challenges of its time, tend to be reduced to something useful for the world as it is. In short, people try to harness and monetise them and is so doing further serve the prevailing regime. This applies to different types of art as well as to different forms of scientific research – and also to architecture. Throughout its history, architecture has been repeatedly pushed into the service of various institutions of power, from rulers and the church to the state itself, or the state as a servant of corporations. These attempts are nothing new, but that doesn't mean that they are not extremely problematic.

Takšnemu poskusu instrumentalizacije arhitekture smo prav zdaj priča tudi v našem prostoru. Poskus se je pojavi v obliki predloga za spremembo gradbenih zakonodaje, ki ureja posege v prostor (in zadeva več zakonov). Predlog vsebuje dva še posebej problematična segmenta. Pri prvem gre za predlog, po katerem bi se pri izboru projektov za gradnjo javnih zgradb bistveno omejilo obvezo javnih arhitekturnih natečajev. Drugi predlog pa predvideva, da naj ne bi bil več arhitekt tisti, ki vodi projekte gradnje – to nalogo bi po tem predlogu zdaj lahko prevzel katerikoli inženir. Obema predlogoma je skupno naslednje: odpravljata možnost, da bi arhitektura še naprej igrala vodilno vlogo pri tistih odločitvah, ki zadevajo tako izbiro projektov za izgradnjo kot tudi samo gradnjo. Torej pri odločitvah, *kaj se gradi in kako se gradi*. V skladu z obema predlogoma namreč ni več arhitektura tista, ki bi določala, kaj so res tisti problemi, ki jih je treba upoštevati pri gradnji – in ko govorimo o gradnji, bodimo natančni, *arhitekturno natančni* – se pravi, pri konstruiranju in oblikovanju okolja za človeku primerno življenje. Po novem predlogu naj bi torej ne bila več arhitektura tista, ki bi določala, kateri problemi in odgovori nanje gradnji še zares dajejo njeni temeljni orientacijo. Namesto tega jo zakon postavlja v vlogo ene od dejavnosti, ki zgolj sodeluje pri gradnji in ki v resnici zgolj odgovarja na probleme, ki jih postavlja pred njo nekdo drug, denimo neka druga inženirska stroka.

Poudarimo tu tisto, kar je bistveno. To pa je naslednje: s takšnim razumevanjem vloge arhitekture se spremeni celotno razumevanje tega, kaj gradnja sploh je. Spremeni se sama definicija tistega problema, ki je v jedru gradnje. Gradnja zdaj ni več *bivanjski kreativni problem* – kakor gradnjo razume arhitektura. Pač pa postane *tehnični kreativni problem* – kakor gradnjo razume inženirstvo.

Med enim in drugim tipom problema oziroma med enim in drugim načinom in rezultatom razumevanja in obravnave prostora je neka bistvena razlika. Naj jo na kratko zarišem.

Če se in ko se gradnjo obravnava kot *bivanjski kreativni problem*, njen cilj ni preprosto izgradnja novih stavb, pa naj bodo te plod še tako dovršenih tehničnih invencij. Pač pa je cilj takšne bivanjske intervencije v dan prostor in njenega vsakokrat specifičnega objekta, da se skupaj z njima spremeni tudi njun kontekst. Da se torej dan prostor pojavi na nov način – vzpostavi oziroma prikaže se kot *kraj*

Today, we are witnessing just such an attempt to (further) instrumentalize architecture in Slovenia. There has been a proposal to amend building legislation governing spatial interventions. The draft contains two particularly problematic components. The first is a proposal to significantly limit the obligation to hold public architectural competitions for the construction of public buildings. The second proposal stipulates that the architect no longer need lead the construction project, and that this task could now be assumed by any engineer. Both proposals have something in common: they eliminate the possibility for architecture to play a leading role in these decisions – decisions that concern both the selection of projects for construction and the construction itself. In other words, in deciding what is being built and how it is being built. According to both proposals, it is no longer architecture that determines the key problems that need to be considered in construction. And when we talk about construction, let's be architecturally precise: in the construction and design of an environment adequate and suitable for human living. According to the new proposal, it is therefore no longer architecture that determines which problems and which answers to these problems give construction its fundamental orientation. Instead, the law would simply consider architecture one of the activities that is part of the process of construction, and should only respond to the problems posed it by someone else, for instance another branch of engineering.

Let me emphasize the essential issue at work here: such a perception of the role of architecture fundamentally changes our understanding of construction and what all is really involved in it. The very definition of the problem that lies at the core of construction is changing. Construction is no longer a creative problem of dwelling, as it is understood by architecture. Instead, it becomes a technical creative problem – construction as understood by engineering.

There is a significant difference between both types of problem, and between both perceptions of and approaches to dealing with space.

If and when construction is treated as a creative problem of dwelling, the goal is not simply to construct new buildings, even if these are the result of sophisticated technical inventions. The goal of such an intervention in a given space and its specific object is to simultaneously change the existing context.

za človeka, za to, da človek lahko živi in misli, skrata, prebiva drugače, kot bi prebival, če tega kraja ne bi bilo. To je tisti objekt, tisti arhitekturni objekt, ki ga arhitektura konstruira, če se jo prakticira kot kreativno miselno dejavnost, ki določa samo sebe: *kraj kot odprtje neke nove možnosti za človeško življenje*.

V samo izhodišče obravnave problema je torej postavljen človek in poseben način njegovega prebivanja v svetu. S tem resda še nismo veliko povedali. Redkokdo, pa naj gre za arhitekta, politika ali trgovca z nepremičninami, ne bi takoj soglašal s stališčem, da je izhodišče arhitekture človek. Redkokdo ne bi takoj rekel: »Seveda, arhitektura je namenjena ljudem!« A bistveno pri tej in takšni izjavi je, kako razumemo človeka, kako razumemo ljudi, ki jim je arhitektura namenjena. Človek, ki je v izhodišču arhitekture kot kreativne prakse, ni človek kot nekaj dokončnega, enkrat za vselej določenega. Človek, ki je v izhodišču arhitekturnega konstruiranja, je, če se opremo na besede filozofa Gillesa Deleuzea, »človek, ki še ne obstaja«. Gre za človeka, ki šele bo, ki bo šele nastopil, in sicer takrat, ko bo in če bo arhitektura v svojem konstruiranju uspešna. Uspešno pa je lahko arhitekturno konstruiranje še takrat, ko nagovarja človeka v njegovi kritični, torej kreativni miselni zmožnosti.

Kadar je arhitektura v svojem konstruiranju uspešna, je njen rezultat v sebi podvojen oziroma je dvoje hkrati: je konstrukcija arhitekturnega objekta, ki je hkrati tudi že pojavitev arhitekturnega subjekta oziroma subjektiviranega človeka. Če to pojasnim: Arhitektura konstruira svoje specifične objekte, arhitekturne objekte, ti pa odpirajo možnost za to, da lahko, kot sem povedala prej, človek živi in misli drugače. A kaj je to drugačno življenje in mišljenje? Moj kratek odgovor se glasi: arhitekturni objekt nagovarja človeka k temu, da gleda, odpre oči zato, da bi res videl, kar pomeni, da bi hkrati razmisli o tem, kaj je to, kar vidi; ali pa, da izostri pozornost za to, da bi res slišal, kar pomeni, da bi hkrati razmisli o tem, kaj pravzaprav sliši. Drugače rečeno, arhitekturni objekt nagovarja človeka k temu, da vidi, sliši, misli na podlagi tega, da sam, samostojno gleda, posluša in razmišlja. Nagovarja ga k temu, k čemur ga je nagovarjalo že razsvetljenstvo kot začetek moderne dobe. In sicer, da najde v sebi pogum za samostojno, kritično in samokritično mišljenje in delovanje. Da se torej opre na zmožnost takšnega mišljenja in delovanja, ki jo ima vsak. Človeka nagovarja v razsežnosti, ki je lastna vsem ljudem, ne glede na to, ali so arhitekti/producenti arhitekture, njeni uporabniki ali pa gledalci, na kratko, ali so

As a result, the space appears in a new way: it is established or presented as a place intended for people, for people to live in and think differently – that is, to live differently than they would if this place did not exist. This is the architectural object that architecture constructs if it is practiced as a creative, thinking activity that defines itself: a place that opens new possibilities for human life.

Therefore, people and their special way of living constitute the starting point of the problem. This, however, does not say enough. Most people – architects, politicians or real estate agents – would immediately agree that the starting point of architecture is humankind. Most would say, "Of course, architecture is meant for people." But such a statement depends on how we understand humankind, how we understand the people for whom architecture is intended. Humankind as the starting point of architecture as a creative practice is not a man as something definitive, determined once and for all. Man at the starting point of architectural construction is, as the philosopher Gilles Deleuze maintained, "a man who does not yet exist." He is a man who will exist if and when architecture is successful in its construction. And architectural construction is only successful when it addresses a person in his or her critical, i.e. creative thinking capacity.

When architecture is successful in its construction, the result is double or twofold: the result is the construction of an architectural object, and simultaneously also the appearance of an architectural subject or a subjectified person. To clarify: architecture constructs its own specific objects – architectural objects – and these open up the possibility that, as we said earlier, man can *live and think differently*. But what is this different life and thinking? The short answer is as follows: an architectural object encourages a person to open his or her eyes in order to really see, which at the same time means to think about what it is that he or she sees; or to focus one's attention on really *hearing*, which means to think at the same time about what he or she actually hears. In other words, an architectural object encourages, prompts a person to see, hear, and think on the basis of looking, listening and thinking – *independently*. Much like the Enlightenment that ushered in the modern age, this encourages people to find the courage to think and act independently, critically and self-critically, to rely on the capacity of such thinking and acting that everyone has. This dimension is common to all

strokovnjaki ali nestrokovnjaki. Kreativna praksa arhitekture ne dela razlik med strokovnjaki in ljudstvom. Od vseh zahteva enako: da aktivirajo svoje čutne in miselne zmožnosti.

Če človek na ta nagovor odgovori, če aktivira svoje kreativne zmožnosti in v skladu z njimi tudi deluje, se je zmožen *iztrgati iz določenosti s situacijo*. Zmožen je živeti in misliti drugače. In takrat je zmožen videti tudi to, kar skuša zakriti vsak režim oblasti – da namreč ni nobene samoumevnosti v dani delitvi mest in vlog v svetu in da ni nobene nujnosti v tem, da prispane na vloge, ki so mu pač trenutno dodeljene. Lahko vidi, da je sam še nekaj drugega od tega, na kar ga skuša zvesti vsakokratni dani red, ki je danes red tržne ekonomije kapitalizma. Da torej ni določen zgolj kot proizvajalec, potrošnik ali klient. Začenja razumešti, da lahko sam ugotavlja in določa, kaj je in kaj bi še lahko postal, ter vidi, da je tudi sam soudeležen v tem, kaj svet je in kaj bi še lahko postal.

Na takšen način, v tej njegovi zmožnosti, da zavzame kritično distanco do situacije, v kateri živi in deluje, in da, če uporabim besede filozofa Rada Rihe, nenehno izumlja, redefinira samega sebe, nagovarjajo človeka kreativne miselne prakse. S stališča dane situacije zato vselej delujejo kot neke vrste motnje. Izključevanje možnosti avtonomije ali samodoločitve arhitekture – s pomočjo zakona ali dekreta – je izključevanje ene od oblik takšnega delovanja v svetu, in sicer *arhitekturne oblike*. In je podpora vsakokrat nemu režimu oblasti, aktivna skrb za to, da bi ta lahko kar najbolj gladko deloval naprej, brez motenj.

people, whether they are architects/producers of architecture, its users, or viewers/spectators; in short, whether they are experts or non-experts alike. The creative practice of architecture makes no distinction between professionals and other people. It requires the same of all: to activate their sensory and mental faculties.

By responding to this encouragement, by activating our creative abilities and acting accordingly, we are able to break free from being determined by the situation. We are able to live and think differently. And then we are able to see what every regime tries to obscure: that there is nothing self-evident in the division of places and roles in the world, and that there is no element of necessity to agree to or comply with the roles that are currently assigned to us. We can see that we are something else than to which the predominant order, which today is the order of the (hyper-)capitalist market-driven economy, tries to reduce us. For we are not – nor merely to be defined as – producers, consumers, or customers. We begin to understand that we can identify and determine for ourselves what we are and what we might become – and realize that we are involved in what this, our world, is and what it could become.

In this way, creative thinking practices address us: in our ability to consider the situation from a critical distance and – to quote the philosopher Rado Riha – to constantly re-invent and redefine ourselves. From the point of view of any given situation, therefore, these practices always act as a kind of disturbance. To exclude the possibility of autonomy or self-determination of architecture – by law or decree – is to exclude a crucial form of such action in the world, namely the *architectural form*. And it means to support the current regime of power, to actively ensure that it continues to function as smoothly – and as unreflectively, uncritically – as possible, uninterrupted.

* Besedilo je nekoliko predelan segment članka »Arhitekturna motnja«, ki je bil objavljen v: P. Čeferin (ur.), Objekt v arhitekturi. Deleuze – Riha – Frampton – Hays (Ljubljana: Založba ZRC, 2021), knjižna zbirka TPA.

Proaktivna arhitekturna politika – kaj, kako, zakaj? Proactive architectural policy – what, how, and why?

Mihail Dešman

109

Kaj, kako in zakaj so tri vprašanja, ki pomagajo pri opredelitvi smisla pri razmisleku o stvareh. Pomaga jo pri kritični interpretaciji danega sveta. Kantu, ki jih je v 18. stoletju zapisal kot imperativ mišljenja in delovanja, je v 19. stoletju sledil Marx, ki je imperativ razširil in zaostril s trditvijo, da so filozofi svet doslej razlagali, gre pa za to, da ga spremenimo. Poskusimo aplicirati te ideje na sodobno družbo in arhitekturo in z zastavljene perspektive osvetlitvi situacijo, v kateri smo, v svetu in v Sloveniji.

Razumevanje vloge arhitekture je treba obravnavati v širokem kontekstu sodobne družbe, ki jo določajo predvsem neoliberalni kapitalizem in njegove pod-variante, anomalije in rez. Slovenska verzija aktualne družbene ureditve je obremenjena tako z avtističnimi elementi prejšnjega (starega) sistema psevdodemokratičnega socializma kot z otroškimi boleznimi nove (tridesetletne), v osnovi demokratične parlamentarne demokracije in še z globalno krizo kapitalizma in politike nasploh. Temu so se pridružili globalni

What, how and why are the three questions which help us define the meaning of our reasoning and help our critical interpretation of a given world. Kant, who wrote them down in the 18th century as an imperative of thought and action, was followed in the 19th century by Marx, who expanded and sharpened the imperative by arguing that philosophers have so far only interpreted the world, but the point is to change it. Let us try to apply these ideas to modern society and architecture to illuminate the situation we are in – globally and in Slovenia.

Understanding the role of architecture must be seen in the broad context of modern society, defined primarily by neoliberal capitalism and its sub-variants, anomalies and cuts. The Slovenian version of the current social order is burdened with autistic elements of the previous (old) system of pseudo-democratic socialism as well as with the growing pains of the new, thirty-year-old, basically democratic parliamentary democracy and the global crisis of cap-

izzivi in problemi sodobnega časa, kot so ogroženost pred naravnimi nesrečami in onesnaženjem ter predvsem krivčnost svetovne ureditve, ki povzroča vojne, lakoto, migracije, terorizem in tako naprej. Mnogi se sprašujejo, ali se sploh da kaj narediti in ali ni celo že prepozno.

Dosedanja paradigma liberalne kapitalistične države je temeljila na načelu potrošnje – porabe zemlje, surovin in blaga. Zato je njen teritorij ogrožen, vse bolj postaja mesto naraščajočih konfliktov med gospodarsko dinamiko, demografskim razvojem in ekološkimi izzivi. Prihodnost ne bo mogla temeljiti na tej kratkovidni paradigm.

Znaši smo se v svetu, ki nam ni več všeč. Reke so onesnažene, krajina pozidana z monstruoznimi stavbami in periferija postaja prevladujoče bivalno okolje.

Transformativni potencial urbaniziranega teritorija je v prepoznanju in implementaciji drugačnega prostorskega metabolizma, ki bo učinkovito usklajeval različne prostorske rabe s trajnostnimi, socialnimi in kulturnimi vidiki. Pri tem je ključna vloga arhitekture, v prepoznanju nujnosti sprememb in oblikovanju kreativnih rešitev, ki ne bodo več del problema, pač pa jedro udejanjanja sprememb. Le Corbusier je že leta 1922 nagovoril bralce z razvpitim sloganom *Arhitektura ali revolucija*¹, ki sporoča, da se je radikalnemu in nasilnemu družbenemu prevratu mogoče izogniti samo z drugačno, socialno angažirano in kvalitetno arhitekturo za vse. V sto letih je ta definicija doživelila številne kritike. Arhitektura je globoko vpeta v gospodarske in druge strukture oblasti, zato je njen potencial, da deluje kot kritična sila sprememb, vselej ogrožen in pogosto kompromitiran. Arhitekt ni svobodni umetnik in deluje lahko zgolj v imenu in s pozicije moči, naročnika in države. Arhitektura je najbolj javna od vseh umetnosti in tista, ki lahko najmočneje vpliva na družbo. To jo ločuje od drugih umetnosti, saj je njena zmožnost, da deluje avtonomno – po Marcusejevih besedah – kot kritičen komentar realnega, ogrožena ravno zaradi njene realne družbene in fizične prezenca. Sama prisotnost v realnem arhitekturi zagotavlja družbeni vpliv, ki pa se udejanja tako, da se vsako "negativno mišljenje", vsaka kritična vloga v arhitekturi raztopi v "pozitivnosti" njene prisotnosti. Sama fizičnost arhitekture vedno teži k razrešitvi v novi status quo in spodbopava njeni sposobnosti, da je "subverzivna". Pa vendar arhitektura lahko razvije svoj potencial ravno skozi svoj neposredni vpliv na realno.

¹ Le Corbusier, *Vers Une Architecture*, Éditions Crès, Collection de "L'Esprit Nouveau", Paris, 1923

italism and politics in general. This has been joined by global challenges and problems of modern times, such as the threat of natural disasters and pollution and, above all, the injustice of the world order that causes wars, famine, migration, terrorism and so on. Many are wondering if there is anything that can be done and if it is perhaps too late.

The present paradigm of the liberal capitalist state is based on the principle of consumption – consumption of land, raw materials and goods. As a result, its territory is under threat, increasingly becoming a site of growing conflicts between economic dynamics, demographic development and ecological challenges. The future cannot be based on this short-sighted paradigm.

We find ourselves in a world we no longer like. Rivers are polluted, the landscape is loaded with monstrous buildings and the periphery is becoming the predominant living environment.

The transformative potential of urbanized territory lies in the recognition and implementation of a different spatial metabolism that will effectively coordinate different spatial uses with sustainable, social and cultural aspects. The key role of architecture is to recognize the need for change and find creative solutions that will no longer be part of the problem, but the core of the implementation of change. As early as 1922, Le Corbusier addressed readers with his famous slogan *Architecture or Revolution*, meaning that a radical and violent social upheaval could only be avoided by a different, socially engaged, quality architecture for all. In a hundred years, this definition has received many criticisms. Architecture is deeply embedded in economic and other power structures, so its potential to act as a critical force for change is always threatened and often compromised. An architect is not a freelance artist and can only act in the name and from the position of power, the client and the state. Architecture is the most public of all the arts and the one that can have the strongest impact on society. This sets it apart from other arts, as its ability to act autonomously – in Marcuse's words – as a critical commentary of the reality is threatened precisely because of its real social and physical presence. The very presence in reality provides architecture with a social influence, which is realized in such a way that every "negative thinking", every critical role in architecture dissolves into the "positivity" of its presence. The very physicality of

Ta potencial za spremembe Petra Čeferin v nedavno izdani knjigi *The resistant object of architecture*² imenuje njen emancipatorni in transformativni potencial. Ta potencial naj bi se udejanjal skozi prakso kreativnega mišljenja. Kreativno kritično mišljenje je nedvomno pogoj kritične arhitekturne prakse, a za svoj realni domet potrebuje več; potrebuje preboj ujetosti v vlogo ujetnika in služabnika kapitala in tržne logike. Za ta preboj, ki se zgodi vsakič znova pri vsakem kreativnem in emancipatornem arhitekturnem dejanju, se mora arhitektura povezati z ostalimi dejavniki v procesu gradnje: naročniki, uporabniki, izvajalci. Arhitekturni moči mora pristaviti politično moč ...

Mnoge evropske države in tudi Evropska unija so z nekaterimi iniciativami³ prepoznale ta transformativni potencial kot enega od ključnih dejavnikov prihodnjega trajnostnega obnašanja. Pri tem ne gre samo za arhitekturo, gre za teritorij: mesta, vasi, predmestja in podeželje. Slovenija kljub načelnemu sodelovanju pri evropskih iniciativah ni med državami, ki bi vzpostavljale aktivno in povezano strategijo in politiko na področju arhitekture in prostora. Transformativni potencial slovenskega teritorija pa je po mojem mnenju močan, vezan tako na tradicijo kot na sodobnost. Najprej tradicija – socialism je razvil izjemno vero v arhitekturo kot družbeno emancipatorno disciplino in prakso. Vzpostavili so se načini delovanja, ki so arhitektom omogočali relativno avtonomijo in privilegiran poklicni status. Po osamosvojitvi pa je položaj arhitekta v družbi postavljen v nov kontekst. Na eni strani postaja del globalnega sveta. V času globalizacije in digitalizacije se je vzpostavil globalni mrežni strukturni sistem, ki povezuje arhitekturno kulturo na mednarodni ravni in jo vpenja v svet. Po drugi strani pa je tudi vse bolj ujeta v zatočlost podalpske mentalitete in njene verzije neoliberalne družbene realnosti.

² Petra Čeferin, *The Resistant Object of Architecture, A Lacanian Perspective*, Routledge 2020
³ Npr. Novi evropski Bauhaus: https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_sl

⁴

Petra Čeferin, *The Resistant Object of Architecture, A Lacanian Perspective*, Routledge 2020
E.g. New European Bauhaus: https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_sl

architecture always tends to resolve itself into a new status quo and undermines its ability to be "subversive". Yet architecture can develop its potential precisely through its direct impact on the reality.

In her recently published book *The Resistant Object of Architecture*, Petra Čeferin calls this potential for change its emancipatory and transformative potential. This potential is supposed to be realized through the practice of creative thinking. Creative critical thinking is undoubtedly a condition of critical architectural practice, but it needs more to achieve its real goal; it needs to break out of the role of prisoner and servant of capital and market logic. For this breakthrough, which happens time and time again in every creative and emancipatory architectural act, architecture must connect with other factors in the construction process: clients, users, contractors. It must add political power to architectural strength.

Many European countries, as well as the European Union, have identified this transformative potential as one of the key factors for future sustainable behaviour. It's not just about architecture, it's about territory: cities, villages, suburbs and the countryside. Despite participating – in principle – in European initiatives, Slovenia is not among the countries that would establish an active and coherent strategy and policy in the field of architecture and space. In my opinion, the transformative potential of Slovenian territory is strong, tied to both tradition and modernity. First, tradition: socialism developed an extraordinary faith in architecture as a social emancipatory discipline and practice. Modes of operation were established that allowed architects relative autonomy and privileged professional status. After independence, however, the position of the architect in society has been placed in a new context. On the one hand, it has become part of the global world. In the age of globalization and digitalization, a global networked structural system has been established, which connects architectural culture at the international level and attaches it to the world. On the other hand, it is also increasingly trapped in the suffocating subalpine mentality and its version of neoliberal social reality.

Thus, the architectural profession is under constant pressure and threat of the aforementioned structural anomalies, which shift the focus of the profession from public interest to the sphere of mar-

cese. Te potrebe so interesne, to se pravi, izražajo se v razponu od individualnih do skupnih, zato jih ni enostavno usklajevati in nastaja stalno polje konflikta interesov. Za pravično in demokratično razreševanje teh konfliktov je njihovo uresničevanje regulirano z zakoni. Procesi se odvijajo v trikotniku med ljudmi, politiko in stroko.

Če ni uveljavljene in močne vloge stroke, se postopki in rezultati urbanizma in arhitekture odvijajo po normativni logiki predpisov in zakonov, ki pa sami po sebi ne morejo zagotavljati

optimalnega prostorskega razvoja, to je kreativnega, celostnega, trajnostnega in umetniško prepričljivega načrtovanja in njegovih rezultatov.

Zakaj?

V naslednjih dvajsetih letih lahko pričakujemo, da bo v Sloveniji samo v gradnjo manjkajočih stanovanj in postelj v domovih za starejše osebe vloženo okrog 2 milijardi evrov, v gradnjo in vzdrževanje cest okrog 10 milijard evrov, v energetiko okrog 17 milijard evrov, v energetsko sanacijo stavb in fotovoltaiko okrog 10 milijard evrov, v nadgradnjo distribucijskih in prenosnih omrežij okrog 5 milijard evrov ter v modernizacijo železniške infrastrukture okrog 13 milijard evrov (do leta 2050) ter še okrog 3 milijarde evrov za njeno vzdrževanje⁴. Če se štejemo te naložbe, pridemo na znesek okrog 55 milijard evrov do leta 2040 ozira- ma 60 milijard evrov do leta 2050. Na letni ravni to pomeni velika in stalna investicijska vlaganja v višini okrog 2,8 milijard evrov letno oziroma 5,8 % BDP iz leta 2020.

Vse te investicije so investicije v gradnjo in se bodo zgodile v prostoru. Kako smo nanje pripravljeni? Očitno slabo, saj očitno ne razumemo, za kaj gre in kaj to pomeni. Grozi nam, da bomo priče, kako nam bodo Slovenijo razni »maherjik po hitrem postopku brez natečajev spremenili v depandanso hotela Elegans na Brdu.

Kako?

Slovenija ima leta 2017 sprejeto *Arhitekturno politiko*⁵. Ugotavljamo, da je dobro napisana, da zastopa prave interese in oblikuje prave cilje, ki so v skupnem javnem interesu. Kot vsaka politika pa je tudi arhitekturna brez vrednosti, če je ne izvajamo. Ključno vprašanje je, kako doseči, da se cilji arhitekturne politike uresničujejo, kako ji zagotoviti implementacijo in operativnost. Ali je zavezujča ali je zgolj priporoči-

ket economy. The future, however, is already here, threatening that if we do not find the strength to change the prevailing flow of things, it will continue to unfold contrary to professional views and ideals. And we will continue to lose on all fronts.

What?

Cities, countryside, buildings – the built environment, in short – is intended for people and their needs, which are expressed in a democratic society through political processes. These needs respond to certain interests, i.e. they are expressed in the range from individual to common, so they are not easy to coordinate. A constant field of conflict of interest arises. In order to resolve these conflicts fairly and democratically, their implementation is regulated by law. Processes take place in a triangle between people, politics and the profession.

In the absence of an established strong role of the profession, the procedures and results of urbanism and architecture take place according to the normative logic of regulations and laws, which in themselves cannot provide optimal spatial development, i.e. creative, integrated, sustainable and artistically convincing planning and its results.

Why?

In the next twenty years, Slovenia is expected to invest around 2 billion euros in the construction of apartments and homes for the elderly; 10 billion euros in the construction and maintenance of roads; 17 billion euros in energy; 10 billion euros in energy rehabilitation of buildings and photovoltaics; 5 billion in upgrading distribution and transmission networks; and 13 billion in modernizing railway infrastructure (by 2050) and another 3 billion in its maintenance. These investments add up to 55 billion euros by 2040 and 60 billion euros by 2050. On an annual basis, this means large and continuous investments of around 2.8 billion euros per year or 5.8% of GDP, calculated in 2020.

All these investments are investments in construction and will take place in the space around us. How are we prepared for this? Obviously badly, because we don't understand what it's about and what it means. We might witness how certain cunning personalities turn Slovenia into the annex of the Elegans Hotel at Brdo after a quick procedure without an official architectural competition.

⁴ Podatek je iz bloga Jožeta P. Damjana, iz članka Javne investicije: Kako preseči zmedo v odločjanju, 24. februar 2020.

⁵ <https://www.gov.si/teme/arhitekturna-politika/>

Io? Kaj je to, priporočilo? Ali ga je potrebno upoštevati? Ali bomo kaj naredili ali (spet) nič? To je seveda politično vprašanje. Po definiciji se politika deli na tri podsisteme: politična telesa (polity), politične procese (politics) in politično vsebino (policy). Javna politika in pa javni red sta izraza za policy, ki ju včasih uporabijo prevajalci, ki prevajajo evropske odredbe in priporočila (največkrat pa se poskusijo izogniti temu terminu). Ključna za izvajanje politike je torej policy. Policy paper se prevaja kot dokument o politiki. Gre za problem (ne)izvajanja sprejete javne politike, torej za problem implementacije pravnega reda. In na tej točki stvari postajajo bolj jasne. Pokaže se, da gre tudi pri zaviraju implementacije Arhitekturne politike za prizadevanja ekonomskih in političnih sil ter lobijev, ki se bojijo močne vloge neodvisne arhitekturne stroke, tiste, ki ni brezprizivno podložna diktatu kapitala, in se proti njej borijo s strategijami zakonskega, finančnega, moralnega in duševnega izčrpavanja in zastraševanja.

Kdo?

Župan Moravč se kot kak sodoben Don Kihot bori proti izigravanju javnega interesa na področju varovanja okolja. Bori se proti lobijem, ki jih podpira država, ki so državo na nek način ugrabili. S tem se bori proti načinu delovanja, ki je postal nekakšna nova norma današnje Slovenije. Podobnih primerov je še nešteto. Referendum o vodi je le zadnji v vrsti primerov, ko se oblast in ljudje, kot dva vogala prej opisanega trikotnika, znajdejo na različnih bregovih. Pri tem referendumu je stroka enotno podprtla ljudi in resnica je zmagala.

Arhitekti in arhitektke, kot stroka, ki ji je zaupana skrb za prostor in za kakovostni okvir bivanja ljudi, smo postavljeni pred dilemo, ki je predvsem moralna, lahko jo imenujemo tudi faustovska, ali pa še kako drugače. Na čigavi strani smo?

How?

In 2017, Slovenia adopted its Architectural Policy³. It is well written to represent the right interests and formulate the right goals that are in the common public interest. Like any policy, however, it is worthless if we do not implement it. The key question is how to realize its goals, how to ensure its implementation and operability. Is it binding or is it just a recommendation? And what is a recommendation? Does it need to be considered? Are we going to do something about it or not (again)? This is, of course, a political issue. By definition, politics is divided into three subsystems: political bodies (polity), political processes (politics) and political content (policy). Public policy and public order are sometimes used by Slovenian translators to translate European orders and recommendations (but they most often try to avoid this term). The key to policy implementation is therefore policy. The policy paper translates as a policy document. This is a problem of (non) implementation of the adopted public policy, i.e. a problem of implementation of the *acquis*. And at this point, things are getting clearer. It turns out that the implementation of Architectural Policy is also hampered by the efforts of economic and political forces and lobbies, who fear the strong role of the independent architectural profession which is not subject to the dictates of capital. They fight it with legal, financial and moral strategies, as well as with mental exhaustion and intimidation.

Who?

Like a modern Don Quixote, the mayor of Moravče is fighting against bending the rules of public interest in the field of environmental protection. He is fighting state-backed lobbies that have kidnapped the country. In this way, he is fighting against the method which has become a kind of new norm in today's Slovenia. There are countless similar cases. The referendum on water is only the latest in a series of cases where the government and the people, like two corners of the previously described triangle, find themselves on different banks. In this referendum, the profession unanimously supported the people and the truth won.

Architects, as a profession entrusted with the care of space and the quality of human living, are faced with a dilemma that is primarily moral, it can also be called Faustian. Whose side are we on?

³ <https://www.gov.si/teme/arhitekturna-politika/>

Človek se boji časa – čas se boji piramid

Man fears time, but time fears the pyramids

Andrej Hrausky

Že leta večina svetovnega prebivalstva živi v mestih. In ta trend se še povečuje. Če smo lahko nekoč še (simbolično) govorili, da je bog ustvaril svet, danes živimo v svetu, ki smo si ga večinoma ustvarili sami. Če se ozremo po naši Zemlji, vidimo, kako je ta svet neurejen, prenaseljen in neprimeren za dostenjno življenje človeka. In takega smo sami ustvarili. Ko pomislimo na našo deželico, vedno trdimo, da je majhna in lepa. To pomeni, da je njena lepota končna, pa tudi, da jo uničujemo prav mi s svojimi neprimernimi posegi.

Ne živimo v stavbah, mestih in naseljih, ki smo si jih zgradili samo zase. Naša mesta so nastajala desetletja in stoletja z nalaganjem »slojev«, ki so jih dodajale generacije pred nami. In tudi posegi, ki jih je prispevala sedanja generacija, bodo pustili trajno sled naših prizadevanj v prostoru – bodo naša zapuščina generacijam, ki prihajo za nami. Tu ne gre le za to, da gradimo stavbe, trge in javne prostore, ki jih potrebujemo. Naš prispevek bo pomenil trajni zapis naše kulture prostora, našo tradicijo pri-

For years, most of the world's population has lived in cities, and the trend is on the increase. Once we were able to say symbolically that God created the world, today we live in a world which we have mostly created for ourselves. If we look around the Earth, we see how the world is disordered, overpopulated, and unfit for a dignified human life. And we created it ourselves. We tend to claim that we live in a small and beautiful country. This means that its beauty is final, but also that it is us who destroy it with our inappropriate interventions.

We do not live in buildings, cities and villages that we have built just for ourselves. Our cities have grown during decades and centuries by the imposition of "layers" added by generations before us. And even the interventions contributed by the current generation will leave a lasting mark on our efforts in space – they will be our legacy to the generations to come. It's not just about building the houses, squares and public spaces we need. Our contribution will be a

hodnosti. Včasih pravimo, da je mesto kot mozaik, ki mu vsako obdobje dodaja, pa tudi odvzema, posamezne »kamenčke«, vendar tako, da je neka celota še vedno prepoznavna. Kot v orkestru, v katerem vsak glasbenik igra svojo partituro na svoj instrument, vse skupaj pa se zlije v ubrano celoto. Vsaka generacija na svoj način ponovno interpretira ta mozaik mesta. Ko odstranjuje slabe posege in jih zamenjuje z žlahtnejšimi, bogati naše okolje. Vsak dan pa smo priča tudi nasprotnemu procesu – podirajo se stare, tudi spomeniško varovane stavbe, da bi dale prostor špekulantski gradnji.

Hodimo po svetu in občudujemo zgodovinska mesta in njihovo izročilo. Ne le današnja, tudi ostanke mest in gradenj, ki jih že zdavnaj ni več in o katerih nam pričajo le njihovi arhitektурni ostanki. Človek se boji časa, čas se boji piramid, pravi arabski pregovor. Človekov strah pred lastno končnostjo je gotovo vplival na trajnost arhitekture, ko so družba in posamezniki skušali preseči čas. Ampak s tem so nam zapustili tudi svojo kulturno tradicijo, iz katere mi danes razvijamo svojo. Današnja zahodna civilizacija je prehodila dolgo pot, da se je razvila do te mere, kot jo poznamo danes. A v njej je vsa izkušnja lastne preteklosti, pa tudi antičnih časov Egipta, Grčije in Rima. Prav izročilo mest in naselij, v katerih živimo, usodno vpliva na oblikovanje naše osebnosti. Pa nam večinoma tudi to ni dovolj. Da bi razumeli sebe, moramo obiskati vsaj Dunaj, Rim in Benetke, mesta, ki so trajno zaznamovala naš razvoj. Nekateri arhitekti, mesta in stavbe so tako pomembno vplivali na našo tradicijo, da jo želimo trajno zaščititi zaradi naših potomcev. Nekateri so celo tako pomembni, da so del dedičnine celega sveta. Tega bi se moralizavati v času, ko vpisujemo Plečnikovo Ljubljano na seznam Unescove svetovne arhitekturne dediščine. Naš rojak je pred približno stotimi leti pričel urejati našo prestolnico tako, da njen pomen danes priznava ves svet. Seveda smo lahko veseli tisti, ki se sprehabamo po njegovih ulicah, prečkamo njegove čudovite mostove, uporabljamo njegove stavbe itd. Plemenitost njegovih del se je gotovo vsaj v delčku naselila tudi v nas. In saj je namerno zasnoval kolonade na tržnici, monumentalno stopnišče v knjižnici, park rimskega izkopanina na Mirju in drugo, da bi nam podal izkušnjo arhitekturne zgodovine, ki je Slovenci prej nismo imeli.

Avstrijski arhitekt Hermann Czech je nekoč zapisal, da arhitektura ni življenje samo, ampak njegovo ozadje. Tiho nas obkroža in spregovori le, ko je vprašana.

lasting record of our culture of space, our tradition of the future. We sometimes say that a city is like a mosaic, to which each period adds, as well as subtracts, individual pieces, but in such a way that the whole is still recognizable. Like in an orchestra, in which each musician plays his or her score on the instrument, and all together merges into a harmonious whole. Each generation reinterprets this mosaic of the city in its own way. When it removes bad interventions and replaces them with more noble ones, it enriches our environment. Every day we also witness the opposite process – old, even listed buildings are demolished to give way to speculative construction.

While travelling around the world, we often admire historic cities and their tradition, not only of the existing settlements, but also the remains of those long disappeared and only evidenced by their architectural remains. Man fears time, but time fears the pyramids, as the Arabic proverb goes. Man's fear of his own finality certainly affected the sustainability of architecture as society and individuals sought to transcend time. But with that, they also left us their cultural tradition, from which we are developing our own today. Western civilization has come a long way in evolving to the extent we know today. But it relies on all the experience of its own past, as well as that of ancient Egypt, Greece and Rome. The tradition of the cities and villages in which we live has a decisive effect on the formation of our personality. But that is often not enough. To understand ourselves, we need to visit at least Vienna, Rome and Venice, cities that have permanently marked our development. Some architects, cities, and buildings have so significantly influenced our tradition that we want to protect it permanently for the sake of our descendants. Some works are so important that they are part of the heritage of the whole world. We should be aware of this at the time when we are inscribing Plečnik's Ljubljana on the UNESCO World Heritage List. Our fellow countryman started designing our capital about a hundred years ago so that its importance is recognized by the whole world today. We enjoy walking its streets, crossing its beautiful bridges and using its buildings. At least a part of the nobility of his works has settled in us. Plečnik deliberately designed the market square colonnades, the monumental staircase in the library, the park of Roman excavations at Mirje and so on, in order to offer us an experience of architectural history that Slovenes did not have before.

Razumemo jo podobno kot scenografijo v gledališču, ki podpira glavno zgodbo. Kulise, svetloba in rekviziti so oblikovani drugače pri veseloigri ali strašni zgodbi o Drakuli. Tako se mora tudi arhitektura podrediti in omogočati življenje, ki se v njej dogaja. Tiho stoji ob strani, če pa je vprašana, nam ima veliko povedati. Lep primer je spet Plečnik s svojo knjižnico. Z visoko postavljenim kljuko na vhodnih vratih, s stopniščem, ki nas iz teme vodi proti svetlobi, in z veličastnim stebriščem nad njim nas hoče spomniti na pomembnost naše odločitve za izobrazbo. Stopnišče nas opominja na težavno pot, ki smo jo izbrali, stebrišče pa s svojo mogočnostjo simbolizira močno etično držo, da tega znanja ne bi zlorabili. Ko pa vstopimo v čitalnico, se okolje povsem spremeni. Vse je podrejeno koncentraciji in miru, ki ju pri študiju potrebujemo.

Lani smo praznovali stoletnico ustanovitve šole za arhitekturo v Ljubljani. Takrat je bil to edini oddelek Univerze v Ljubljani z umetniško usmeritvijo, saj smo likovno akademijo (še danes brez arhitekture) dobili šele po drugi svetovni vojni. Pomen šole ni le v vzgoji lastnih arhitektov, ampak tudi pri vzpostavljanju slovenske umetnosti nasploh. Vprašanje o slovenski umetnosti se je odrlo v 19. stoletju z razvojem nacionalizmov. Avstrogrško monarhijo so dojemali kot ječo narodov, umetnost, ki so jo poučevali na umetnostnih akademijah, pa kot izraz nemške kulture. Slika Rihard Jakopič se je še v začetku 20. stoletja spraševal, ali imamo Slovenci sploh lastno umetnost, saj so bili bogati meščani in plemiči večinoma nemškega porekla, kar je veljalo tudi za umetnike. Plečnik je v nekem intervjuju že leta 1905 pozival k ustanovitvi lastne arhitekturne šole. Menil je, da so tuji, večinoma nemški arhitekti, ki so jih po potresu leta 1895 povabili v Ljubljano, mesto spremenili v avstrijsko provincialno mesto in mu odvzeli nekdanji mediteranski karakter. S svojo šolo je Plečnik po prvi svetovni vojni skušal Ljubljani povrniti lastni karakter, ne da bi zapadel v »izumljanje« nacionalnega arhitekturnega izraza, kot se je to dogajalo drugod. Z razpadom avstrogrške monarhije so številni narodi, tudi na silo, pričeli razvijati svojo nacionalno arhitekturo. Ko je nekoč Izidor Cankar Plečnika izval, naj pojasni, kaj si predstavlja pod slovensko arhitekturo, mu je odvrnil, da prav gotovo ne tegu, da po podeželu nabirajo narodne motive in z njimi okrašujejo fasade. Plečnik je želel narodni arhitekturni izraz razviti iz vrhunske arhitekturne tradicije. Pri tem mu je pomagala teorija o etruščanskem poreklu Slovencev, ki mu je omogočala, da je za našo tradicijo prevzel celo toskanski arhitekturni red, arhitekta Gregorja Mačka

The Austrian architect Hermann Czech once wrote that architecture is not life itself, but its background. It quietly surrounds us and speaks only when asked. We perceive it like a theatre scenography that supports the plot. The scenery, light and props are designed differently in a comedy and in a scary story about Dracula. Thus, architecture must also submit itself to the life that takes place in it. It stands quietly by its side, but if asked, it has a lot to tell us. A good example is again Plečnik with his library. With a high front door handle, a staircase that leads us from the darkness to the light, and a mighty colonnade above it, he reminds us of the importance of our decision to achieve higher education. The staircase reminds us of the difficult path we have chosen, while the colonnade symbolizes a strong ethical attitude that should prevent the abuse of knowledge. But when we enter the reading room, the environment changes completely. Everything is subjected to the concentration and peace we need to study.

Last year we celebrated the centenary of the School of Architecture in Ljubljana. At that time, this was the only department of the University of Ljubljana with an artistic orientation, as the Academy of Fine Arts (still without architecture today) was only established after the Second World War. The importance of the school is not only in the education of its own architects, but also in the establishment of the foundation of Slovenian art in general. This question arose in the 19th century with the development of nationalisms. The Austro-Hungarian monarchy was perceived as a prison of nations, and the art taught at art academies as an expression of German culture. At the beginning of the 20th century, the painter Rihard Jakopić wondered whether Slovenes had their own art at all, as rich townspeople and nobility were mostly of German origin, which also applied to artists. In an interview in 1905, Plečnik called for the establishment of our own architectural school. He believed that foreign, mostly German architects, who had been invited to Ljubljana after the earthquake in 1895, had transformed the city into an Austrian provincial city and deprived it of its former Mediterranean character. After the First World War, Plečnik with his school tried to restore the city's own character without resorting to the "invention" of national architectural expression, as was the case elsewhere. With the disintegration of the Austro-Hungarian monarchy, many nations, some even by force, began to develop their national architecture. When Izidor Cankar once challenged Plečnik to explain what he imagined as Slo-

pa je imel za prvega velikega slovenskega arhitekta, čeprav stroka danes temu ne pritrjuje. Vsekakor pa je Plečnik dojel, da mora slovenski narod razvijati lastno arhitekturo tako kot lastno literaturo, poezijo, slikarstvo, dramatiko, glasbo in vse druge umetnosti, ki vzpostavljajo narodno identiteto.

Takšno razumevanje arhitekture pa je danes pozabljeno. Država daje prednost liberalnemu kapitalizmu, ki v arhitekturi vidi možnost hitrega ustvarjanja dobička in mu tako tudi prilagaja zakonodajo. Danes investitorji gradijo za trg in z gradnjo ne prično, če ni večina prostorov že vnaprej prodanih. Cilj je, da je stavba dokončno razprodana že med gradnjo. Investitor tako večkrat sploh ne dočaka tehničnega prevzema in ga projekt zanima le kratkoročno. In mu seveda ni mar, da bo stavba še dolga leta pričala o kratkovidni politiki prostora.

venian architecture, the architect replied that it was certainly not collecting folk motifs in the countryside and decorating facades with them. Plečnik wanted the national architectural expression to evolve from the outstanding architectural tradition. He was helped by the theory of the Etruscan origin of the Slovenes, which enabled him to adopt the Tuscan architectural order, and he considered the architect Gregor Maček to be the first great Slovenian architect, although this is a controversial topic today. In any case, Plečnik realized that the Slovenian nation must develop its own architecture as well as its own literature, poetry, painting, drama, music and all other arts that establish national identity.

Such an understanding of architecture, however, is forgotten today. The state favours liberal capitalism, which sees architecture as an opportunity to make a quick profit and thus adapts legislation to this view. Today, investors build for the market and construction will not begin unless most of the apartments are sold in advance. The goal is for the building to be completely sold out during construction. The investors often do not even see the completion of the building and are only interested in the project in the short term. And of course they don't care if the building will stand as a witness to the short-sighted politics of space for many years to come.

Goreča hiša slovenske arhitekture

The Burning House of Slovenian Architecture

Miloš Kosec

121

Verjetno lahko čas, v katerem živimo in delujemo, razumemo kot stresni test družbe nasploh in arhitekturne stroke še posebej. »Prostор« ni več samo bolj ali manj poetičen pojem vzvišenih simpozijev in meditativnih predavanj, ampak pogoj preživetja in končne smrtnosti obenem. Mehurček z radijem pol-drugega metra je postal prostorska determinantna, ki je mimogrede pometla z na prvi pogled mnogo bolj trdnimi in častitljivimi arhitekturnimi mejniki, kot so betonski in opečnati zidovi. Javni prostor, še posebej zaprti javni prostor, je bil mimogrede odpisan v prvem valu protikoronskih ukrepov, tako da po letu in pol omejitev in zaprtij narj vedno manj gledamo kot na osnovno vezivo družbe in vedno bolj samo kot na opcijsko »dodano vrednost«, če ne celo varnostno grožnjo. Tehnične ovire, kot se danes evfemistično reče ograjam, so se iz oddaljene južne državne meje, kjer že leta bolj ali manj uspešno preprečujejo prestop meje beguncem in »nezakonitim« migrantom ter jih pri tem preusmerjajo v deroče reke, kjer so se številni utopili, preselili v samo središče prestolnice. Osred-

The time in which we live and work can perhaps be interpreted as a stress test of society in general and of architectural profession in particular. "Space" is no longer just a more or less poetic notion of sublime symposia and meditative lectures, but a condition of survival and a zone of mortal danger at the same time. The bubble with a radius of one and a half meters has become a spatial determinant that has instantly swept away much more solid in venerable architectural landmarks, such as concrete and brick walls. Public space, especially closed public space, was written off in the first wave of anti-covid measures. After a year and a half of lockdowns and restrictions, it is less and less seen as a basic glue of society and increasingly only as an optional "added value" if not a security threat. Technical barriers, as fences are euphemistically called nowadays, have spread from distant southern borders, where they have more or less successfully prevented the entry of refugees and "illegal" immigrants, directing them into rivers where many have drowned. These fenc-

nji državotvorni javni prostor prestolnice, Trg republike, ograje z natančnostjo ure skoraj vsak teden odrežejo od okolice. Drugo prostorsko »nevarenost« našega časa, množico protestnikov, je za razliko od virusa mnogo lažje ograditi, poleg tega se vede tudi mnogo bolj miroljubno in predvidljivo kot virus. Vsa-kodnevni prostor se je v veliki večini primerov zožil na stanovanje ali hišo, ki sta poleg intimnega domovanja postala tudi delovni in družabni, če že ne družbeni prostor. Hitro krčenje javnega prostora je učinkovitejše kot marsikatere analize razkrilo globoko razdeljeno in neegalitarno družbo, kjer meje zasebne lastnine konec koncev predstavljajo edini zares zanesljivi in varni okvir preživetja. Slovenija se je v pandemičnem letu 2021 vsaj v prostorskem smislu razkrila kot popolna apoteoze misli Margaret Thatcher, ki je pred tretjino stoletja dejala, da družba ne obstaja, obstajajo samo posamezniki in družine. Od ekonomiske uspešnosti posameznikov in družin je postal skoraj popolnoma odvisno, kako kakovostno so in še bodo preživeli stresne teste epidemije in pridruženih križ; morda na veliki in skrbno ograjeni parceli razlezenega predmestja, v katerega se že pol stoletja spreminja naša država, in ki je v kombinaciji z vikend hišico v Istri povsem vzdržno zatočišče; ali pa v premajhnih, slabo vzdrževanih in predragih stanovanjih, morda celo brez balkonov, za tiste, ki si lahko privoščijo privilegij rednega plačila najemnine ali so kreditospособni. Kdo sploh še razmišlja o mladih v študentskih domovih, ki so se morali na vrat na nos izseliti, kot da je študentski dom samo občasna študijsko-žurerska izpostava, ali pa o ljudeh, ki doma nimajo? Vse te prizore si moramo izrisati na gorečem ozadju nenehno prisotne, vedno bolj neizbežne okoljske katastrofe globalnega segrevanja. Takšna scenografija me je spomnila na pripomočo italijanskega filozofa Giorgia Agambra, da se še v goreči hiši prvič zares jasno pokaže njen osnovni arhitekturni problem.

Kratek apokaliptični oris prostora v letu 2021 seveda ni nujno tudi oris stanja arhitekturne stroke, vendar pa je verjetno analiza osnovnega prostorskega problema pogoj za smiselnlo delovanje v prihodnosti. Goreča hiša okrog nas jasno izpostavlja prvi problem: kljub izrazitim prostorskim in arhitekturnim dimenzijam križ, v katerih živimo, ima arhitekturna stroka nanje vedno manjši vpliv. Vsi zgoraj našteti fenomeni niso samo prostorski, tehnični, družbeni, zdravstveni ali inženirski problemi; so vse našteto obenem in bi jih zato vsaj po mojem mnenju morala koordinirati, izboljševati oziroma v nekaterih primerih tudi preprečevati ravno arhitekturna stroka. Prva ugotovitev stresnega

es are now being put up in the very centre of the capital of Slovenia. The central state-forming public space of Ljubljana, Trg republike, is cut off from its surroundings almost every week with the accuracy of a clock. The other spatial "danger" of our time, mass protests, is much easier to fence off, unlike the coronavirus, and it is also much more peaceful and predictable than the virus. In the vast majority of cases, the living space has shrunk to an apartment or house, which in addition to an intimate home has also become a working and social space, if not space belonging to the society. The rapid contraction of public space has – even more effectively as any kind of research – revealed a deeply divided non-egalitarian society, where the boundaries of private property ultimately represent the only truly reliable and secure framework for survival. In the pandemic year 2021, Slovenia has revealed itself, at least in spatial terms, as a complete apotheosis of Margaret Thatcher's words a third of a century ago: society does not exist, there are only individuals and families. The economic success of individuals and families largely determines how well they will survive the stress tests of epidemics and associated crises: perhaps on a large and carefully fenced plot of a sprawling suburb, into which our country has been transforming for half a century, and which, in combination with a holiday home in Istria, is a very acceptable refuge; or in undersized, poorly maintained and overpriced apartments, perhaps even without balconies, for those who can afford the privilege of paying rent regularly or are creditworthy. Who even thinks of young people in dormitories who had to move out overnight, as if the dormitory was just an occasional study-and-party refuge? Or of homeless people? We need to imagine all these scenes against the burning background of the ever-present, increasingly inevitable environmental catastrophe of global warming. Such a scenography reminded me of the remark of the Italian philosopher Giorgio Agamben that it was only in a burning house that its basic architectural problems became really clear for the first time.

A brief apocalyptic outline of space in 2021 is of course not necessarily an outline of the state of the architectural profession, but it is likely that an analysis of the basic spatial problem is a condition for meaningful action in the future. The burning house around us clearly highlights the first problem: despite the distinct spatial and architectural dimensions of the crises in which we live, the architectural profes-

testa arhitekturne stroke 2020-21 pa je, da se večina daljnosežnih odločitev o prostoru izvaja mimo nje.

Druga ugotovitev sledi prvi, vendar pa je manj intutivna in bolj zagonetna. Letos je z uvrstitevjo pomembnega dela opusa arhitekta Jožeta Plečnika na Unescov seznam svetovne dediščine tudi celotna slovenska arhitektura dobila mednarodno potrdilo o trdnih temeljih, na katerih sloni njena tradicija. Plečnik je bil in ostaja samosvoj, vendar pa še zdaleč ne samotarski posameznik ali razcvetel poganjek na starem, a že počasi odmrlem drevesu. Nasproto: Plečnikova šola, vključno z odkloni, ki jih je povzročila, je slovensko arhitekturno tradicijo dvajsetega stoletja šele prav vzpostavila in jo preko Ravnikarja in sodelavcev skozi svojstven, regionalno navdahnjen in obenem svetovljanski modernizem šestdesetih in sedemdesetih pretvorila v pluralno in samozavestno kritično maso, ki od takrat ni zares usahnila. Od Plečnika naprej vse do danes lahko slovensko arhitekturo razen nekaterih redkih in (na srečo) kratkih obdobjij obsojamo marsičesa, gotovo pa ne provincialnosti ali nazadnjaštva. Tudi danes je slovenska arhitektura mednarodno priznan in kakovosten organizem, ki ga tako doma kot v tujini ne predstavlja samo en ali dva biroja, ampak cela vrsta raznolikih in obenem jasno prepoznavnih ustvarjalcev. Morda ni še nikoli v zgodovini toliko kvalitetnih slovenskih arhitektk in arhitektov suvereno gradilo, poučevalo in predaval po vsem svetu. Tej vsekakor spodbudni ugotovitvi moram takoj dodati streznitveno kritiko, da tudi razkorak med kvaliteto slovenskih arhitekturnih ustvarjalk in ustvarjalcev in stanjem prostora v njihovi domovini še nikoli ni bil tako velik. Država in zasebni investitorji v veliki meri gradijo mimo in poleg tega ustvarjalnega potenciala. Mika me, da bi preizkusil nov faktor med kvaliteto arhitekturnega ceha in številom novih kvalitetnih stavb in kompleksov v središču Ljubljane. Če lahko na sprehodu po središču Ljubljane ugotovimo, da so na najpomembnejših lokacijah in najelitnejših nalogah v preteklem stoletju vedno projektirali najvidnejši in najkakovosteni arhitekti, zaradi katerih lahko danes govorimo o Plečnikovi, Ravnikarjevi, Miheličevi in Severjevi Ljubljani, pa danes kot špekulativne gobe po kriznem dežju (ne pozabimo, vsaka kriza je vedno tudi priložnost!) na najboljših lokacijah rastejo povprečne, največkrat povsem konfekcijske in predvsem asocialne zgradbe, ki jih povezujejo samo še neizogibno potrebni prometni koridorji. Provizoričen faktor vpliva kakovosti stroke na grajeno okolje središča države se zdi v prostem padu. V primeru, da kakovostnih

sion has less and less influence on them. All of the above phenomena are not just spatial, technical, social, health, or engineering problems; they are all this at the same time. Therefore, at least in my opinion, they should be coordinated, improved or in some cases prevented by the architectural profession. The first finding of the stress test of the architectural profession 2020-21, however, is that most far-reaching decisions about space are made in complete disregard of the profession.

The second finding follows the first, but is less intuitive and more puzzling. This year, with the inclusion of an important part of the work of architect Jože Plečnik in the UNESCO World Heritage List, the entire Slovenian architecture also received an international confirmation of the solid foundations on which its tradition is based. Plečnik was and remains unique, but he was far from being a solitary individual or a blooming shoot on an old and slowly dying tree. On the contrary, Plečnik's school, including the deviations it caused, established the Slovenian architectural tradition of the twentieth century and, through Edvard Ravnikar and his colleagues, transformed it into a plural and self-confident critical mass through a unique, regionally inspired and at the same time cosmopolitan modernism of the 1960s and 1970s. It hasn't really dried up since. From Plečnik onwards, Slovenian architecture can be blamed for many things, but certainly not for provincialism or backwardness. Even today, Slovenian architecture is an internationally recognized and high-quality organism, represented both at home and abroad by not just one or two bureaus, but by a whole range of diverse and at the same time clearly recognizable creators. Perhaps never in history have so many high-quality Slovenian architects built, taught and lectured all over the world. However, I must immediately add a sobering critique to this certainly encouraging fact: the gap between the quality of Slovenian architectural creators and the state of built environment in their home country has never been so great. Public and private investors are largely building with complete disregard of this creative potential. I am tempted to calculate the factor of the quality of the architectural profession and the number of new quality buildings in the centre of Ljubljana. If we take a walk around the city centre, we find that the most important locations and the most elite projects in the past century have always been designed by the most prominent and high-quality architects. Therefore, we can define Plečnik's, Ravnikar's, Mihelič's and

ustvarjalcev ne bi imeli, bi bila takšna situacija razumljiva in logična. Tako pa je tragična in odvečna.

S tem se približujem tretji in zaenkrat zadnji hitri ugotovitvi stresnega testa goreče hiše slovenske arhitekturne stroke. Če te stisnejo v kot, lahko reagiraš na dva načina – z vdajo ali pa z bojem, s katerim nimaš kaj dosti izgubiti. Vsaj en boj je bil leta 2021 izrazito arhitekturen in v času pisanja tega prispevka vsaj deloma uspešen. Grožnja s spremembou gradbenega zakona, predvsem pa z ukinitvijo natečajev, je stroko letos poenotila v akcijo, ki je zaradi njene začetne nemoči segla onkraj običajnih okroglih miz in strokovnih prispevkov v splošne medije in najširšo javnost. Takšen širok in neelitističen pristop velja obdržati tudi v prihodnosti, obenem pa se je treba znebiti občutka, da je stvar stroke podučevanje javnosti, ampak, nasprotno, oblikovanje enakovrednega dialoga, kjer je vsaj tako pomemben del komunikacije tudi poslušanje in vpenjanje arhitekturnih problematik v širše družbene probleme. Vendar pa so se ob tej akciji po mojem mnenju pokazale tudi razpoke, ki zaenkrat še niso nepremostljive, ki pa lahko na dolgi rok, če teh razpok ne prepoznamo in pravočasno saniramo, hišo slovenske arhitekture načnejo tudi od znotraj ter jo dokončno uničijo. Pri akciji za ohranitev javnih natečajev je bilo veliko pozivov in pričakovanj o medgeneracijski solidarnosti znotraj stroke, kar je prav in tudi potrebno. Navsezadnje je institut natečaja zadnje transparentno in strokovno orodje urejanja prostora, kjer odločilni faktorji niso samo cena dokumentacije in izvedbe, ampak tudi drugi sestavnini deli projektov, ki so v javnem interesu. Solidarnost celotne stroke je bila enoglasna ne glede na to, ali je šlo za lastnico ali lastnika biroja, ali pa za študentko ali študenta, ki od natečajev razen referenc in kakšne manjše nagrade pogosto nimajo kaj dosti. Vendar pa je za razliko od obdobja izpred dvajsetih let, ko so se mnogi slovenski biroji formirali ravno ob odprtih in relativno dostopnih javnih natečajih, danes manj samoumevno pričakovati brezpogojno in požrtvovalno podporo ključnega temelja slovenske arhitekturne stroke: podplačanega in pogosto vprašljivo obravnavanega arhitekturnega proletariata, ki se od visokih pričakovanj med študijem preko požrtvovalnih pripravnih, plačanih z dodatki v obliku referenc in navedb, premika v smeri hitro zamenljivega in podplačanega kadra, dokler velik del nekdaj obetavnih ustvarjalcev od razočaranj in utrujenja preprosto ne odneha, ali pa, kar je morda še hujše, postane popolnoma pragmatičen izvrševalec zahtev in želja naročnikov in odločevalcev. Na tem bojišču bomo

Sever's Ljubljana. Today, average and mostly completely generic antisocial buildings, connected only by the inevitable traffic corridors grow like weeds, watered by the rain of the crisis, which is – let us not forget – always an opportunity. The provisional factor influencing the quality of the profession on the built environment of the centre of the country seems to be in free fall. In the absence of quality creators, such a situation would be understandable and logical. As it is, it is tragic and unnecessary.

With this, I am approaching the third and so far the last quick finding of the stress test of the burning house of the Slovenian architectural profession. If you are squeezed into a corner, you can react in two ways – surrendering or fighting when you have little to lose. At least one fight in 2021 was distinctly architectural and at the time of writing this paper at least partially successful. The threat of changing the construction law, and especially the abolition of the institute of architectural competitions, this year united the profession in a campaign that, due to its initial impotence, reached beyond the usual round tables and professional contributions to the general media and the general public. Such a broad and non-elitist approach should be maintained in the future, while at the same time getting rid of the feeling that it is a matter of lecturing the public. On the contrary, an equal dialogue should be put into place and architectural issues should be included in solving broader social problems. However, in my opinion, this campaign also revealed cracks that are not yet insurmountable, but which in the long run, if they are not addressed and repaired in time, can destroy the house of Slovenian architecture from the inside. There were many calls and expectations for intergenerational solidarity within the profession during the campaign to preserve public competitions, which is right and necessary. After all, the institute of the competition is the final transparent and professional spatial planning tool, where the decisive factors are not only the price of documentation and implementation, but also other components of projects that are in the public interest. The solidarity of the whole profession was unanimous, regardless of whether it was the owner of the bureau, or a student who often does not gain much from working for competitions other than references and some small prizes. However, unlike twenty years ago, when many Slovene bureaus were formed precisely through open and relatively accessible public competitions, today it is less self-evident to expect unconditional, selfless support from a key

dolgoročno izbojevali ali pa izgubili bitko za kvaliteto prostora in bivanja v njem. Trdno sem prepričan, da lahko kakovostno arhitekturo in humano okolje na dolgi rok ustvarjam samo tako, da od njenih ustvarjalcev in snovalcev ne pričakujemo dolgih urnikov in neustvarjalnega dela, ki ubijata duha v zameno za nezanesljivo plačilo, ki ne omogoča spodbognega življenja. Solidarnost v stroki se mora zato izkazovati v obe smeri. Trenutno samoumevni standard fragmentiranosti stotin hitro zamenljivih svobodnjakov na prostem trgu je za kakovost slovenske arhitekture večja grožnja kot še tako nezaslišani zakonodajni predlogi. Arhitekturna stroka bo, če bo solidarna, preživelā še takо intenzivne politične in ekonomske pritiske, saj ima tako kot arhitektura sama nekaj tiste trdožive in počasne odpornosti, ki jo razbiramo iz hiš starih mestnih centrov, rimskih akvaduktov ali starodavnih gradov. Ta trdoživa in počasna odpornost predstavlja morda odločilno družbeno moč arhitekture. Če ima hiša trdne temelje, lahko preživi tudi nezaslišane katastrofe; če pa so njeni temelji načeti oziroma je njen notranji ustroj nezanesljiv, bo slej ko prej tudi brez zunanjih pritiskov nedvomno postala ruševina.

group of the Slovene architectural profession: the underpaid and often badly treated architectural proletariat. These people move from high expectations during their studies through sacrificial internships paid with allowances in the form of references and citations, towards quickly replaceable and underpaid staff, until a large part of once promising creators simply give up due to disappointment and fatigue. Or worse, they become completely pragmatic executors of the requirements and wishes of clients and decision-makers. In the long run, we will either fight on this battlefield or lose the battle for the quality of space and living in it. I firmly believe that we can create a quality architecture and humane environment only by not expecting long working days and uncreative work from its creators. This kills the spirit in exchange for an unreliable payment that does not allow a decent life. Solidarity in the profession must therefore be shown in both directions. Currently, the self-evident standard of fragmentation into hundreds of quickly replaceable freelancers on the free market is a greater threat to the quality of Slovenian architecture than outrageous legislative proposals. If the architectural profession shows solidarity, it will survive even the most intense political and economic pressures, because, like architecture itself, it has some of the stubborn, gradual resilience that we deduce from the houses of old city centres, Roman aqueducts or ancient castles. This resilience represents perhaps the decisive social power of architecture. If a house has a solid foundation, it can survive horrific disasters; however, if its foundations are shaky or its internal structure is unreliable, sooner or later it will undoubtedly be ruined, even without external pressures.

8

**Razstava Slovenska
arhitektura in prostor**
**Exhibition Slovenian Architecture
and Spatial Planning**

2021

Raketa Hiša BBL

odgovorni projektant KATIUŠA KRANJC, UDIA
projektivno podjetje RAKETA, D.O.O.
soavtorji KATIUŠA KRANJC / ROK KUHAR / VESNA DRAKSLER / MIHA ŽGANK / ALEŠ ŽMAVC
/ ZALA KOŠNIK
lokacija / leto izgradnje BOHINJSKA BISTRICA, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 153,20M2/ 670M2
tip objekta STANOVANJSKA HIŠA
FOTOGRAF ŽIGA LOVŠIN

Začelo se je z gankom za gorenjske nageljne in z garteljcem pred hišo. Za hišo v starem jedru Bohinjske Bistrice je to izvrstno izhodišče. Tako danes hiša odeta v lesen ovoj, po vzoru tradicionalne gorenjske hiše stoji sredi Bistrice, seveda z nepogrešljivim gankom. Trenutno se še bohoti med hišami, ki so tukaj že kar nekaj časa, sčasoma bo posivela in postala del tega okolja. V prvi plan bo prišel gank z rdečimi nageljini in zaraščen zelen garteljc pred hišo. V notranosti interier bogatimo z vidno leseno strešno konstrukcijo, ki je dominantni element notranjosti. Svojo odločno potezo zaznamuje celotni interier mansarde. Kot osrednji element interierja pa ohranjamo tudi tradicionalno lončeno peč s klopo.

128

Matej Gašperič, udia Hiša za družino, ki ve

odgovorni projektant MATEJ GAŠPERIČ, UDIA
Projektivno podjetje BIRO GAŠPERIČ , D.O.O.
lokacija / leto izgradnje SORA, MEDVODE, SLOVENIJA / 2018
velikost območja / objekta 177M2/ 579M2
tip objekta ENODRUŽINSKA HIŠA
foto JANEZ PELJKO

Projekte pogosto iztiri tok nasprotajočih si idej. Proces snovanja Hiše za družino, ki ve, nosi v sebi popolnoma drugačno zgodbo. Potekal je naravno in samo v eni smeri - stran od starega in novemu naproti. naročniki so v proces načrtovanja vstopili z jasno izidealno vizijo. Obstojec hišo - staro, preveliko, nefunkcionalno, potratno in arhitekturno neartikulirano - so želeli zamenjati z novo, ki ne bo samo preobleka marveč nasprotje starega stanja. Na koncu sta tako ostali nespremenjeni le dve oprijemljivi sledi "starega", ki sta hkrati poskrbeli tudi za kontinuum družinskega izročila. Vinska klet, ki je sedaj veliko lažje dostopna in stara jedilna miza, neslišen spomin na vse odločitve, ki so zgodbo družine oblikovale skozi čas. Na ozkem pasu zemljišča hiša konsistentno sledi terenu ter notranji prostor povezuje s teraso in dvoriščem. Kot se za renomirano družino gostincev spodboli, je velik poudarek na notranji in zunanj kuhinji, ki pa kljub vsemu presenitita s svojo preprostostjo. klopo.

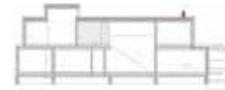
129

Matej Gašperič, udia

Pametna hiša

odgovorni projektant MATEJ GAŠPERIČ, UDIA
projektivno podjetje BIRO GAŠPERIČ, D.O.O.
lokacija / leto izgradnje VERJE, MEDVODE, SLOVENIJA / 2017
velikost območja / objekta 181M²/ 674M²
tip objekta ENODRUŽINSKA HIŠA
foto JANEZ PELJKO

130

Matej Gašperič, udia

Hiša za planinsko družino

odgovorni projektant MATEJ GAŠPERIČ, UDIA
projektivno podjetje BIRO GAŠPERIČ , D.O.O.
lokacija / leto izgradnje DOBENO, MENGEŠ, SLOVENIJA / 2016
velikost območja / objekta 180M²/ 825M²
tip objekta ENODRUŽINSKA HIŠA
foto MIRAN KAMBIČ

131

Blaž Budja, udia

Rok Jereb, udia

Nina Majoranc, udia

Maja Slapernik, udia

Zala Likavec Perovšek, udia

Dvojček na Barju

odgovorni projektant **BLAŽ BUDJA, UDIA**

projektivno podjetje **JEREB IN BUDJA ARHITEKTI, PROJEKTIRANJE D.O.O.**

soavtorji **ROK JEREB, UDIA / NINA MAJORANC, UDIA / MAJA SLAPERNIK, UDIA /**

ZALA LIKAVEC PEROVŠEK, UDIA

lokacija / leto izgradnje **LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2020**

velikost območja / objekta **963M²/ 554M²**

tip objekta **STANOVANJSKA HIŠA**

fotograf **BLAŽ BUDJA**

132

Katarina Hostar, udia

Hiša UM

odgovorni projektant **KATARINA HOSTAR, UDIA**

lokacija **KRANJ, SLOVENIJA**

leto izgradnje **2020**

velikost območja **610 M²**

velikost objekta **236 M²**

tip objekta **ENOSTANOVANJSKA STAVBA**

foto **KLEMEN KORENJAK**

Masivna lesena enodružinska hiša, umeščena na rob naselja, je zgrajena v pasivnem standardu. Proti severu utesnjeno zemljišče omejuje predvidena cestna obvoznica, do takrat pa hišo objema zeleni pas reke Kokre. Na volumen pritičja, v katerem je umeščen bivalni prostor in glavna spalnica, je v nasprotni smeri postavljen dvokapni volumen nadstropja in mansarde z otroškimi sobami in veliko igralnico. Ta se na južni strani prevesi nad pritičje, ki zagotavlja pasivno senčenje južnih steklenih površin in pokrit izhod na teraso v podaljšku bivalnega prostora.

133

Mika Cimolini, udia Hiša na Teslovi

odgovorni projektant MIKA CIMOLINI UDIA
projektivno podjetje HIKIKOMORI, D.O.O.
sodelavci KONSTAT BIRO / ELITPLAN / MARKO VRABEC, EMINEO D.O.O.
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 368M²/ 255M²
tip objekta STANOVANJSKA HIŠA
fotograf MIRAN KAMBIČ

134

Monika Fink Serša, udia Prenova hiše v Krakovem

odgovorni projektant MONIKA FINK SERŠA, UDIA
projektivno podjetje NAVA ARHITEKTI, D.O.O.
soavtorji ALEKSANDER LUŽNIK, MIA / ANA O. ŠAFAR, MIA / BORIS VRANIĆ
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2018
velikost območja / objekta 119,78 M²/ 162,52 M²
tip objekta ENOSTANOVANJSKA STAVBA
fotograf BORIS VRANIĆ

Prenova dvojčka na Teslovi v Ljubljani izhaja iz prostorskih omejitev lokacije. S prenovo tipičnega povojnega dvojčka, smo dosegli prilagoditev modernim potrebam bivanja družine z majhnimi otroci. Glavna naloga je bila povezati bivalne prostore z vrtom. Zato smo na vrtni in bolj zasebni strani. Hiši dodali pritlični prizidek, v katerega je umeščeno novo srce domovanja – dnevna soba s kuhinjo. Zaradi terenske razlike med ulično in vrtno stranjo, stoji na nasutju. Na ta način smo dosegli medetažno razgibanost pritličja, povezano z zunanjostjo, ter ohranili značaj vite v zelenju tudi z zeleno streho. Prizidek se široko odpira na dve strani in s tem briše meje med zunaj in znotraj. Skromen vrt je zunanja dnevna soba. V obstoječem delu hiše, smo ohranili organizacijo prostorov, spremenili pa smo njihovo namembnost. Po prenovi je objekt nizkoenergetski.

Objekt predstavlja prenovo obstoječe enostanovanske hiše, ki je bila skozi čas predelana in je tako izgubila svoj prvotni sjaj ter mesto v zaključeni urbani celoti. Arhitektturna zasnova v največji možni meri objekt navzven vraca v prvotno stanje in ga namenja območju Krakovega v Ljubljani s svojo unikatno urbano podobo. Uporabljen je apneni omet s polkrožnimi zaključki strehe in lesena okna. Notranjost objekta je zasnovana odprtvo in povezovalno. Vstopna veža ima več namenov uporabe, je utility, delovni kabinet,... Specifika projekta je osrednje kovinsko polkrožno stopnišče, ki v prostoru deluje kot skulptura z nadsvetlobo, ki dodatno osvetjuje prostor jedilnice in pa okna, ki so po zgledu starih škatlastih oken pomaknjena v ravnilo fasade na zunanjih strani ter se odpirajo navzven tako, da se v celoti poravnajo z ravnilo fasade. To daje notranjemu ambientu specifičen karakter kjer so okenske odprtine brez okvirjev. Pritličje je tlakovano v teracu, prav tako kopalnica, kjer je teraco uporabljen tako po tleh kot steni do višine 80 cm skupaj s pultom za umivalnike. Izkoriščen je volumen velikega napušča, ki je bil v prvotni zasnovi prazen.

135

**Peter Gabrijelčič, udia
Boštjan Gabrijelčič, udia
Aleš Gabrijelčič, udia
Dvostanovanska opečna hiša**

odgovorni projektant PETER GABRIJELČIČ UDIA
projektivno podjetje ARHITEKTURA
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2021
velikost območja / objekta 600M2/ 500M2

136

**doc. Tomaž Ebenšpanger, udia
Meta Kutin, udia
Hiša za preprosto bivanje**

odgovorni projektant TOMAŽ EBENŠPANGER, UDIA
projektivno podjetje SKUPAJ ARHITEKTI, D.O.O.
soavtorji TOMAŽ EBENŠPANGER, UDIA / META KUTIN, UDIA
lokacija / leto izgradnje LITIJA, SLOVENIJA / 2019
velikost območja / objekta 770M2 / 140M2+24M2
tip objekta STANOVANJSKA HIŠA
fotograf MIRAN KAMBIČ

Hiša je namenjena starejšemu paru, ki se je pogumno odločil, da proda preveliko družinsko hišo in na lepšem, južnem delu parcele zgradi pritlično hišo. Prostorska kompozicija je sestavljena iz večjega, glavnega bivalnega objekta, ki ga tvorita dve vzdolžno rahlo zamaknjeni lameli, in manjšega ločenega gospodarskega objekta. Vsi trije deli skupaj z obstoječima drevesoma tako sestavljajo pravo mikro kompozicijo. Hiša se odpira na jug, s hrbotom pa se obrača proti stihiski pozidavi ob dostopni cesti in staremu objektu. Hiša je grajena v montažni leseni okvirni konstrukciji in krita s sivo vlaknog cementno valovitko. Velika stara peč za peko pice na vzhodu, na novo obzidana v vidnem betonu, s svojo monumentalnostjo daje razmeroma horizontalni zasnovi vertikalni skulpturalni poudarek, hkrati pa ohranja vse spomine na druženja ob nekdanji peči in jih prenaša na nove generacije.

137

Rok Poles, udia Blok Žalec 2

odgovorni projektant ROK POLES, UDIA
projektivno podjetje DOMINO INŽENIRING, D.O.O.
soavtorji TINA GLOBOČNIK, MIA
lokacija / leto izgradnje: ŽALEC, SLOVENIJA / 2021
velikost območja / objekta: 1715m²/ 800m²
tip objekta: VEČSTANOVANJSKA STAVBA

Drugi stanovanjski blok investitorja Gradiatim na isti lokaciji nadaljuje likovni izraz prvega bloka: osnova je igra perforirane pločevine in njene neortogonalne podkonstrukcije ter razsuti barvni poudarki na fasadi v utišani, omejeni barvni paleti. Prepoznavne so bleščeče se ograje lož, kjer senca ustvarja drobno grafično členitev. Ograje notranjih stopnišč so bile izvedene kot kontinuirane prosojne stene: plastične ekspandirane pločevine ustvarja interferenčne efekte; svetloba prehaja skozi pločevinaste opne in jih dematerializira - občutek »klasične« ograje izgine. Stanovanja so usmerjena na velike lože na jugu, del parkirišč je v kleti.

138

Monika Fink Serša, udia Novo Brdo - E1

odgovorni projektant MONIKA FINK SERŠA, UDIA
projektivno podjetje NAVA ARHITEKTI, D.O.O.
soavtorji ALEKSANDER LUŽNIK, MIA / BORIS VRANIC / MIKLAVŽ TACOL, MIA /
LIZA PRIVŠEK / ZALA PRIVŠEK
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2021
velikost območja / objekta 14.494 M²/ 21.552 M²
tip objekta VECSTANOVANJSKA STAVBA
FOTOGRAF BORIS VRANIC

Stanovanjska soseska Novo Brdo, enota E1 je del širšega območja Brdo, ki se v zadnjih letih pospešeno razvija. Sosesko sestavlja šest objektov s skupaj 174 neprofitnimi najemnimi stanovanji, ki jih povezuje podzemna garaža in paviljon namenjen skupni rabi stanovalcev. Urbanistična zasnova ureditve temelji na zelenih prostorih med objekti in relativni anonimnosti oziroma umirjeni drži grajene strukture, ki zagotavljajo visoke bivanjske kvalitete in racionalnost izvedbe. Fasade objektov so izvedene iz brizganega ometa frakcije 0,4 v kombinaciji z brušenim ometom. Paviljon je izведен iz vidnega betona in lesene strešne konstrukcije.

139

Boštjan Žepič, udia **Domel Tehnica-nov trakt**

odgovorni projektant BOŠTJAN ŽEPIČ, UDIA
projektivno podjetje STUDIO TRŽIČ, D.O.O.
soavtorji TAMARA GOSAR, UDIA
lokacija / leto izgradnje ŽELEZNIKI, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 715M2/ 769M2
tip objekta POSLOVNA STAVBA
foto BOŠTJAN ŽEPIČ

Zaradi prepletanja proizvodnih in pisarniških prostorov znotraj obstoječega objekta je bil kot podolgovat prizidek k obstoječemu objektu zgrajen večetažen pisarniški trakt. V pritličju je umешena jedilnica z delilno kuhinjo, v nadstropjih pa pisarniški prostori odprtega tipa. AB nosilna konstrukcija je toplotno izolirana s kameno volno, v pritličju s kontaktno, v nadstropjih pa s prezračevano fasado iz oblikovane barvane pločevine v antracitni barvi s poudarjenim vhodnim delom v rdeči in kovinsko sivi barvi. Objekt je krit z dvokapnico iz penobetonskih plošč, izolacijo in prezračevano pločevinasto kritino. Stavbni pohištvo je vgrajeno po RAL sistemu s senčili na južni in vzhodni strani. Ogrevanje celotnega kompleksa se izvaja preko toplotne črpalke voda-voda. Prizidek je prezračevan preko sistema z rekuperacijo. Razsvetljava je izvedena z LED svetili.

140

Mojca Gregorski, udia **Miha Kajzelj, udia** **Matic Lašić, mia** **Vrtec Kamnitnik**

projektanti MOJCA GREGORSKI, UDIA / MIHA KAJZELJ, UDIA/ MATIC LAŠIČ, MIA
projektivno podjetje EX.MODULAR ARHITEKTI, D.O.O.
soavtorji ANDREJA ZAPUŠEK ČERNE, UDIKA / DAMJAN ČERNE, UDIKA
lokacija / leto izgradnje ŠKOFJA LOKA, SLOVENIJA / 2019
velikost območja / objekta 9.980M2/ 4.300 M2
fotograf MIRAN KAMBIČ

Objekt novega vrtca Kamnitnik je zgrajen na mestu nekdanje vojašnice ob vznožju hriba Kamnitnik v Škofji Loki, na območju, kjer je prostorski načrt že določeval urbanistično postavitev in gabarite objekta. Arhitekturna podoba objekta je posledica iskanja rešitev, ki bi izboljšale prostorske pogoje in omogočile čim boljšo funkcionalno rabo in hkrati ambientalno doživetje prostorov.

141

Prostorož Zelena streha, Kranj

odgovorni projektant: ALENKA KORENJAK, UDIA
projektivno podjetje PROSTOROŽ

soavtorji VESNA SKUBIC MIA, BLAŽ KANDUS UDIA, ZALA VELKAVRH MAG. SOC, NAJA
KIKELJ MAG. PSIH.

lokacija / leto izgradnje KRANJ, SLOVENIJA / 2020

velikost območja / objekta 360M²

tip objekta JAVNA STAVBA

fotograf TOMAŽ LANIŠEK, JANA JOCIF

Da bi z dobro praksu spodbudili ozelenjevanje streh na javnih objektih, smo ozelenili ravno streho na OŠ Staneta Žagarja in pokazali na prednosti zelenih streh za stavbo in za mesto. Šola je z ozelenitvijo ene strehe pridobila 360 m² dodatnih uporabnih površin, dve zunanjih učilnic, ter možnost izvajanja pouka na prostem. Streha je statično dovolj trdna, da sta lahko na njej hkrati dva razreda učencev. Načrtovana je tako, da je enostavna za vzdrževanje in da se lahko v skrb za zelenje vključijo tudi učenci. Streha je postala nov skupen odprt prostor, ki omogoča dostop do svežega zraka, stik z rastlinjem in nove možnosti za učenje. V vsakem vremenu je vidna iz največje učilnice v šoli, kjer poteka glasbeni pouk. Poleg tega smo za Mestno občino Kranj pripravili popis ravnih streh na javnih zgradbah, ki bo služil kot osnova za pripravo projektov prenove in strateško ozelenitev mestnih streh.

142

Mojca Gregorski, udia Miha Kajzelj, udia Matic Lašić, mia Glasbena šola Šoštanj

projektanti MOJCA GREGORSKI, UDIA / MIHA KAJZELJ, UDIA / MATIC LAŠIČ, MIA
projektivno podjetje EX MODULAR ARHITEKTI, D.O.O.

avtor grafične zasnove ŽIGA MISJAK, MIA

lokacija / leto izgradnje ŠOŠTANJ, SLOVENIJA / 2019

velikost območja / objekta 2.150 M²/ 1.530 M²

tip objekta JAVNA STAVBA / GLASBENA ŠOLA

fotograf MIRAN KAMBIČ

Glasbena šola je umeščena v prenovljen in dozidan obstoječ objekt ob kulturni dom. Klinast tloris določa umestitev med reko Pako in podolgovato ulico. Značilna arhitektura zidov kulturnega doma, se v novi prizidavi nadaljuje kot pretrgana bela obodna stena objekta, ki na stiku s kulturnim domom in v cezurah, razkriva temnejšo sredico objekta, kjer se pokaže notranji utrip šole. Na rečni strani je obod dematerializiran v mrežo pokončnih lamel, ki zastirajo stekleno steno notranjega dvoetažnega halla in komunicirajo z drevoredom ob reki.

143

doc. Primož Hočvar, udia
ZDL Bežigrad - Prizidek

odgovorni projektant DOC. PRIMOŽ HOČVAR, UDIA
projektivno podjetje ATELJE HOČVAR D.O.O.
soavtorji TINE BRINC, MIA
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2019
velikost območja / objekta 3789M²/ 4779M²
tip objekta ZDRAVSTVENI DOM
fotograf MIRAN KAMBIČ

144

Andrej Strehovec, udia
Robert Potokar, udia
Bobrov center (naravovarstveni center Sotla)

odgovorni projektant ROBERT POTOKAR, udia
projektivno podjetje STREHOVEC ARHITEKT,
RAVNİKAR POTOKAR ARHITEKTURNI BIRO, d.o.o.
soavtorji ANDREJ STREHOVEC, udia / ROBERT POTOKAR, udia
lokacija / leto izgradnje NIMNO, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 2574M²/ 467M²
tip objekta stavba ZA IZOBRAŽEVANJE IN ZNANSTVENORAZISKOVALNO DELO
fotograf VIRGINIA VRECL

Mestna občina Ljubljana je želela posodobiti otroški dispanzer ZD Bežigrad, ki je bil umeščen ob obstoječi glavni stavbi ZD. Zaradi statične neprimernosti se ga poruši in nadomesti z novim. Urbaniščna zasnova sledi robnim pogojem parcele in obstoječemu objektu ter se v zasnovi navezuje na tlorisno členitev obstoječega ZD. Stavbo tvorijo štirje volumni: južni pritlični podstavek, troetažni previsevajoč volumen, pritlični paviljon, ki povezuje obstoječi in novi del ZD, in volumen nad uvozom v garažo. Oblíkovanje stavbe je zadržano z jasno definiranimi posameznimi volumeni. Fasadni ovoj pritličnega podstavka je kombinacija zasteklitve ter jeklenih mrežnih panelov. Nanj postavljen volumen z vertikalnimi fiksnejimi senčili, ki potekajo po celotni višini fasade, poudarja vogal ter se z enostavnim in hkrati sodobnim fasadnim ovojem navezuje na tipično oblíkovanje javnih stavb iz poznih 60ih let 20. st.

Bobrov center služi opazovanju in predstavitvi narave ob reki Sotli (izobraževanje, znanstveno raziskovanje, turizem). Lociran ob presušenem Vonarskem jezeru (edinstven naravni rezervat) sledi topografiji, ki pada proti rečni strugi. Vzhodna vzdolžna fasada je prislonjena ob vzdolžno vhodno ploščad, ostale fasade pa tvorijo previde nad pobojiščem. Z odprtega krožnega stopnišča in razgledenega hodnika se vstopa v programske sklope: info-točka z okrepčevalnico in teraso, delovna soba z balkonom, predavalnica s kabinetom in teraso, galerija z balkonom. Na strehi je razgledna krožna pot. Terase so globlje proti jugu, zaradi senčenja.

Izvedba sledi trajnostni gradnji: konstrukcija nad temelji (BSH, KVH), notranje obloge, zunanjji tlaki, izolacija in fasada so vsi leseni. Uporabljene so topotitev črpalke. Slojivita in kompaktna stavba, se navezuje na vernakularno arhitekturo in naravno krajino.

145

**Aleksander S. Ostan, udia
Nataša Pavlin, udia
Počivališče Senožeta**

odgovorni projektant ALEKSANDER S. OSTAN, udia
projektivno podjetje ATELJE OSTAN PAVLIN, d.o.o.
soavtorji NATAŠA PAVLIN, udia
sodelavci KAJA VIDOVČ, mia. / ŽAN ARTELJ, mia.
lokacija / leto izgradnje BOHINJ, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 185 m² / 28 m²
tip objekta JAVNI OBJEKT (TURISTIČNI, REKREATIVNI) - NEZAHTEVEN
fotograf ALEKSANDER S. OSTAN, ANŽE REPINC

146

**Aleksander S. Ostan, udia
Nataša Pavlin, udia
Brv na Rju**

odgovorni projektant ALEKSANDER S. OSTAN, udia
projektivno podjetje ATELJE OSTAN PAVLIN, d.o.o.
sodelavec ANŽE REPINC, mia.
soavtorji zunanje ureditve JANA KOZAMERNIK, udika / ALEKSANDER S. OSTAN, udia /
NATAŠA PAVLIN, udia
lokacija / leto izgradnje BOHINJ, SLOVENIJA / 2020
dolžina brvi / dolžina mostovža / dolžina roke 40 m / 30 m / 14 m
tip objekta JAVNI OBJEKT (TURISTIČNI, REKREATIVNI) - ZAHTEVEN
fotograf MIRAN KAMBIČ

147

Rok Poles, udia Vhodna avla občine Šoštanj

odgovorni projektant: ROK POLES, UDIA
projektno podjetje: DOMINO INŽENIRING, D.O.O.
lokacija / leto izgradnje: ŠOŠTANJ, SLOVENIJA / 2021
velikost območja / objekta: 160m²
tip objekta: NOTRANJA OPREMA

Vhodni del stavbe občine Šoštanj, ki jo je načrtoval Janez Tenz pred 60 leti, je bil potreben likovne in funkcionalne prenove / prečiščenja. Omogočil se je dostop za gibalno ovirane v avlo (dvignjeno pritličje), prenovile so se sanitarije in vgradilo dvigalo skozi vse etape, začelo se je s prenovo stopnišč. Na tla je bil vgrajen slovenski kamen (Podpeški apnenec), na stene pa zlati travertin, uporabljen že prvotno za fasadni podzidek. Izpod kasnejših opleskov so se izlučile in prezentirale prvotne obloge stebrov iz črnega brušenega teraca. Vgradila so se drsna vrata s potiski - megagrafikami z listi ginkga, ki zaznamuje trg pred stavbo. Robovi stopnic v kontrastni barvi do bili izvedeni z netipičnim polaganjem debelejše frontalne obloge. Poenotilo se je označevanje prostorov.

148

Alenka Kragelj Eržen, udia Adrial Workplace

odgovorni projektant ALENKA KRAGELJ ERŽEN, UDIA
projektivno podjetje KRAGELJ ARHITEKTI d.o.o.
soavtorji ALJA CEGLAR, JURE VANČ, JERNEJA JENKO, PIJA ZAKRAJŠEK
lokacija / leto izgradnje POSLOVNA CONA KOMENDA / 2020
velikost objekta 1200 m²
tip objekta POSLOVNI PROSTORI, NOTRANJA OPREMA
fotograf MATEJ KOLAKOVIĆ

Želji po širiti hitro rastočega podjetja Adrial d.o.o., ki se ukvarja s prodajo medicinskih pripomočkov, so v biroju Kragelj arhitekti prišli naproti z vrsto inovativnih rešitev. Pristop k projektu je bil, kot vedno, celosten in podprt z raziskavami in analitiko. Design prostorov je posledica razumevanja idej in ciljev mlade ekipe, ki je želela delovno okolje, v katerem bo lahko uresničevala svojo ambiciozno vizijo. Prostori se nahajajo v logistično-distribucijskem centru v poslovni coni Komenda. Vstopna avla v pritličju in razstavna galerija v prvem nadstropju poudarjata reprezentančnost in poslovno naravnost podjetja. Skupni prostori s kuhinjo in jedilnico spodbujajo druženje in spontana srečanja, medtem ko pisarniški prostori v drugem nadstropju podpirajo produktivno delo in različne oblike ustvarjalnosti glede na specifikne posameznih oddelkov.

149

Alenka Kragelj Eržen, udia Geneplanet Workplace

odgovorni projektant ALENKA KRAGELJ ERŽEN, UDIA
projektivno podjetje KRAGELJ ARHITEKTI D.O.O.
soavtorji ALJOŠA MERLJAK, ALJA CEGLAR, JERNEJA JENKO
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA / 2020
velikost objekta 1050 m²
tip objekta POSLOVNI PROSTORI, NOTRANJA OPREMA
fotograf JANEZ MAROLT

150

Alenka Kragelj Eržen, udia MOL Slovenija Workplace

odgovorni projektant ALENKA KRAGELJ ERŽEN, UDIA
projektivno podjetje KRAGELJ ARHITEKTI D.O.O.
soavtorji ALJA CEGLAR, ALJOŠA MERLJAK, PETRA HODOBIVNIK, JERNEJA JENKO
lokacija / leto izgradnje MURSKA SOBOTA / 2021
velikost objekta 1050 m²
tip objekta POSLOVNI PROSTORI, NOTRANJA OPREMA
fotograf MATEJ KOLAKOVIĆ

151

**Matic Lašič, mia
Tina Mikulič, mia
Center zdravja in dobrega počutja**

projektanta MATIC LAŠIČ, MIA / TINA MIKULIČ, MIA
projektivno podjetje EFEKT ARHITEKTURA, D.O.O.
lokacija / leto izgradnje LAŠKO, SLOVENIJA / 2019
velikost objekta 2.200 m²
tip objekta JAVNA STAVBA / ZDRAVILIŠČE
fotograf MIRAN KAMBIČ

Prenova Centra zdravja in dobrega počutja v hotelu Zdravilišče Laško zajema prostore masaž, termo terapije, fitnessa, masažnih kopeli in terapevtskega bazena z dvigno ploščadjo. Med raster nosilne konstrukcije so umeščeni organsko oblikovani volumni. Mehke linije fasad masažnih kadi ustvarijo doživljajsko bogat prostor s kotički za poselanje. Prostori terapije so zasnovani po obodu, s pogledom na Savinjo. Osvetljene niše subtilno nakazujejo vhode v posamezne terapije. Povezovalni hodnik je osvetljen posredno preko prostora terapevtskega bazena, ki pa se preko vogalnega panoramskega okna odpira v zeleno krajino.

152

**Ariana Furlan Prijon, udia
Stalna razstava v Prešernovi hiši, Kranj**

odgovorni projektant ARIANA FURLAN PRIJON, UDIA
projektivno podjetje ARHITEKTKE PRIJON D.O.O.
avtor vsebinske zasnove razstave GAŠPER PETERNEL
grafično oblikovanje DUŠAN GROBOVŠEK
likovna podoba ANDREJ ŠTULAR
naročnik GORENJSKI MUZEJ
lokacija / leto izgradnje KRANJ / 2020
velikost območja / objekta 160m²
tip objekta NOTRANJA OPREMA
fotograf GAŠPER PETERNEL

Po dvajsetih letih je v nadstropju Mayerjeve hiše v Kranju urejena nova stalna razstava, ki na osvežen način pripoveduje o pesnikovem življenu in delu. Arhitekturna zasnova se naslanja na antiko, čas, ko so imeli pesniški lavrate posebno mesto v družbi. Zasnovana je kot preplet ohranjenih obstoječih historičnih elementov objekta, z originalnim pohištvo in sodobnimi prostorskimi, grafičnimi in likovnimi intervencijami, ki sledijo pripovednemu toku razstave – od prehoda skozi nedoločljivo pesnikovo podobo, preko drobnih dodanih predmetov, ki prostore nasedajo, pa vse do pesnikov - Prešernovih nagrajencev. Osrednje mesto, kot ključni element razstave, zavzemajo Poezije.

153

MCA Miha Čebulj arhitektura Stanovanje Ble(n)d

odgovorni projektant: MIHA ČEBULJ, UDIA, M.ARCH.(BI)
projektno podjetje: L-PLUS D.O.O.
lokacija / leto izgradnje: BLED / 2020
velikost območja / objekta: 50m²
tip objekta: PRENOVA STANOVANJA
fotograf: JANEZ MAROLT

154

Nataša Kuzmanoska, udia Degustacija vina Tikveš

odgovorni projektant NATAŠA KUZMANOSKA, DIA
projektivno podjetje FENIX INŽENIRING, D.O.O.
soavtorji studio DZON I DZONI SKOPJE, R. MAKEDONIJA
lokacija / leto izgradnje KAVADARCI, MAKEDONIJA/ 2021
velikost območja / objekt a 240 m²
tip objekta JAVNA ZGRADBA
foto MARKO KUZMANOSKI

Prenovljeno stanovanje na Bledu je organizirano v tri sklope. Povdarjen turkizen prostorski volumen z integrirano kuhinjo in vgradnimi omarami, loči bivalni del stanovanja od vhodnega dela s sanitarijami. Dnevna soba in spalnica sta razmejena s steno, ki jo preluknja velika okroglja odprtina z vstavljenim premičnim ogledalom. Ob odprttem ogledalu se dnevna soba in spalnica povežeta v večji prostor, ki nudi občutek prostornosti. Zaprtogledalo sobi loči, a hkrati s svojo refleksivnostjo ohraji vtič povečane dimenzije prostora. Skozi priprto premično ogledalo se ambienta bivalnega dela stanovanja med seboj prelivata v interferenčno celoto. Krožna geometrija odprtine v steni odzvanja v okroglih mizah, tepihih, oblažinjenem zaglavju postelje, ipd. Podvojeni svetlobni prstani okroglih stropnih luči poudarjajo dinamičen in mnogočaščen karakter interferenčnega prostora stanovanja.

Objekt za degustacijo in prodajo vina 29-Ti Noemvri 5, št. 2, stoji v Kavadarcih v Republiki Makedoniji in je del Vinsko-gospodarskega kompleksa Tikveš. Vinska klet Tikveš sodi med največje in najstarejše klasične vinske kleti v jugovzhodni Evropi. Zgrajena je bila leta 1885. Realizirani objekt v obliki enotažne stavbe stoji na začetku kompleksa. Namenjen je obiskovalcem vinske kleti in izvrstnim sommelierjem, zgrajen pa iz kamna, opeke, lesa in delno armirane betonske plošče. Ta kombinacija »živik« pod leseno streho in sodobno razsvetljavo, ki je energetsko učinkovita. Stavba je maksimalnih storilnih gabaritov 20.92 m x 9.89 m. Koncept notranje urebitve obsega sodobno opremljen prostor s poudarki na tradicionalnih prvinah, ki mu dajejo toplo, domače vzdružje. Zgodba o vrhunskih vinih se začne z opčnim nadstreškom in se nadaljuje s filozofijo lastnika o spoštovanju tradicije, makedonske kulturne dediščine ter razmerja med kmetijstvom in okoljem.

Prvi del ob vhodu ponuja topilino domačega suhega lesa, ki ustvarja prijeten ambient in omogoča uživanje ob vonju grozja. Mize so izdelane z elementi leseni sodov, v katerih poteka dolgotrajen proces shranjevanja vina. Na drugi strani prostora pa so oblikovane sodobne police iz marmorja in kovin, ki služijo za prodajo steklenic kakovostnega vina. V sprednjem delu je predstavljen način gojenja znanih vrst vinske trte v steklenih sodih, kar poudarja kakovost in moč dobrega vina.

155

Aleš Žnidaršič, udia Glavni trg v Mariboru

odgovorni projektant ALEŠ ŽNIDARŠIČ, UDIA
projektivno podjetje MULTIPLAN ARHITEKTI, D.O.O.
soavtorji ALEŠ ŽNIDARŠIČ, UDIA / KATJA ŽLAJPAH, UDIA / ANDREJA ZAPUŠEK ČERNE, UDIKA
DAMJAN ČERNE, UDIKA
sodelavka VESNA VRANIČAR, UDIA / ODGMOVNA KONSERVATORKA ALENKA ZUPAN,
KONSERVATORSKA SVETNICA
lokacija / leto izgradnje MARIBOR, SLOVENIJA / 2021
velikost območja / objekta 6500 m² / 6500 m²
tip objekta URBANI PROSTOR
fotograf MIRAN KAMBIČ, ANDREJ PETELINŠEK / TADEJ REGENT - VEČER

156

Prostorož Arkova ulica, Idrija

odgovorni projektant: ALENKA KORENJAK, UDIA
projektivno podjetje PROSTOROŽ
soavtorji MAŠA CVETKO, UDIA, VESNA SKUBIC MIA, ZALA VELKAVRH MAG. SOC
lokacija / leto izgradnje IDRIJA, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta 600M²
tip objekta URBANI PROSTOR
fotograf MITJA KURENT

100 m ceste smo v treh dneh spremenili v 600 m² trga. Na terenu je delalo pet članov ekipe, pomagalo nam je 40 prostovoljcev, šolarjev in vrtčevskih otrok iz Idrije. Za novo ureditev je bilo uporabljenih 8 leseni korit, 8 klopi, 30 litrov barve, 2m³ zemlje, 100 sadik, 10 šablon in trije izposojeni kompresorji.

Na novo ustvarjena površina za pešce, ki je nastala s trajnim zaprtjem dela Arkove ulice za promet, je postala varna pot v vrtec in šolo. Velik pomen ima predvsem za stanovalce doma upokojencev, ki je umешen v živahen mestni predel, kjer pa kronično primanjkuje zelenih površin in varnih prometnih površin za prehode, druženje in počitek.

Odzivi prebivalcev so dobri: podpirajo novo ureditev in se strinjajo, da je ulica zdaj bolj varna in prijetnejša. V prihodnje si želijo, da bi se poteza nadaljevala in da bi celo ulica postala prava sprehajalna aleja.

157

Prostorož Najcenejša klop, Vipava

odgovorni projektant: ALENKA KORENJAK, UDIA

projektivno podjetje PROSTOROŽ

soavtorji MAŠA CVETKO, UDIA, ZALA VELKAVRH MAG. SOC, VESNA SKUBIC MIA

lokacija / leto izgradnje VIPAVA, SLOVENIJA / 2020

velikost območja / objekta 100M2

tip objekta URBANI PROSTOR

fotograf ALENKA KORENJAK, UDIA

Občina Vipava na Glavnem trgu v prihodnosti načrtuje trajno preureditev in zaprtje trga za promet. V okviru Evropskega tedna mobilnosti je želela preveriti, kako se bodo na začasno ureditev odzvali prebivalci. Za 10 dni je ukinila 10 parkirnih mest, mpa smo izdelali poceni urbano opremo, ki je spodbujala novo rabo. Pri oblikovanju opreme smo sledili tremu pogojem: 1.) biti mora čim cenejša, a primerne za rabo v javnem prostoru, 2.) opreme je možno razstaviti in materiale ponovno uporabiti, 3.) opreme lahko po naših načrtih izdela vsakdo. Oblikovali smo klop iz betonskih kanalet in smrekovega lesa, ki se lahko spremeni tudi v mizo in se poljubno sestavlja v različne sedežne postavitve. 10 novih klopi smo z učenci OŠ Vipava v enem dnevu sestavili na lokaciji. Prebivalci so želeli, da oprema ostane tudi po koncu testnega obdobja, čemur je prisluhnila tudi občina in klopi ohranila na trgu.

158

Ravnikar Potokar Arhitekturni Biro Ureditev starega mestnega jedra - Kastre v Ajdovščini

odgovorni projektant ROBERT POKAR, UDIA

projektivno podjetje RAVNIKAR POTOKAR ARHITEKTURNI BIRO, D.O.O.

soavtorji AJDIN BAIROVIČ, MIA / MATEJ FORNAZARIČ, MIA / JAVIER CARRERA ARIAS, UDIA

MINA GUTOVIČ, MIA

lokacija / leto izgradnje AJDOVŠČINA, SLOVENIJA / 2020

velikost območja / objekta 6300m2

tip objekta URBANI PROSTOR

fotograf VIRGINIA VRECL, MATIC SLEMIČ, LUKA ROZMAN

Zasnova nekdanje rimske trdnjave Castra ad Fluvium Frigidum je skozi čas pomembno vplivala na razvoj današnjega središča mesta ajdovščina. Tako geometrijska struktura grajenega tkiva, kot tudi ostanki obzidja in stolpov, so globoko vpeti v območje starega mestnega jedra. Lavričev trg je kot osrednji trg definiran s fasadami treh dominantnih stavb, ki določajo glavne robove trga. Ritem zelenih elementov, ki je sestavljen iz vodoravnih (latnikov) in vertikalnih elementov (drevesa), poudarja pravokotno zasnovo trga in ustvarja ambiente za počitek v senci zelenja na robovih trga. Osrednje območje trga je odprto in omogoča večnamensko uporabo. Vodni element je umешen na manjšem trgu na vzhodu, ki leži na območju dvorišča nekdanjega baročnega gradu. Različni vodni motivi predstavljajo raznolik karakter izvira Hublja. Castra je bila zasnovana na dveh modularnih pravokotnih mrežah, ki sta med seboj nekoliko zamknjeni. Osnovno mersko enoto je predstavljala dolžina dvojnega rimskega koraka - passus (147,87 cm), mreža je zato služila tudi kot osnova za dimenzije novega tlaka - kamnitja plošča meri 74 x 37 cm (polovico passusa), plošče so položene tako, da leži daljša stranica v smeri Carda in kraša v smeri Decumanusa. Ostanki rimskega zidov v temeljih pod površino tlaka so predstavljeni s pasovi iz kamnitih elementov manjšega formata bolj grobe obdelave. Kamnitji tlak se zaključi s prezentacijo linije rimskega obzidja, okoliške ulice pa so tlakovane s ploščami iz litega betona. Uporabljen kamen je lokalni apnenec (repén). Arheološke najdbe rimskega kompleksa so predstavljene s štirimi predstavitenimi polji, ki nudijo dostop do nivoja ruševin in omogočajo posedanje na robovih polj.

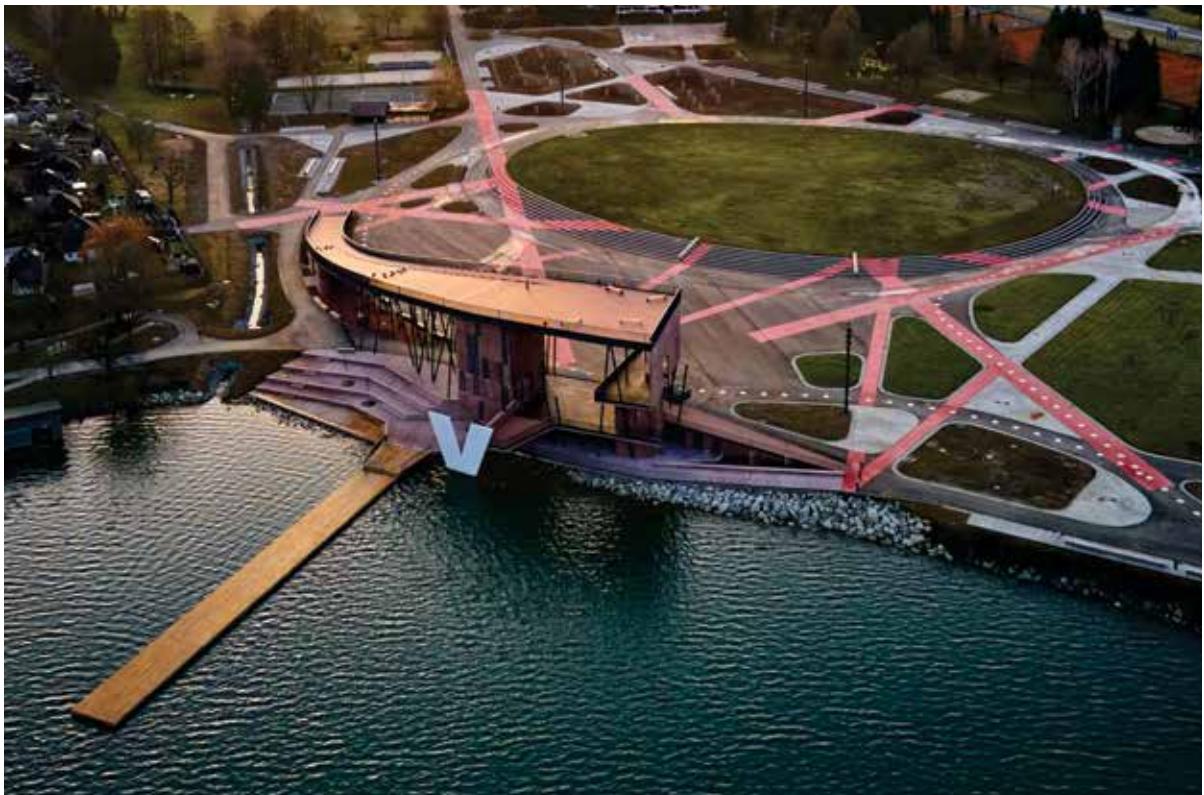
159

Rok Poles, udia

Vista - prireditveni oder Jezero - Velenje

odgovorni projektant: ROK POLES, UDIA
projektno podjetje: DOMINO INŽENIRING, D.O.O.
lokacija / leto izgradnje: VELENJE, SLOVENIJA / 2020
velikost območja / objekta: 4400 m² / 2300 m²
tip objekta: KRAJINSKA UREDITEV

Oder je transparentna krajinska poteza na stiku kopnega in jezera, urbanega in naravnega. Uvita klančina pohodne strehe se dvigne na razgledno ploščad 15 m visoko v zrak. Oblikovno je oder hibridna struktura: kombinacija jeklene konstrukcije s poševnimi stebri (dekonstruktivizem) ter rjavkasto obarvanega vidnega betona z oditi grobih opažnih desk (brutalizem). Z urbano brežino se teren spusti k jezeru, nanj je položen 50 m dolg pomol. Tudi funkcionalno je oder hibriden: vsakodnevna raba je namenjena Velenčanom ter turistom, ob prireditvah pa objekt postane fokus dogajanja na kopnem ali na vodi - omogoča dvojni fokus. Mini otroško igrišče je z griči športnega tlaka oblikovano kot abstraktna krajina. Pod odrom je bar, v stolpu so servisni prostori, stransko sanitarije in depoji. Odblesk objekta v jezeru ustvari simetrično, podvojeno sliko grajene strukture. Z izgradnjo je bilo revitalizirano dolga leta degradirano urbano območje in vzpostavljeno novo generično jedro dogajanja.

160

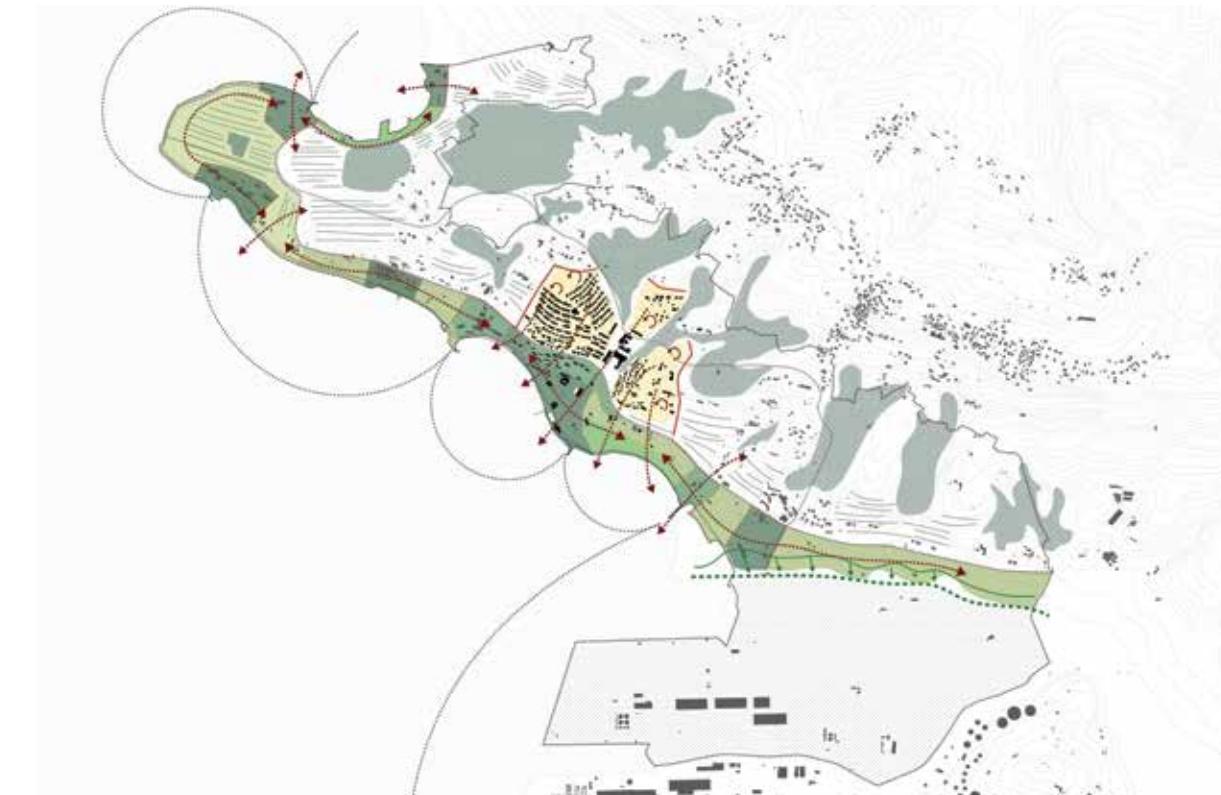
Locus d.o.o.

OPN občine Ankaran

odgovorni projektant MAJA ŠINIGOJ, UDIA
soavtorji NUŠA BRITOVIČ UDIKA, MANCA JUG UDIJA, METKA JUG UDIKA, LEON KOBETIČ
UDIG, NINA LIPUŠČEK UDIKA, UROŠ KOŠIR UDIGEOD, NINA URŠIČ DIKA,
GAŠPER SKALAR MIA

lokacija / leto izvedbe ANKARAN, SLOVENIJA / 2020
velikost območja 800 ha
tip projekta OBČINSKI PROSTORSKI NAČRT

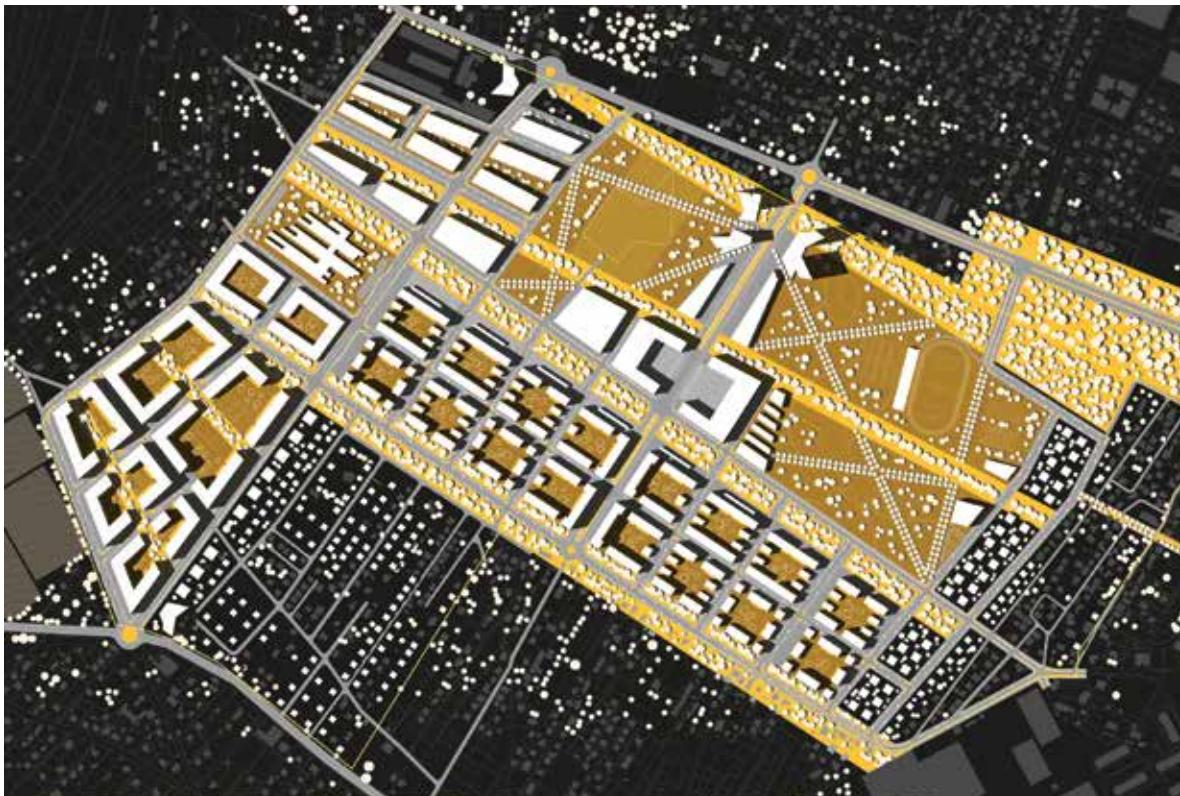
Občina Ankaran je mlada občina, ki se zaradi svoje izjemno privlačne lokacije srečuje s številnimi izvivi. Umeščenost naselja Ankaran ob kratko slovensko obalo na zeleni Miljski polotok tik ob mejo z Italijo je v prostoru vedno vzbujala veliko interesov, maloštevilno lokalno prebivalstvo pa je težko uveljavljalo lastne, kar se je manifestiralo v nižanju kakovosti bivanja. Prav to je bil ključni razlog za nastanek nove občine, s čimer smo skupaj z občino dobili priložnost in zavezo za drugačen, trajnostni pristop k načrtovanju prostora. Sprejeti občinski prostorski načrt temelji na doslednem upoštevanju načel trajnostnega razvoja, zakonsko opredeljenih ciljev in sodobnih strokovnih pristopov prostorskega načrtovanja. Uresničevanje zastavljene vizije in skupne interese vseh deležnikov v prostoru smo postavili pred zasebne interese in tako odprli prostor za boljši jutri.

161

Lucija Ažman Momirski, udia Sadine, Podgorica

odgovorni projektant LUCIJA AŽMAN MOMIRSKI, UDIJA
soavtorji SARA BIŠČAK, ABS.ARH., MAKS ROJEC, ABS.ARH., PETER SOVINC, UDIJA,
ANDREAS CESARINI, DIA, PREDRAG BULAJIĆ, DIE
lokacija / leto izgradnje PODGORICA, ČRNA GORA / 2018
velikost območja / objekta 144ha
tip objekta IDEJNO URBANISTIČNO ARHITEKTURNA ZASNOVA SADINE

162

Locus d.o.o Krajinska zasnova za območje Planšarskega jezera na Jezerskem

odgovorni projektant NUŠA BRTOVŠEK, UDIKA
projektivno podjetje LOCUS, D.O.O.
soavtorji NINA URŠIČ, DIKA, MANCA JUG, UDIJA, METKA JUG, UDIKA, LEON KOBETIČ UDIG,
UROŠ KOŠIR UD IGEOD, ANA MESTNIK MAG. PN
lokacija / leto izgradnje JEZERSKO, SLOVENIJA / 2021
velikost območja 26,8 ha
tip projekta STROKOVNA PODLAGA

Pričajoča strokovna podlaga celostno obravnava prostor, katerega sooblikuja pестra kulturna krajina, temelječa na prepoznavnosti in dobri ohranjenosti, ter prepoznani turistični potencial, ki se odraža v razvojnih interesih uporabnikov in lastnikov zemljišč. Na podlagi temeljitega strokovnega dela ter komunikacije z javnostjo in strokovnimi službami varstva kulturne dediščine so se pripravile usmeritve za ohranjanje in razvoj območja Planšarskega jezera, ki usklajujejo prostorske konflikte, pojavljajoče se pri vnašanju različnih rab na to ranljivo območje. Rezultat strokovne podlage se odraža v razvojno varstvenem konceptu, ki omogoča deležnikom razvoj dejavnosti na mestih, kjer je njihov vpliv čim manjši. S krajinsko zasnovo se varuje značilno krajinsko zgradbo, njene sestavine in prepoznavno prostorsko podobo. Spodbujanje ohranjanja tradicionalnih načinov kmetijske rabe omogoča ohranjanje podobe prostora, usmerjanje obiskovalcev pa zmanjšuje tako konflikte med prebivalci in obiskovalci kot tudi pritisak na prostor, ki ga koncentracija obiskovalcev prinaša.

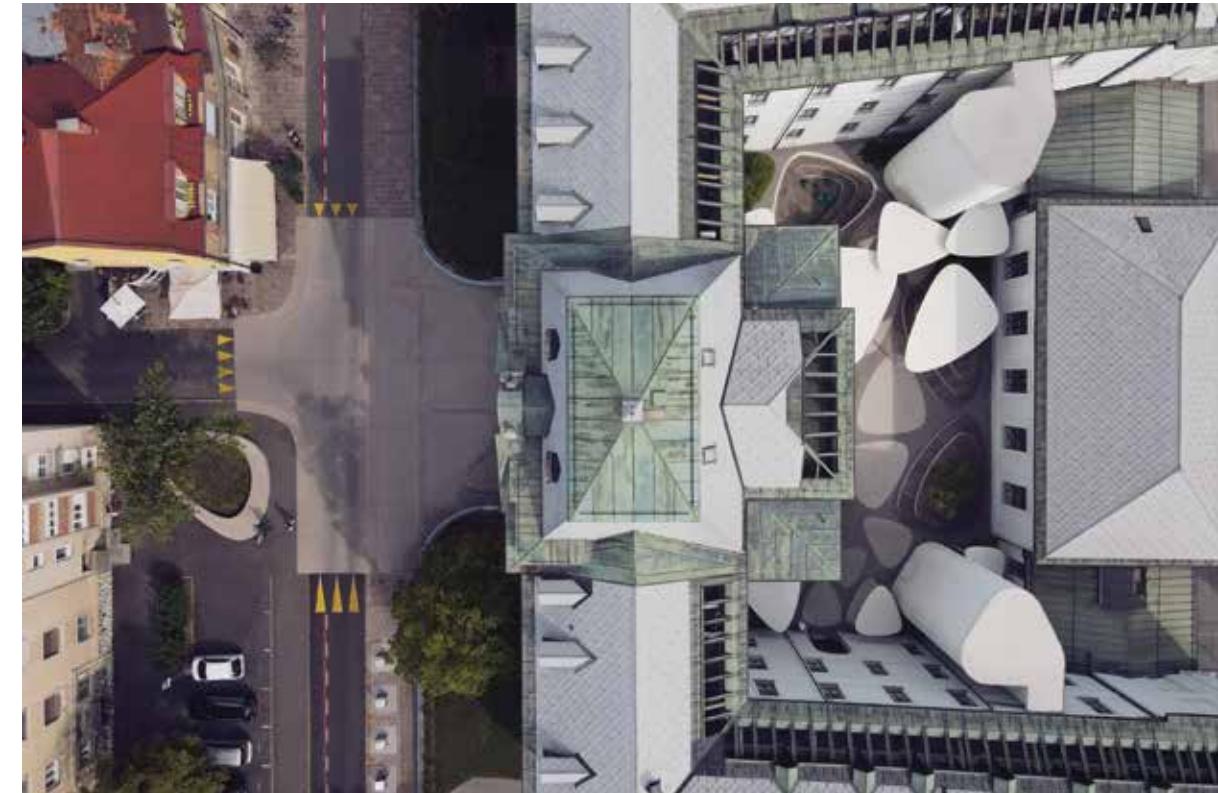
163

**Razstavljeni projekti,
ki niso kandidirali za
Zlati svinčnik 2021**
**Projects not in a
running for the
Golden Pencil Award 2021**

**Jure Hrovat, mia
Ana Kreč, mia**
Šolski trg pred gimnazijo Poljane

odgovorni projektant JURE HROVAT, MIA
projektivno podjetje SVET VMES, D.O.O.
v sodelovanju z MEDPROSTOR, ARHITEKTURNI ATELJE, D.O.O.
soavtorji ANA KREČ, MIA
konzultanti DOC. ROK ŽNIDARŠIČ, UDIVA IN SAMO MLAKAR, UDIVA
lokacija / leto izgradnje LJUBLJANA, SLOVENIJA / 2020
velikost območja 600M²
tip objekta URBANI PROSTOR
fotograf MATEVŽ PATERNOSTER,
posnetek z zraka MITJA KURET

Oblikovno govorico atrija Gimnazije Poljane se uporabi kot ustvarjalca identitete novega trga in kot nov poudarek v mestnem sistemu javnih površin in trgov Ljubljane. Prodniki se 'izljejo' iz atrija v predprostor, kjer ustvarjajo in urejajo tok uporabnikov. S predlaganim posegom ustvarimo nov, zaradi višinske izravnave, optično bistveno večji trg iz pranega betona s porfirnim agregatom, ki v zamejnih oblikah iz gimnaziskskega atrija z manj intenzivnim pranjem betona subtilno poveže poljavn in javni prostor gimnazije. Prenovljen šolski trg ponudi novo tlakovani kamnit parter pred obstoječo kavarno, večji betonski podest v obliki prodnika obložen z leseniimi deskami za čakanje pred šolo, ter veliko klop pod javorom v obliki votlega prodnika, ki hkrati korigira obstoječi vstopni parter stanovanjskega bloka. Gre za celostno prenovo trga, kjer s premišljenim vnosom novih urbanih elementov in temeljito spremembo robnih pogojev spodbudimo regeneracijo stihiskskega in razpadajočega okoliškega grajenega tkiva.

**Sandra Banfi Škrbec, udia
Ana Rahela Klopčič, udia
Damjana Zaviršek Hudnik, udia
Turn - začasna prostorska instalacija**

odgovorni projektant DAMJANA ZAVIRŠEK HUDNIK, UDIA
projektivno podjetje VIIAS ARHITEKTURNO PROJEKTIRANJE, D.O.O.
avtorji DAMJANA ZAVIRŠEK HUDNIK, UDIA / SANDRA BANFI ŠKRBEĆ, UDIA /
ANA RAHELA KLOPČIČ, UDIA
lokacija / leto izgradnje METLIKA / 2019
velikost območja / velikost objekta 300 m²/ 20 m²
tip objekta URBANA OPREMA
foto ANA RAHELA KLOPČIČ

Občina Metlika je želela celovito zasnovano praznične okrasitve mesta za različna praznovanje, ki potekajo preko celega leta. Turn je del projekta okrasitve kraja. Kompozicija simbolno predstavlja element iz metliškega obredja »turn«, ki ga sestavijo možje, ki drug drugemu stojijo na ramenih. Zasnovan je kot vertikalni element okrasitve, ki je lahko osvetljen ali ne. Turn je oblikovan kot tristrana piramida iz kovinskih elementov. Sestavljen je iz treh horizontalnih nivojev, ki se manjšajo/ožijo proti vrhu piramide. Piramidalno zasnovana konstrukcija omogoča osvetlitev prostora znotraj ali zunanjega kovinskega plašča. Element je lahko postavljen na različne točke v mestu, trenutno je umeščen na vstopu/izstopu iz kraja.

166

**Barbara Nardoni, udia
Špela Nardoni Kovač, udia
Hiša s pogledi v naravo na Gorenjskem**

odgovorni projektant ŠPELA NARDONI KOVAČ, UDIA,
projektivno podjetje ŠPELA NARDONI KOVAČ ARHITEKTKA
soavtorice BARBARA NARDONI, UDO, LAURA PERKO, ABS.ARH, KARIN ŠTRLIJIČ, ABS. ARH.
lokacija / leto izgradnje OKOLICA RADOVLJICE / 2019
velikost območja / objekta 950 m²/ 340 m² tip objekta STANOVANJSKA STAVBA
fotograf JURE KOVAČ, MIRAN KAMBIČ

Posebnost hiše je njena lega na robu ježe z izjemnimi pogledi na Triglav in Alpe. Klučno izhodišče za oblikovanje predvsem interierja je povezava prostorov z neposredno okolico, pa tudi z dolgimi vedutami v pokrajino. V celoti bivalno pritličje je organizirano okrog dnevnega jedilnega prostora s kuhinjsko nišo in zasebenjšim prostorom za počitek ter delovno sobo. Prostor dostopen z dvorišča ob cesti na severu, se odpira na vse strani, predvsem pa z velikimi okni prostorsko in vizualno prehaja na delno pokrito teraso in vrt. Odprtih stopniščem se bivalni del razširja tudi v mansardo, kjer intimnejše območje spalnega dela zaznamuje severna svetloba in pogled na Kamniške Alpe in Karavanke. Bivalni prostori bolj interne narave – prostor za gledanje filmov in savna se nadaljujejo tudi v sicer servisni kletni del. V vseh etažah enotno oblikovan interijer z uporabo lesa in neutralnih barv dopušča, da zeleni zunanjji ambient vstopa in sooblikuje notranjost ter omogoča naročnikom s pogledi proti res izjemnim vedutam spontane trenutke zadovoljstva in miru.

167

**Arhitektura
popolnosti
Bauder Biotop**

Bauder Ges.m.b.H
Gewerbepark 16, Ansfelden

tel. +386 41 729 331
mail : tomo.znidarsic@bauder.si
www.bauder.si

Arhitektura
popolnosti

Bauder Biotop

**BauderECO
naravi prijazna
toplota izolacija**

Bauder Ges.m.b.H
Gewerbepark 16, Ansfelden

tel. +386 41 729 331
mail : tomo.znidarsic@bauder.si
www.bauder.si

KO ZDRUŽIMO SAMO NAJBOLJŠE

DESIGN
MEETS
FUNCTION

Oblikovalska zasnova Geberit VariForm temelji na štirih osnovnih geometrijskih likih - krog, pravokotnik, oval in elipsa, v vedno novih različicah. Tovrstna zasnova nudi celo plejado možnosti za individualno načrtovanje kopalnice. Umivalniki te serije so edinstveni, saj nudijo brezmejne možnosti arhitekturnih rešitev.

Za večje udobje v kopalnici.

www.geberit.si

**Engineering progress
Enhancing lives**

Okna novih dimenzij

RAU-FIPRO X, visokokakovosten material za okenske elemente do 2,80 m višine. Raziskite nove arhitekturne možnosti z največjo količino naravne svetlobe. Ozki profili dodatno povečajo površino okenskega stekla.

Inovativna okna. Okna za sodobno življenje.

Podpora arhitektom in projektantom.

rehau.com/si-sl/okna

PILON AEC

#ARCHICAD je BIM

Program ARCHICAD že več kot 30 let postavlja standarde za računalniško podprt arhitekturno načrtovanje. Omogoča največjo produktivnost pri izdelavi dokumentacije, pri tem pa ne omejuje vaše ustvarjalnosti. Močno zavedanje potreb po trajnostni gradnji je vodilo do integracije orodja za oceno energijskih potreb zgradb že v idejni fazi. Nudi edinstvene možnosti simulacij vpliva arhitekturne zasnove na energetski in ogljični odtis in možnost uporabe raznovrstnih predstavitev za komunikacijo z investitorjem ali izvajalcem na gradbišču. Vključena rešitev BIMcloud omogoča sodelovanje neomejenega števila udeležencev na poljubno velikem BIM projektu v realnem času in postavlja nove standarde v BIM procesu. Te in mnogo drugih funkcionalnosti programa ARCHICAD so prepoznali tudi večkrat nagrajeni uporabniki pri nas in v tujini, ki so ga že osmo leto zapored izbrali kot najboljši BIM program. Pokličite nas ali nam pošljite mail za brezplačno predstavitev in osebno preverite, zakaj lahko prehod na BIM poveča vašo produktivnost in konkurenčnost.

Več informacij: www.pilon.si in info@pilon.si

Prva Multi Komfort hiša v Sloveniji.

• izolacija iz mineralne volne

• suhomontažni sistemi

- fasadni sistemi
- hidroizolacije
- sanirni sistemi
- program vgradnje keramike

SAINT-GOBAIN

» WICTEC EL evo

Učinkovit gradbeni proces za moderno arhitekturo.

WICTEC EL evo je hiter in stroškovno učinkovit fasadni sistem za zgradbe vseh velikosti, kjer se že sestavljene enote dobavljajo do gradbišča. Tako vam nudimo visok standard kakovosti s pravočasno logistiko, številnimi patentmi in široko paleto dodatkov. WICTEC EL evo je certificiran kot C2C silver.

WICONA®

By Hydro

Najdite več na:
www.wicona.com

2 blagovni znamki na enem mestu.

MUREXIN

KEMA

www.murexin.si www.kema.si

To drži.

Obnove in sanacije

Ko se spopadamo z reševanjem obnove in sanacij, prej ali slej naletimo na dilemo, kakšno rešitev in materiale za zaključna dela v gradbeništvu izbrati. Razumevanje problema, zmogljivosti posebnih tehnologij, aplikativnih prednosti in kakovosti produktov je ena naših glavnih prednosti. Omogoča nam optimalno uporabo naših produktov za kakovostno izvedbo del. To je osnova za trajne in varne rešitve.

Pri našem delovanju pomembno stremimo k trajnosti in učinkovitosti. Izpolnjujemo visoka merila v panogi in se uvrščamo med programsко najbogatejše ponudnike izdelkov ter sistemskih rešitev, narejenih iz trajnostno pridobljenih surovin in lastnih virov kremenovega peska. To so izdelki, ki

ustrezajo najzahtevnejšim okoljskim merilom, varujejo zdravje uporabnikov in so prijazni do okolja.

Poleg lastnih proizvodnih obratov poudarek dajemo tudi lastnemu kompetenčnemu centru, ki skrbi za raziskave, razvoj in kakovost. To je ključnega pomena za stabilnost poslovanja in rasti tako na domačem kot tujem tržišču, saj lahko le tako sami skrbimo in razvijamo nove izdelke s pogledom na zagotavljanje prednosti naših partnerjev.

Zato tudi jasno in nedvoumno nadgrajujemo bogato zgodovino in prepoznavnost blagovnih znamk KEMA in MUREXIN, starih več kot 65 let. Ti se na tržišču od drugih ne razlikujeta zgolj zaradi svojih proizvodov, temveč tudi zaradi različnih

storitev, ki jih nudimo svojim partnerjem.

S sinergijo dveh blagovnih znamk programsko v celoti zaokrožujejo sedem svojih najpomembnejših programov: to je izdelkov in sistemov za polaganje keramike, specialnih hidroizolacij, sanacije kapilarne vlage, sanacije betona, polaganja talnih oblog, epoksidnih in cementnih industrijskih tlakov, ometov, barv ter kremenovega peska, ki je srce produktov iz proizvodnje v Puconcih.

Vse to nas motivira, da rastemo in z jasno postavljenimi cilji in vizijo gradimo zgodbo uspešnega podjetja dveh blagovnih znamk, kar se odraža v našem sloganu: To drži.

ROLTEK®

"Jaz hočem več!"

ROLTEK d.o.o.
Želodnik 19
SI-1233 Dob pri Domžalah
01 724 00 00
prodaja@roltek.si
www.roltek.si

ROLTEK BIM KNJIŽNICE za enostavno načrtovanje:
- za vse izdelke v programu Revit
- za zunanje žaluzije HERO v programu Archicad

NOVO

BMI BRAMAC

★★★★★
30 LET
INOVACIJ
TRADICIJE
KAKOVOSTI
VARNOSTI

DO 40%
VEČJA TRDNOST
OD ZAHTEVANE PO EN 490

NAJBOLJŠA ZAŠČITA
PRED TOČO

NAJVVIŠJA ZAŠČITA
V MRAZU, SNEGU, DEŽJU, VETRU

ZAŠČITA PRED HRUPOM
IZ OKOLJA

NARAVEN MATERIAL
OKOLJU PRIJAZNA KRITINA

BMI Adriatic Škocjan, d.o.o.
Dobruška vas 45, 8275 Škocjan
T 07 / 384 62 00
e-naslov: ponudba@bmigroup.com
bmigroup.com/si

Izdajatelj / Published by
Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije / Chamber of
Architecture and Spatial Planning of Slovenia
Vegova ulica 8, 1000 Ljubljana, Slovenija
www.zaps.si

ISSN 2232-4046

Vse pravice pridržane / All rights reserved
Zbornik / Catalogue ©2021 ZAPS

Prevod/Translation: Jerca Kos

Fotografije nagrajencev, članov žirij in avtorjev prispevkov/
Photographs of award recipients, jury members and authors:
Mateja Jordovič Potočnik in osebni arhiv avtorjev/and authors'
personal archives

Pravice na slikovnem gradivu predstavljenih projektov pripadajo
avtorjem, ki so navedeni ob objavi. Dela so varovana z Zakonom o
avtorskih in sorodnih pravicah ter objavljena z dovoljenjem avtorjev.
Graphic materials are copyright of the projects' authors. Their works
are protected by Copyright and Related Rights Act and published by
agreement.

Uredniški odbor/Editorial Board:

Mihail Dešman, Lenka Kavčič, Tomaž Krištof, Barbara Pungerčar

Urednica/Editor: Lenka Kavčič

Besedila/Texts: Petra Čeferin, Mihail Dešman, Andrej Hrausky,
Miloš Kosec, Tomaž Krištof, Aleš Vrhovec

Oblikovanje/Design: Ivan Ilić/0.10 Büro

Skrbnica komisij/Jury Secretary: Dunja Šutanovac

Postavitev razstave/Exhibition: Dunja Šutanovac, Lenka Kavčič,
Barbara Pungerčar

Tiskarna/Printing: Abo grafika d.o.o.

Naklada/Copies: 300

Katalog je izšel ob dnevu arhitektov 2021, pregledni razstavi članov in
članic Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije (ZAPS) ter podelitevi
strokovnih priznanj za največje dosežke na področju arhitekture,
krajinske arhitekture in prostorskega načrtovanja v letu 2021/
Published on the occasion of Architects' Day 2021, the exhibition by
members of the Chamber of Architecture and Spatial Planning of
Slovenia (ZAPS) and award ceremony for outstanding achievements
in the fields of architecture, landscape architecture and spatial
planning in 2021.

9 772232 404000 >

dan arhitektov 21

architect day 21

**ZBORNICA ZA
ARHITEKTURO
IN PROSTOR
SLOVENIJE**

SLOVENSKA
ARHITEKTURA
IN PROSTOR
2021

SLOVENE
ARCHITECTURE
AND SPATIAL
PLANNING 2021

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR